

วารสารรัสเซียศึกษา
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (2560)

Journal of Russian Studies
Volume 8 Number 2 (2017)

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย ที่เกี่ยวกับประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย ในสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สำนักงาน

ศูนย์รัสเซียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โทรศัพท์ 0-2218-3943 โทรสาร 0-2218-3944
Website: www.crs.chula.ac.th,
e-mail: crs@chula.ac.th

OFFICE: Center for Russian Studies

17th floor, Chaloem Rajakumari 60 Building,
Chulalongkorn University, Payathai,
Pathumwan, Bangkok, 10330
Tel. 0-2218-3943 Fax. 0-2218-3944

คณะกรรมการที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต เอื้ออาภรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปมทอง
มาลากุล ณ อยุธยา

EDITORIAL ADVISORS

Professor Bundhit Eua-arporn
Assistant Professor Pomthong
Malakul Na Ayudhaya

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.รมย์ ภิรมนตรี

EDITOR

Rom Phiramontri

กองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.รมย์ ภิรมนตรี
รองศาสตราจารย์ ดร.พจี ยวชิต
นางสาวสิริกฐา อริยวงศ์

EDITOR BOARD

Rom Phiramontri
Pachee Yuvajita
Siritttha Ariyawong

ผู้จัดการ

นางสาวสิริกฐา อริยวงศ์

MANAGER

Siritttha Ariyawong

สารบัญ

สงครามทางการทูต: การขับนักการทูตครั้งประวัติศาสตร์ รมย์ ภิรมนตรี	1
มุมมองของนักวิชาการสวีตเซอร์แลนด์เกี่ยวกับบทบาทของรัสเซีย สหรัฐอเมริกาและนาโต้ในสงครามซีเรียและยูเครน รมย์ ภิรมนตรี	27
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้า เสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อรุณวรรณ เศรษฐพิรุฑ์	51
รัสเซียและตาดาร์ในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์: ภาพแทนความเข้าใจเรื่องรัสเซียในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ณัฐนพ พลาหาญ	101

บทบรรณาธิการ

วารสารรัสเซียศึกษาฉบับนี้ ได้ตีพิมพ์บทความที่น่าสนใจ 4 บทความ บทความแรกเป็นการเรียบเรียงกรณีพิพาททางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกา กับรัสเซีย ที่ต่างฝ่ายต่างได้ตอบด้วยการขับนักการทูตของแต่ละฝ่ายครั้งละหลายสิบคนจนถึงหลายร้อยคน สื่อมวลชนจึงเรียกว่า “สงครามทางการทูต” ซึ่งยังระอุอยู่และยังไม่มีท่าทีว่าจะยุติลงได้ง่าย ความพิเศษของบทความนี้คือการรวบรวมเอาการขับนักการทูตครั้งสำคัญของโลกมาประมวลไว้ ซึ่งก็แน่นอนว่า เป็นการขับนักการทูตของรัสเซียกับประเทศต่างๆ ที่สังกัดต่างชั่วคราวเมืองระหว่างประเทศ โดยต่างฝ่ายต่างกล่าวหากันไปมาว่าเจ้าหน้าที่ของแต่ละฝ่าย “ประพฤติตนไม่สอดคล้องกับสถานะ” อันเป็นบทความแนวนัดของบรรณาธิการ ส่วนบทความที่ 2 นั้นบรรณาธิการได้พบอย่างบังเอิญจากการเข้าไปอ่านบทความในสื่อออนไลน์รัสเซีย โดยเห็นว่าเป็นการมองสถานการณ์โลกในอดีตและปัจจุบัน จากมุมมองที่น่าสนใจโดยนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ร่วมสมัยชาวสวิตเซอร์แลนด์ ดร.แดเนียล กันเซอร์ (Daniele Ganser) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสันติภาพและพลังงานแห่งสวิตเซอร์แลนด์ (Swiss Institute for Peace and Energy) ได้บรรยายที่มหาวิทยาลัยเดรสเดน (Dresden University) ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2016 ดร.กันเซอร์ เป็นนักวิชาการของประเทศเป็นกลางที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union-EU) และสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือนาโต้ (North Atlantic Treaty Organization : NATO) ทำให้เขาสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของประเทศต่างๆ ได้อย่างตรงประเด็น โดยไม่ต้องเกรงกลัวผลกระทบที่จะตามมา การบรรยายที่มหาวิทยาลัยเดรสเดนนั้น ดร.กันเซอร์ใช้เวลาบรรยาย 1 ชั่วโมง 45 นาที แต่เนื้อหาที่นำมาแปลและเรียบเรียงในวารสารนี้เป็นเนื้อหาของการบรรยาย 35 นาทีสุดท้าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับมูลเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและสงครามในยูเครนและตะวันออกกลาง เน้นหนักไปที่ซีเรีย โดยได้กล่าวถึงบทบาทของรัสเซีย สหรัฐอเมริกาและประเทศแกนหลักของสหภาพยุโรปคืออังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมนีที่เข้าร่วมในสงครามตามเงื่อนไขของตน บทความที่ 3 เขียนโดยอรุณวรรณ

เศรษฐพุฒ ผู้สนใจด้านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง ซึ่ง
อรุณวรรณได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้า
เสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย” ซึ่งได้ตั้งเป็นชื่อของบทความนี้ เนื้อหาของ
บทความนี้นำเสนอเรื่องความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจ
ยูเรเชียโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ไทยเสนอจัดทำความตกลง
การค้าเสรีต่อรัสเซียและพัฒนามาสู่การเจรจากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียใน
ภาพรวมซึ่งใช้กรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International
Political Economy) ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง
เศรษฐกิจและเมืองภายใต้รูปแบบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรี ผลการ
ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ไทยเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียและ
สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบด้วย ปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่าง
ประเทศ โดยปัจจัยภายในเกิดจากตัวแสดงภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามามี
บทบาทในการริเริ่มผลักดันข้อเสนอความตกลงการค้าเสรีไทยกับรัสเซีย บทความ
สุดท้ายของฉบับเป็นบทความของณัฐนพ พลาหาญ นักศึกษาระดับปริญญาโท
คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ได้ทำการค้นคว้าจารึก
ภายในวัดโพธิ์และพบว่ามีความหมายเกี่ยวกับชาวรัสเซีย จึงได้รวบรวม
มาเขียนเป็นบทความเรื่อง “รัสเซียและตาดารในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์:
ภาพสะท้อนความเข้าใจเรื่องรัสเซียในยุคต้นรัตนโกสินทร์” ซึ่งเนื้อหามุ่งศึกษา
ความเข้าใจเกี่ยวกับรัสเซียในสังคมไทยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ผ่านเอกสารสำคัญ
ซึ่งกล่าวถึงคนต่างชาติในยุคต้นรัตนโกสินทร์นั่นคือโคลงภาพคนต่างภาษา
ซึ่งบันทึกไว้ในจารึกภายในวัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเมื่อครั้ง
ปฏิสังขรณ์วัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมถึงเอกสาร
ร่วมสมัยอื่นๆ ได้แก่ เอกสารเรื่องนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และ
หนังสือแสดงกิจจานุกิจ การศึกษาพบว่าคนไทยผู้รู้หนังสือสมัยต้นรัตนโกสินทร์
เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับรัสเซียเป็นอย่างดี สามารถอธิบายภาพคนรัสเซีย สภาพ
ภูมิอากาศ สถานที่ตั้ง ไปจนถึงขอบเขตอำนาจของจักรวรรดิรัสเซียที่แผ่ขยาย
ไปอย่างไพศาลทั้งในทวีปยุโรปและทวีปเอเชียได้ การอธิบายเหล่านี้ไม่ได้อธิบาย
ผ่านการบรรยายคนรัสเซียโดยตรงเท่านั้น หากแต่บรรยายผ่านคนชนชาติอื่นด้วย

ท้ายบทบรรณาธิการนี้ใครขอให้ผู้ที่สนใจด้านต่างๆ ของของรัสเซีย ได้กรุณาส่งบทความมาตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัสเซียแก่สังคม ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสื่อออนไลน์ต่างๆ จะมีให้อ่านและดูเพื่อศึกษาหาความรู้อย่างมากมายและหลากหลาย แต่ในปริมาณที่มากและเนื้อหาที่หลากหลายนั้น กลับมีข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งเป็นการยากที่จะแยกแยะว่าสื่อใดนำเสนอข้อมูลเท็จและสื่อใดนำเสนอข้อมูลจริง ดังนั้นการนำเสนอในวารสารของสถาบันอุดมศึกษาที่คัดกรองโดยผู้เชี่ยวชาญ จึงเป็นแหล่งข้อมูลและความรู้ที่เชื่อถือได้ ควรแก่การส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเครดิตในส่วนนี้ขอยกให้กับเจ้าของบทความทุกท่านและคณะผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนศูนย์รัสเซียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้านงบประมาณ

ดร.รมย์ ภิรมนตรี

บรรณาธิการ

สงครามทางการทูต: การขับนักการทูตครั้งประวัติศาสตร์ Diplomatic War: A Historic Expulsion of Diplomats

รมย์ ภิรมนตรี

Rom Phiramontri

บทคัดย่อ

แถลงการณ์ขับนักการทูตรัสเซียของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 30 ธันวาคม 2016 ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “สงครามทางการทูต” ระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา และสามารถจัดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “สงครามเย็น” ครั้งใหม่ในเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุผลที่สหรัฐอเมริกาใช้ในการขับนักการทูตในครั้งนี้ คือการกล่าวหาว่ารัสเซียได้แทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัสเซียได้ปฏิเสธมาโดยตลอดและสหรัฐอเมริกาก็ยังหาหลักฐานมายืนยันต่อชาวโลกไม่ได้ แต่ด้วยความหวังที่จะสานสัมพันธ์ที่ดีกับประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา ทำให้รัสเซียต้องอดทนไม่ตอบโต้สหรัฐอเมริกาเป็นเวลานานถึง 6 เดือน แต่ในที่สุดแล้วความอดทนของรัสเซียก็หมดลง เมื่อรัฐสภาสหรัฐได้ออกกฎหมายใหม่อันเป็นมาตรการลงโทษรัสเซียที่รุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้รัสเซียต้องตอบโต้ด้วยการขับเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา กรุงมอสโก 755 คนในครั้งเดียว ซึ่งจัดว่าเป็นการขับผู้แทนทางการทูตจำนวนมากที่สุดในประวัติศาสตร์การทูต แต่เหตุผลและวิธีการที่รัสเซียใช้ในการขับเจ้าหน้าที่การทูตในครั้งนี้ เป็นการนำเอาบทเรียนที่เคยได้รับจากสหรัฐอเมริกา กลับไปใช้กับสหรัฐอเมริกา กล่าวคือเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1986 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐได้ประกาศลดเจ้าหน้าที่ของสถานทูตโซเวียตในวอชิงตัน และสถานกงสุลใหญ่ของสหภาพโซเวียตในซานฟรานซิสโก 50 คน ซึ่งจัดว่านำเอาประวัติศาสตร์มาใช้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นในบทความนี้ยังได้ยกเอาเหตุการณ์ขับเจ้าหน้าที่การทูตที่เกิดขึ้นในอดีตระหว่างรัสเซีย (ถึงปี ค.ศ. 1991 เรียกว่า “สหภาพโซเวียต”) กับประเทศต่างๆ ที่มีความขัดแย้งกันถึงขั้นขับนักการทูต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่อยู่ต่างขั้วทางการเมืองระหว่างประเทศ

AN ABSTRACT

The U.S., government's announcement about the expulsion of Russian diplomats on December 30th, 2016 was considered as the beginning of a "Diplomatic War" between Russia and the U.S.A., and, at the same time, it can be seen as the renewal of the "Cold War". The reason the U.S.A., gave to explain why the Russian diplomats had been expelled from the U.S.A., this time was Russia's intervention in the U.S., presidential election process. Russia has denied this accusation throughout and the U.S.A. has not been able to provide any evidence to show to the world. Yet, with the hope of creating a good relationship with the new President of the U.S.A., Russia tolerated and did nothing in retaliation to the U.S.A., for six months. However, Russia's tolerance came to an end. When Congress passed a new law, which suggested more severe measures against Russia, Russia retaliated this by expelling 755 officials at the U.S., Embassy in Moscow, in one fell sweep. This was seen as the largest number of diplomatic officials to be expelled in the history of diplomacy. The reason for and the method used to expel the American diplomatic officials had been adopted from a lesson Russia had learnt from the U.S.A. So, on October 21st, 1986, the U.S., Department of State announced a reduction of fifty Russian officials at the Soviet Embassy in Washington D.C., and at the Soviet General Consular Office in San Francisco. This shows that Russia had made an appropriate use of history. This article also refers to the past expulsion of Russian diplomatic officials (which, up to 1991, was called "the Soviet Union") and other countries when the conflicts between them became so serious to the point of expelling diplomatic officials. Most of these countries belong to a different international political axis from Russia.

สงครามทางการทูต: การขับนักการทูตครั้งประวัติศาสตร์

รมย์ ภิรมนตรี

ในวันที่ 30 ธันวาคม 2016 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ออกแถลงการณ์ให้นักการทูตรัสเซีย 35 คนจากสถานเอกอัครราชทูตรัสเซียในกรุงวอชิงตัน และสถานกงสุลรัสเซียในนครซานฟรานซิสโก เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา (persona non grata) และให้เวลาเพื่อเดินทางออกจากสหรัฐฯ ภายใน 72 ชั่วโมง นอกจากนี้ บุคคลและองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับรัสเซียอีก 9 แห่งในสหรัฐฯ รวมทั้งหน่วยข่าวกรองรัสเซียคือหน่วยข่าวกรองต่างประเทศของกระทรวงกลาโหมหรือจีอาร์ยู (Главное разведывательное управление - ГРУ - GRU) และสำนักงานรักษาความมั่นคงแห่งสหพันธ์หรือเอฟเอสบี (Федеральная служба безопасности – ФСБ - FSB) ยังถูกดำเนินมาตรการคว่ำบาตรไปในครั้งนี้ด้วย โดยจะมีการปิดศูนย์รวบรวมข่าวกรองของรัสเซียสองแห่งที่นครนิวยอร์กและรัฐแมริแลนด์¹ การขับนักการทูตรัสเซียของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “สงครามทางการทูต” และ “สงครามเย็น” ครั้งใหม่

การขับนักการทูตในครั้งนี้เป็นมาตรการตอบโต้รัสเซียที่ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจารกรรมข้อมูลจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของพรรคเดโมแครตในช่วงการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2016 เพื่อช่วยให้นายโดนัลด์ ทรัมป์ ตัวแทนจากพรรครีพับลิกัน ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดี ประธานาธิบดีบารัก โอบามา ระบุในแถลงการณ์ว่า สหรัฐฯ จำเป็นต้องดำเนินมาตรการคว่ำบาตรทางการทูตในครั้งนี้ และเป็นการตอบโต้ที่เหมาะสมต่อผู้พยายามทำลายผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ซึ่งชาวอเมริกันทุกคนควรจะตื่นตัวและตระหนักถึงภัยจากการกระทำของรัสเซีย ผู้นำสหรัฐฯ ยังกล่าวว่า หลังจากนี้สหรัฐฯ จะเผยแพร่ข้อมูลลับทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวทางไซเบอร์ของ

¹ <https://apnews.com/9ccb9a5ab1394a168db8b8362d94790d>

รัสเซีย เพื่อช่วยให้ผู้รักษาความปลอดภัยของเครือข่ายไซเบอร์ทั่วโลกสามารถเฝ้าระวังและขัดขวางแผนชั่วร้ายทางไซเบอร์ของรัสเซียที่กำลังดำเนินอยู่ทั่วโลกได้²

ด้านนายดมิทรี เปียสคอฟ (Дмитрий Песков) โฆษกของทำเนียบประธานาธิบดีรัสเซีย กล่าวกับผู้สื่อข่าวที่กรุงมอสโกว่า ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน จะพิจารณาออกมาตรการตอบโต้การข่มขู่การทูตรัสเซียในครั้งนี้แน่ และกล่าวว่าการกระทำดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาแสดงถึงนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวและไม่แน่นอน ทั้งยังเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและทำไปตามข้อกล่าวหาที่ไม่มีมูลความจริงใดๆ ส่วนทางด้านมาเรีย ซาคาราวา (Мария Сахарова) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียระบุว่า การดำเนินมาตรการคว่ำบาตรครั้งนี้ไม่สร้างสรรค์และจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีของทั้ง 2 ประเทศ และรัสเซียจะมีมาตรการที่คล้ายกันเพื่อตอบโต้การข่มขู่การทูตครั้งนี้

หลังแถลงการณ์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้เสนอให้ประธานาธิบดีปูตินอนุมัติการข่มขู่การทูตสหรัฐอเมริกา 35 คน แต่ประธานาธิบดีได้ปฏิเสธ โดยกล่าวว่ารัสเซียจะไม่สร้างความสัมพันธ์กับโอบามาที่แข็งแกร่งในรัสเซีย แต่จะสร้างความสัมพันธ์กับประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ที่เพิ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศ แต่แล้วความหวังของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ปูตินก็สิ้นสุดลงในวันที่ 27 กรกฎาคม 2017 เมื่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกาแสดงบทกานอำนาจกับประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ โดยการออกเสียงลงคะแนนกฎหมายใหม่ อันเป็นมาตรการลงโทษรัสเซียที่รุนแรงยิ่งขึ้น ในขณะที่ข้อกล่าวหาที่ยังไม่ได้มีการพิสูจน์ว่ารัสเซียมีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ผู้นำรัสเซียหมดความอดทนและได้ออกมาตรการตอบโต้ที่ประวัติศาสตร์ทางการเมืองระหว่างประเทศต้องจารึกไว้ ในการให้สัมภาษณ์รายการโทรทัศน์ นายปูตินได้กล่าวถึงความอดทนและความหวังของตนต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศว่า “เราอมานานพอสมควร เพื่อว่าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เรามีความหวังอย่างนั้น แต่ว่าสถานการณ์ก็เปลี่ยนไป”

² <http://www.bbc.com/thai/international-38465406>

วันที่ 28 กรกฎาคม 2017 กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียออกแถลงการณ์ลดจำนวนของนักการทูตสหรัฐให้เหลือเพียง 455 คนและจะปิดบ้านพักตากอากาศที่ “ซีเรียบรินีย โบร์” (Serebryany Bor) ที่รัสเซียให้สิทธิการใช้งานแก่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2017 ประกาศของกระทรวงต่างประเทศรัสเซียกล่าวว่า เป็นมาตรการตอบโต้ของรัสเซียต่อมาตรการขยายการลงโทษรัสเซียโดยสหรัฐอเมริกา

วันที่ 27 กรกฎาคม รัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินขั้นตอนการลงคะแนนเสียงในการออกกฎหมายใหม่ที่เพิ่มมาตรการคว่ำบาตรของรัสเซียให้รุนแรงยิ่งขึ้น สิ่งนี้ยืนยันอีกครั้งถึงความก้าวร้าวอย่างรุนแรงของประเทศสหรัฐอเมริกาในกิจกรรมระหว่างประเทศ โดยปกปิดพฤติกรรมที่เป็นรัฐ “ที่ได้รับการยกเว้น” หยิ่งยโสไม่ใส่ใจสถานะและผลประโยชน์ของรัฐอื่น

เป็นที่ทราบกันดีว่าสหพันธรัฐรัสเซียได้ทำและกำลังทำอย่างเต็มที่ เพื่อให้ความสัมพันธ์ทวิภาคีเป็นไปอย่างปกติ สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องที่สำคัญที่สุดในการเมืองระหว่างประเทศปัจจุบัน รวมถึงการต่อสู้กับการก่อการร้าย การแพร่กระจายอาวุธที่มีานุภาพการทำลายล้างสูง การค้ายาเสพติดที่ผิดกฎหมาย การอพยพผิดกฎหมาย อาชญากรรมในโลกไซเบอร์ ฯลฯ จากแนวทางที่ว่า การแก้ปัญหาโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องร่วมมือกัน เรามั่นใจว่าคนส่วนใหญ่ในโลกนี้เห็นด้วยกับแนวทางนี้

ในขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกาภายใต้การอ้างเหตุผลที่ไร้หลักฐานอย่างสิ้นเชิงว่ารัสเซียแทรกแซงกิจการภายในของตน ได้พยายามดำเนินการต่อต้านรัสเซียอย่างน่ารังเกียจครั้งแล้วครั้งเล่า สิ่งนี้ขัดต่อหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ ขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ หลักการพื้นฐานขององค์การการค้าโลก และมาตรฐานพื้นฐานของการดำเนินการทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างอารยะ

ในสหรัฐอเมริกามีการตัดสินใจเกี่ยวกับมาตรการคว่ำบาตรที่ผิดกฎหมายกับสหพันธรัฐรัสเซีย มีการยิดทรัพยากรเงินทางการทูตของรัสเซียที่กำหนดไว้ในเอกสาร

ทวิภาคีที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ขั้วนักการทูตรัสเซียออกจากประเทศ สิ่งนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการฝ่าฝืนอนุสัญญากรุงเวียนนาเรื่องความสัมพันธ์ทางการทูตและการปฏิบัติทางการทูตที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

การใช้กฎหมายใหม่ลงโทษรัสเซียนั้นมีความชัดเจนว่า สหรัฐอเมริกาได้ใช้ความสัมพันธ์กับรัสเซียเป็นตัวประกันในการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศในสหรัฐอเมริกาเอง นอกจากนี้กฎหมายใหม่นี้ยังมีเป้าหมายที่จะใช้เครื่องมือทางการเมืองเพื่อสร้างข้อได้เปรียบให้กับสหรัฐอเมริกาในการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในเศรษฐกิจโลก การมุ่งร้ายดังกล่าวมีเป้าหมายอยู่ที่การจำกัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคู่ค้าต่างประเทศกับรัสเซีย ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามต่อหลายประเทศและธุรกิจระหว่างประเทศ

แม้จะมีการโจมตีอย่างต่อเนื่องของวอชิงตัน เรายังยึดแนวปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบและด้วยความยับยั้งชั่งใจ ไม่ตอบโต้ต่อการยั่วยุที่เด่นชัด อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ล่าสุดได้แสดงให้เห็นว่า ในแวดวงผู้มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกานั้น ความกลัวรัสเซียยังคงฝังแน่นอยู่ และมุ่งสู่การเผชิญหน้ากับประเทศของเราอย่างเปิดเผย

ด้วยเหตุนี้ ภายในวันที่ 1 กันยายน ศกนี้ เราเสนอให้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาปรับจำนวนเจ้าหน้าที่ด้านการทูตและด้านเทคนิคที่ทำงานในสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาในกรุงมอสโก สถานกงสุลในเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เยคาเตรินเบิร์กและวลาดิวอสต็อก ให้สอดคล้องกับจำนวนนักการทูตและบุคลากรด้านเทคนิคของรัสเซียในสหรัฐอเมริกา ซึ่งหมายความว่าจำนวนบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสำนักงานการทูตและกงสุลของสหรัฐอเมริกา ในสหพันธรัฐรัสเซียลดลงเหลือ 455 คน ในกรณีที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกามีมาตรการลดจำนวนนักการทูตของเราในสหรัฐอเมริกาแต่ฝ่ายเดียวครั้งใหม่ เรายังจะตอบโต้ด้วยมาตรการเดียวกัน

ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม เป็นต้นไป ฝ่ายรัสเซียจะยุติการใช้ประโยชน์ของสถานทูตสหรัฐอเมริกาในทุกอาคารคลังสินค้าในถนนดาโรชนายา ในมอสโกและบ้านพักตากอากาศที่ซีเรียบริเนีย โบร (ปาสนสิจีน)

เราขอสงวนสิทธิ์ในการโต้ตอบด้วยมาตรการอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา³

ในวันเดียวกันนั้นกระทรวงต่างประเทศรัสเซียได้เรียกเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำรัสเซียรัสเซีย นายจอห์น เทฟต์ (John F. Tefft) มารับแถลงการณ์ จากมาตรการตอบโต้ดังกล่าว นายจอห์น เทฟต์ ได้ให้ความเห็นว่า «รู้สึกผิดหวังอย่างสุดซึ้งและคัดค้านอย่างรุนแรง» หลังจากนั้นเขาได้ให้สัมภาษณ์สถานีวิทยุ “แอ็คโค มัสควา” (Acho of Moscow) ว่า “ผมคิดว่าการแซงก์ชัน (คว่ำบาตร) เป็นเครื่องมือที่ทื่อ ในเรื่องนี้ผมว่าไร้ข้อสงสัย และทุกคนเข้าใจ” ตามความคิดของเขา การคว่ำบาตรรัสเซียคือการทำสงครามอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนการทำสงครามโดยใช้อาวุธ โดยเขาได้ให้เหตุผลว่า “ไม่มีใครต้องการสิ่งนั้น รัสเซียไม่ต้องการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา เท่าที่ผมเข้าใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วย กับสิ่งที่เห็นว่าเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นเราจึงต้องคว่ำบาตร”

ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2017 ประธานาธิบดีรัสเซียวลาดีมีร์ ปูติน ให้สัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์ “รัสเซีย-1” ว่า “ได้ประกาศการลดจำนวนนักการทูตเจ้าหน้าที่เทคนิคและพนักงานสายสนับสนุนทางการทูตของสหรัฐอเมริกาในรัสเซีย ลง 755 คน” ทำให้คงเหลือเจ้าหน้าที่สถานทูต 455 คนเท่ากับจำนวนเจ้าหน้าที่สถานทูตรัสเซียในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเวลานานมาแล้วที่ฝ่ายอเมริกาละเมิดความเท่าเทียม ตามหลักแล้วไม่เป็นธรรม”⁴

สำนักข่าวรอยเตอร์ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความเป็นมาของการขับนักการทูตในครั้งนี้ว่า กระทรวงต่างประเทศรัสเซียได้เตือนว่าจะมีการลดจำนวนนักการทูตสหรัฐอเมริกาในสหพันธรัฐรัสเซียเมื่อ 14 กรกฎาคม 2017 โดยโฆษก

³ http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2824435

⁴ <https://russia.tv/>

เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำรัสเซีย นายจอห์น เทฟต์ (John F. Tefft)

ที่มา: <http://enter.news/ru/news/warandpeace/82263/>

กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียมาเรีย ซาคาโรวา ได้กล่าวว่าภายใต้หน้ากากของบุคลากรทางการทูตในรัสเซียมี “สายลับชาวอเมริกันมากเกินไป” แต่การตอบโต้โดยการขับนักการทูตสหรัฐอเมริกานั้นได้ทิ้งระยะห่างมานานเกือบครึ่งปี เนื่องจากรัสเซียยังหวังว่าสหรัฐอเมริกาคงคิดลืมนโยบายให้รัสเซียกลับไปใช้บ้านพักตากอากาศสองแห่ง ที่ถูกรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสั่งปิดในเดือนธันวาคม 2016 โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้อ้างเหตุผลในคำสั่งดังกล่าวว่า เป็นการตอบโต้ที่รัสเซียแทรกแซงการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา (ซึ่งรัสเซียได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว)

ในวันที่ 10 สิงหาคม 2017 ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ได้ขอบคุณวลาดิมีร์ ปูติน ประธานาธิบดีรัสเซีย กรณีปรับลดเจ้าหน้าที่การทูตสหรัฐฯ ในรัสเซีย โดยกล่าวว่า “ผมรู้สึกขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่เขาปลดคนจำนวนมากออก เพราะตอนนี้เราก็ได้จ่ายเงินเดือนน้อยลง” ทรัมป์ กล่าวขณะอยู่ระหว่างพักร้อนที่สนามกอล์ฟส่วนตัวในนิวเจอร์ซีย์ เขาเสริมว่า “ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะให้พวกเขา กลับเข้ามา” และ “เราจะประหยัดเงินได้มากทีเดียว”⁵

⁵ <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4475666>

นายซีร์เกย์ เรียบคอฟ (Sergey Ryabkov) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย
ที่มา: <https://www.golos-ameriki.ru/a/dg-ryabkov-statement/3520981.html>

ในส่วนที่เป็นทรัพย์สินทางการทูตของรัสเซียที่สหรัฐอเมริกา นั้น ได้ถูกคณะผู้บริหารของอดีตประธานาธิบดี บารัค โอบามา ยึดไปในปีปลายสมัยก่อนที่โอบามาจะพ้นจากตำแหน่ง นายซีร์เกย์ เรียบคอฟ (Sergey Ryabkov) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย ได้กล่าวว่า “เราอยู่นานเกือบ 7 เดือน พรุ่งนี้จะครบ 7 เดือนพอดีที่เราขอให้เขาคืนทรัพย์สินในส่วนนี้ แต่เขายังไม่คืน เราพยายามใช้ทุกวิถีทางที่จะให้เขาคืนให้จนพวกเราจะหมดความอดทนแล้ว” นายเรียบคอฟยังได้กล่าวต่อว่า “รัสเซียยังไม่เคยใช้มาตรการลักษณะนี้เลย เราอยู่ฝ่ายกฎหมายระหว่างประเทศ อยู่ฝ่ายความเท่าเทียมกัน การหาหนทางแก้ไขปัญหาของโลกนั้นจะทำได้เมื่อร่วมมือกัน”⁶

⁶ <http://tass.ru/politika/44476>

แถลงการณ์ขับเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาในรัสเซีย ที่ใช้หลักการปรับนักการทูตให้มีจำนวนเท่ากันทั้งสองประเทศนั้น หากวิเคราะห์ย้อนประวัติความสัมพันธ์ทางการทูตของทั้งสองประเทศนี้แล้ว ก็เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเคยใช้มาตรการและเหตุผลเดียวกันนี้กับรัสเซียสมัยที่ยังเป็นสหภาพโซเวียตมาแล้ว เพียงแต่จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ถูกขับยังไม่มากเท่าครั้งนี้ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1986 เมื่อกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐประกาศลดเจ้าหน้าที่ของสถานทูตโซเวียตในวอชิงตันและสถานกงสุลใหญ่ของสหภาพโซเวียตในซานฟรานซิสโกลง 50 คน นอกจากนั้นยังได้ออกแถลงการณ์ให้ขับนักการทูตโซเวียต 5 คน เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา เหตุผลอย่างเป็นทางการของมาตรการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาคือการปรับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานเอกอัครราชทูตสหภาพโซเวียตในกรุงวอชิงตันและซานฟรานซิสโกให้เท่ากับเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาที่ปฏิบัติงานในมอสโกและเลนินกราด สื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาได้นำเสนอสาเหตุของการขับนักการทูตดังกล่าวเป็นผลมาจากการดำเนินงานของเอฟบีไอ (FBI) ที่มีเป้าหมาย “ลดภัยคุกคามจากการรั่วไหลของข้อมูลไปยังสหภาพโซเวียต” ช่วงปลายปี ค.ศ. 1986 นักการทูตของสหภาพโซเวียตถูกขับออกจากประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มอีก 25 คน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในนิวยอร์ก วอชิงตันและซานฟรานซิสโก การขับนักการทูตสหภาพโซเวียตของสหรัฐอเมริกาในครั้งนั้น เป็นการตอบโต้ที่สหภาพโซเวียตขับ 30 นักการทูตอเมริกันที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยว่ากระทำการจารกรรมในสหภาพโซเวียต

ตามหลักการของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว การขับนักการทูตดังกล่าวได้เป็นไปตามอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต ปี ค.ศ. 1961 ข้อ 9 วรรค 1 ที่บัญญัติว่า “รัฐผู้รับอาชญากรรมกล่าวแก่รัฐผู้ส่งในเวลาใดก็ได้โดยไม่ต้องชี้แจงถึงการวินิจฉัยของตนว่า หัวหน้าคณะผู้แทนหรือบุคคลใดในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูตของคณะผู้แทนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา หรือว่าบุคคลอื่นใดในคณะเจ้าหน้าที่ของคณะผู้แทนเป็นที่ไม่พึงยอมรับได้ในกรณีใดเช่นว่านี้ ให้รัฐผู้ส่งเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นกลับ หรือเลิกหน้าที่ของผู้แทนนั้นกับคณะผู้แทนเสีย

ก็ได้ตามที่เหมาะสม บุคคลอาจจะถูกประกาศให้เป็นผู้ไม่พึงปรารถนาหรือไม่พึงยอมรับได้ ก่อนที่จะมาถึงในอาณาเขตของรัฐผู้รับก็ได้” “ถ้ารัฐผู้ส่งปฏิเสธหรือไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันของตนภายในระยะเวลาอันสมควร รัฐผู้รับอาจปฏิเสธที่จะยอมรับนับถือบุคคลที่เกี่ยวข้องนี้ว่าเป็นบุคคลในคณะผู้แทนก็ได้”

เหตุผลที่ประเทศผู้รับใช้บ่อยที่สุดในการออกแถลงการณ์ให้นักการทูตจากต่างประเทศเป็นผู้ไม่พึงปรารถนาคือ นักการทูตเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการจารกรรมหรือกระทำการจารกรรม (หรือเป็นสายลับในควาบนักการทูต) ซึ่งในกรณีนี้ก็เป็นกรยากที่จะแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมเช่นใดเป็นการจารกรรม และพฤติกรรมเช่นใดเป็นการ “สืบเสาะถึงพัฒนาการของรัฐ” ตามหน้าที่ของนักการทูตที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาเวียนนา ข้อ 3 วรรค 1 (“สืบเสาะให้แน่ววิธีทางทั้งมวลอันชอบด้วยกฎหมาย ถึงสภาวะและพัฒนาการในรัฐผู้รับ และรายงานไปยังรัฐบาลของรัฐผู้ส่ง”) ทำให้มีการขับนักการทูตโดยใช้เหตุผลนี้ได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ละเมิดกฎหมายใดๆ ของประเทศผู้รับก็ตาม ด้วยอนุสัญญาเวียนนาข้อที่ 9 วรรค 1 ได้ให้สิทธิแก่ประเทศผู้รับไว้แล้ว อีกเหตุผลหนึ่งที่พบได้บ่อยคือนักการทูตได้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งตามเอกสิทธิทางการทูตในอนุสัญญาเวียนนา ข้อ 31 วรรค 1 นั้นตัวแทนทางการทูตได้รับการคุ้มครองจากการดำเนินคดีในประเทศผู้รับ (“ตัวแทนทางทูตจะได้อุปโภคความคุ้มกันจากอำนาจศาลทางอาญาของรัฐผู้รับตัวแทนทางทูตจะได้อุปโภคความคุ้มกันจากอำนาจศาลทางแพ่ง และทางปกครองของรัฐผู้รับด้วย”) ดังนั้นหากนักการทูตได้ทำผิดกฎหมายในประเทศผู้รับ แต่ประเทศผู้ส่งยังไม่เรียกตัวกลับ ประเทศผู้รับก็สามารถขับนักการทูตดังกล่าวด้วยเหตุผลนี้ได้

เหตุผลที่รัสเซียใช้ในการขับนักการทูตอเมริกัน 755 คนคือการปรับลดจำนวนนักการทูตของสหรัฐอเมริกาให้มีจำนวนเท่ากับนักการทูตรัสเซียในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีจำนวน 455 คน ซึ่งอนุสัญญาเวียนนาข้อที่ 11 วรรค 1 และวรรค 2 ได้บัญญัติให้สิทธิกับประเทศผู้รับไว้ (“เมื่อไม่ความตกลงจำเพาะในเรื่องขนาดของคณะผู้แทน รัฐผู้รับอาจเรียกร้องให้ขนาดของคณะผู้แทนอยู่ในขีดจำกัดที่ตนเห็นว่าสมควรและปกติได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และสภาวะในรัฐผู้รับ

และความจำเป็นของการของผู้แทนเฉพาะราย” “ภายในขอบเขตที่คล้ายคลึงกันและบนมูลฐานที่ไม่เลือกปฏิบัติ รัฐผู้รับอาจปฏิเสธได้เช่นกัน ที่จะยอมรับพนักงานประเภทหนึ่งประเภทใดก็ได้”) ซึ่งในกรณีนี้รัสเซียไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่านักการทูตของสหรัฐอเมริกาคนใดที่ต้องออกจากสหพันธรัฐรัสเซีย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายซีร์เกย์ เรียบคอฟ ได้กล่าวในส่วนนี้ว่า “ในข้อกำหนดระบุว่าภายในวันที่ 1 กันยายน คณะนักการทูตต้องไม่เกิน 455 คน พวกเขาจะทำอะไรก็เป็นเรื่องของเขา”⁷

ตามหลักปฏิบัติแล้วนักการทูตที่ถูกขับจะถูกเสนอให้ไม่ต้องกลับมาปฏิบัติหน้าที่หลังการหยุดพักผ่อน แต่หากว่ายังไม่ตอบสนองต่อข้อเสนอแนะดังกล่าว ประเทศผู้รับจะมีหนังสือแจ้งอย่างเป็นทางการเพื่อเป็นการกำหนดระยะเวลาเดินทางออกนอกประเทศ เช่น “ภายในหนึ่งสัปดาห์” หรือ “ภายใน 24 ชั่วโมง” จากความตึงเครียดของนักการทูตที่สร้างทำเป็นไม่เข้าใจพฤติกรรมของประเทศผู้รับจะมีการตอบโต้จากประเทศผู้รับในหลายรูปแบบ เช่น การออกให้วีซ่าให้ช้า การเปิดเผยแหล่งหลบซ่อนของสายลับ การไม่ให้ความร่วมมือในระดับผู้แทนการทูตและระดับกระทรวง เป็นต้น⁸

ประเทศผู้รับตัวแทนทางการทูตจากประเทศผู้ส่งที่มีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกันมากอย่างเช่นสหรัฐอเมริกากับรัสเซียนั้น เจ้าหน้าที่ที่สถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลทุกคนที่มาประจำการในประเทศผู้รับจะถูกสอดส่องและติดตามดูพฤติกรรมโดยหน่วยต่อต้านข่าวกรองของประเทศผู้รับเสมอ อดีตหัวหน้าแผนกวิเคราะห์ข่าวกรองต่างประเทศองค์กรเคจีบี (КГБ - KGB) นายพลนิกอไล ลีโอนอฟ (Николай Леонов) ได้กล่าวถึงการทำงานของหน่วยต่อต้านงานข่าวกรองของแต่ละประเทศว่าย่อมมี “ข้อมูลของเป้าหมาย” ที่เขา

⁷ อ้างแล้ว

⁸ *Геворкян Н. Кому мешают русские шпионы // Коммерсантъ Власть : Аналитический еженедельник. — М.: Kommersant Publishing House, 24 марта 1998. — № 10 (262). — С. 44.*

ติดตามอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการสะสมทุกองค์ประกอบของพฤติกรรมที่น่าสงสัยของ นักการทูต นักข่าวหรือธุรกิจชาวต่างประเทศ และการใช้ข้อมูลเหล่านี้จะอยู่ใน วิจารณ์ฐานของรัฐบาล⁹

ดังนั้นเมื่อรัฐบาลมีข้อมูลอยู่แล้ว ก็สามารถตอบโต้ (retorsion) ต่อการ ละเมิดพันธสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐอื่นด้วยมาตรการต่างๆ ซึ่งการข่มขู่การทูตนั้น เป็นการตอบโต้การกระทำของรัฐอื่นซึ่งเป็นความผิดในทาง กฎหมายระหว่างประเทศ ด้วยมาตรการที่เป็นความผิดในทางกฎหมายระหว่าง ประเทศเช่นกัน (reprisal) ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การข่มขู่การทูตเป็นมาตรการ สุดท้าย ก่อนการประกาศสงครามระหว่างรัฐ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เห็น ได้ชัดคือวิกฤตการณ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิหร่านในปี ค.ศ. 1979 เมื่อสหภาพนักศึกษาอิหร่านบุกยึดสถานทูตสหรัฐอเมริกาแล้วจับนักการทูตพร้อม ชาวอเมริกันในกรุงเตหะราน 66 คนเป็นตัวประกัน เพื่อแลกกับการส่งมอบ พระเจ้าชาห์ โมฮัมหมัด เรซา ปาห์ลาวี ที่ประทับรักษาพระองค์อยู่ในสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิหร่าน ข่มขู่การทูตพร้อมกับมาตรการตอบโต้อื่นๆ เช่น ห้ามทำการค้ากับอิหร่าน เข้มงวด กับการเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาของของชาวอิหร่าน ความพยายามใช้กำลังทหาร ชิงตัวประกัน และอายัดบัญชีอิหร่านในธนาคารของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น¹⁰

ในประวัติศาสตร์การทูต นับตั้งแต่มีอนุสัญญาเวียนนา ค.ศ. 1961 การข่มขู่การทูตจำนวนมากในครั้งเดียวนั้นมีไม่บ่อยนัก ซึ่งส่วนใหญ่ได้เกิดขึ้น กับประเทศมหาอำนาจ ที่ส่งนักการทูตไปประจำในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

⁹ อ้างแล้ว

¹⁰ Толстых В. Л. Глава 14. Международно-правовая ответственность // Курс международного права. — Wolters Kluwer Russia, 2009. — С. 574. — 1056 с. — 3 тыс экз. — ISBN 978-5-466-00401-4.

ด้วยเหตุนี้จึงขอประมวลเหตุการณ์ที่นักการทูตสหภาพโซเวียตและรัสเซียถูกขับจากต่างประเทศและนักการทูตต่างประเทศถูกขับจากรัสเซียหรือสหภาพโซเวียตที่เปิดเผยทางสื่อมวลชนดังนี้

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1971 รัฐบาลอังกฤษประกาศขับนักการทูตสหภาพโซเวียต 105 คน ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการขับนักการทูตจำนวนมากที่สุดตั้งแต่มีการรับรองอนุสัญญาเวียนนา ค.ศ. 1961 สาเหตุของการขับนักการทูตในครั้งนี้เกิดจากการทรยศของเจ้าหน้าที่หน่วยข่าวกรองสหภาพโซเวียต (เคจีบี) ที่ทำงานในอังกฤษในฐานะเจ้าหน้าที่สำนักงานผู้แทนการค้าของสหภาพโซเวียตประจำอังกฤษ นายอาเล็ก เลียลิน (Олег Лялин) ได้เปิดเผยรายชื่อเจ้าหน้าที่หน่วยสืบราชการลับสหภาพโซเวียตที่ปฏิบัติงานในอังกฤษโดยใช้ตำแหน่งนักการทูตประจำสถานเอกอัครราชทูตและสำนักงานผู้แทนการค้า มาตรการโต้ตอบของสหภาพโซเวียตต่อกรณีดังกล่าวคือการขับชาวอังกฤษจำนวน 18 คน ออกนอกประเทศในเดือนตุลาคม 1971

มีนาคม ค.ศ. 1983 นักการทูตของสหภาพโซเวียต 47 คนถูกขับออกจากฝรั่งเศสในข้อหาจารกรรม สาเหตุของการขับในครั้งนี้เป็นผลมาจากการเปิดเผยรายชื่อเจ้าหน้าที่เคจีบี 250 คนที่ใช้สถานะนักการทูตปฏิบัติงานอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งเจ้าหน้าที่หน่วยข่าวกรองฝรั่งเศสได้ข้อมูลมาจากนายวลาดีมีร์ เวียตروف (Владимир Ветров) เจ้าหน้าที่หน่วยข่าวกรองสหภาพโซเวียต

กันยายน ค.ศ. 1985 รัฐบาลอังกฤษได้ขับนักการทูตสหภาพโซเวียต 31 คน ด้วยเหตุผลกระทำจารกรรม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขอลี้ภัยของเจ้าหน้าที่หน่วยข่าวกรองสหภาพโซเวียต (เคจีบี) นาย อาเล็ก กอร์ดียอฟสกี (Олег Гордиевский) ซึ่งทำงานให้กับหน่วยข่าวกรองอังกฤษตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1974 และขอลี้ภัยในอังกฤษในเดือนกรกฎาคม 1985 ในการตอบโต้ รัฐบาลสหภาพโซเวียตขับเจ้าหน้าที่สถานทูตอังกฤษ 25 คน

วันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1986 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐประกาศลดพนักงานของสถานทูตโซเวียตในวอชิงตันและสถานกงสุลใหญ่ของสหภาพ

โซเวียตในซานฟรานซิสโก 50 คน นอกจากนั้นยังได้ออกแถลงการณ์ให้ขับนักการทูตโซเวียต 5 คน เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา เหตุผลอย่างเป็นทางการของมาตรการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาคือการปรับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานเอกอัครราชทูตสหภาพโซเวียตในกรุงวอชิงตันและซานฟรานซิสโกให้เท่ากับเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาที่ปฏิบัติงานในมอสโกและเลนินกราด

ตามทีลือสหรัฐได้นำเสนอ การขับนักการทูตดังกล่าวเป็นผลมาจากการดำเนินงานของเอฟบีไอที่มีเป้าหมาย “การลดภัยคุกคามจากการรั่วไหลของข้อมูลไปยังสหภาพโซเวียต” ช่วงปลายปี ค.ศ. 1986 นักการทูตของสหภาพโซเวียตถูกขับออกจากประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มอีก 25 คน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในนิวยอร์ก วอชิงตันและซานฟรานซิสโก การขับนักการทูตสหภาพโซเวียตของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ เป็นการตอบโต้ที่สหภาพโซเวียตขับ 30 นักการทูตอเมริกันที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยว่าปฏิบัติงานจารกรรมในสหภาพโซเวียต

มิถุนายน ค.ศ. 1988 สหภาพโซเวียตได้ขับนักการทูตแคนาดา 13 คน ออกนอกประเทศในความผิดกระทำจารกรรม และแคนาดาได้ตอบโต้ด้วยการขับ 19 นักการทูตและเจ้าหน้าที่สถานทูตโซเวียตในมอนทรีออล ในความผิดเดียวกัน

ในปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลอังกฤษได้ขับเจ้าหน้าที่ของสหภาพโซเวียตซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในอังกฤษในฐานะนักการทูตนักข่าวและเจ้าหน้าที่สำนักงานผู้แทนการค้า 11 คนออกนอกประเทศและออกแถลงการณ์เพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่อีก 3 คน ที่ได้ออกเดินทางออกจากสหราชอาณาจักรแล้วเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา เหตุผลที่รัฐบาลสหราชอาณาจักรกล่าวไว้ในแถลงการณ์คือ “มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ”

วันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 2000 กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียขับนักการทูตโปแลนด์ 9 คน เนื่องจากกมีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับสถานะทางการทูต และในวันต่อมารัฐบาลโปแลนด์ได้ตอบโต้ด้วยมาตรการเดียวกันแต่จำนวนนักการทูตรัสเซียที่ถูกประกาศเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนามีมากกว่าเท่าตัวคือ 20 คน

โรเบิร์ต ฮันส์เซน (Robert Hanssen)

ที่มา: https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen#/media/File:Robert_Hanssen.jpg

ในวันที่ 27 มีนาคม 2001 กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ออกแถลงการณ์ให้เจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐอเมริกา 4 คนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาจากพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับสถานะทางการทูตของเขา ในจำนวนนั้นประกอบด้วย พอล ฮอลลิงส์เวิร์ธ (Paul Hollingsworth) หัวหน้าหน่วยสืบราชการลับ (ซีไอเอ) ในมอสโก สัปดาห์ก่อนที่เจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐถูกขับออกจากรัสเซีย รัฐบาลสหรัฐได้ขับนักการทูตรัสเซียออกจากประเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐกล่าวว่าพวกเขาเป็นสายลับที่เกี่ยวข้องกับกรณีโรเบิร์ต ฮันส์เซน (Robert Hanssen) (เจ้าหน้าที่เอฟบีไอที่ถูกรัฐบาลสหรัฐจับกุมในเดือนกุมภาพันธ์ 2001 ในข้อหาเป็นสายลับให้กับรัสเซีย) สื่อรายงานว่าภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2001 ทั้งสองฝ่ายดำเนินการเรียกนักการทูตของตนกลับฝ่ายละ 50 คน แต่ข้อมูลนี้ยังไม่ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการ

วันที่ 6 สิงหาคม 2004 กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ออกแถลงการณ์ขับผู้ช่วยทูตทหารของลิทัวเนียในรัสเซีย พันเอกซิกิตัส บัตคัส ออกจาก

ประเทศรัสเซียภายในสองวัน ด้วยเหตุผลที่ «มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัสเซีย» โดยก่อนหน้านี้ในเดือนกรกฎาคมปี 2004 ลิทวินเียได้ประกาศให้นักการทูตรัสเซีย 3 คนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา

นายอันเดรย์ ลูกกาโวย
(Андрей Луговой)

อเล็กซานเดอร์ ลิทวินเีย
(Алекса́ндр Литви́ненко)

ที่มา: <http://www.km.ru/v-rossii/2013/03/12/rassledovanie-prestuplenii-v-mire/705880-lugovoi-vyshel-iz-dela-litvinenko>

ต้นเดือนกรกฎาคม 2007 รัฐบาลอังกฤษได้ขับนักการทูตรัสเซีย 4 คนออกจากประเทศ โดยให้เหตุผลว่ารัสเซียปฏิเสธส่งนายอันเดรย์ ลูกกาโวย (Андрей Луговой) ผู้ต้องหาที่มีส่วนร่วมในการฆาตกรรมอเล็กซานเดอร์ ลิทวินเีย (Алекса́ндр Литви́ненко) ที่หนึ่คดีประพุดติมิชอบต่อหน้าทีเจ้าหน้าทีข่าวกรองของรัสเซีย (เอฟเอลบี) ไปขอลี้ภัยในอังกฤษและได้สัญญาติดอังกฤษ 19 กรกฎาคม รัฐบาลรัสเซียได้ตอบโต้ต่อพฤติกรรมที่ไม่เป็นมิตรของรัฐบาลอังกฤษ โดยได้ใช้ทั้งมาตรการที่เกี่ยวข้องกับวิชาและขับนักการทูตอังกฤษ 4 คนออกนอกประเทศ ตามธรรมเนียมปฏิบัติการขับนักการทูตในกรณีดังกล่าวจะไม่เปิดเผยชื่อนักการทูต

7 พฤศจิกายน 2007 กระทรวงการต่างประเทศจอร์เจียได้ยื่นหนังสือต่อสถานทูตรัสเซียให้นักการทูตรัสเซีย 3 คนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาในประเทศจอร์เจีย ซึ่งประกอบด้วยอุปทูตอิวาน โวลีนกิน (Иван Волынкин) ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูต บิโยตร์ โซโลมาติน (Петр Соломатин) และเลขานุการตรี อลิกซานดร์ คูเรียนคอฟ (Александр Куренков)¹¹ กระทรวงกิจการภายในของจอร์เจียได้สืบพบว่านักการทูตทั้ง 3 คนได้กระทำการกระทำความผิดโดยการข่มขู่พฤติกรรมและดักฟังโทรศัพท์ของนักการเมืองฝ่ายค้าน ซึ่งผู้นำนักการเมืองฝ่ายค้านได้หารือกับนักการทูตทั้ง 3 คนเกี่ยวกับแผนการโค่นล้มรัฐบาลจอร์เจีย ในวันที่ 8 พฤศจิกายน กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ตอบโต้ด้วยการขับนักการทูตจอร์เจีย 3 คนออกนอกประเทศ

21 มกราคม 2008 รัฐบาลลัตเวียได้ขับเลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูตรัสเซีย อลิกซานดร์ โรโกชิน (Александр Рогожин) ในข้อกล่าวหากระทำการกระทำความผิด กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ลัตเวียว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นมิตรและขอสงวนสิทธิ์ในการตอบโต้ วันที่ 25 มกราคม รัสเซียประกาศให้นักการทูตประจำสถานเอกอัครราชทูตลัตเวีย ณ กรุงมอสโกเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา ด้วยมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะนักการทูต และสร้างความเสียหายต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของรัสเซีย

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2008 นักการทูตฟินแลนด์ได้ถูกรัฐบาลรัสเซียขับออกนอกประเทศ เพื่อเป็นการตอบโต้ที่รัฐบาลฟินแลนด์ได้ขับนักการทูตรัสเซีย จากข้อมูลของงานประชาสัมพันธ์กระทรวงการต่างประเทศฟินแลนด์กล่าวว่า นักการทูตรัสเซียที่ถูกขับออกนอกประเทศนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีติดสินบน

6 พฤษภาคม 2009 กระทรวงต่างประเทศรัสเซียประกาศขับเจ้าหน้าที่สำนักงานข้อมูลของนาโด้ในกรุงมอสโกรวมถึงหัวสำนักงานข้อมูลดังกล่าวและ

¹¹<https://ru.sputnik.az/politics/20161230/408294594/diplomaty-vyslannye-iz-stran.html>

ผู้ช่วยทูตสถานทูตแคนาดา 2 คน คืออีซาเบล ฟรังซัว (Изабель Франсуа) และมาร์ค โอบเกนอร์ต (Марк Опгенорт) การดำเนินการดังกล่าวเป็นการตอบโต้ที่องค์การนาโต้ได้ขับผู้แทนถาวรรัสเซียประจำนาโต้ วิกตอร์ โคชูคอฟ (Виктор Кочуков) และผู้ช่วย วาซิลีย์ ชีซอฟ (Василий Чижов)

8 มิถุนายน 2009 โฆษกกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียออกแถลงการณ์ให้กงสุลของประเทศฟินแลนด์ในรัสเซีย ซิโม ฟิตติเลียนเนนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาด้วยการละเมิดกฎหมายรัสเซียและอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูตและกงสุล โดยเขาได้ลักลอบนำชาวฟินแลนด์ ปาโว ซาโลเนน และลูกของเขาอันทวน ซาโลเนนซึ่งมีสัญชาติรัสเซียออกนอกประเทศ

ปลายเดือนกรกฎาคม 2009 กระทรวงการต่างประเทศยูเครนได้ออกแถลงการณ์ขับนักการทูตรัสเซีย 2 คน คือนายวลาดีมีร์ ลีเชนโก (Владимир Лысенко) อัครราชทูตที่ปรึกษาและนายอเล็กซานดร์ กราโชฟ (Александр Грачев) กงสุลใหญ่รัสเซียประจำเมืองโอเดสซา เนื่องจากมีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับสถานะ กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้โต้ตอบด้วยการขับนางนาตาเลีย ปราคาโปวิช (Наталья Прокопович) กงสุลใหญ่ยูเครนประจำเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก และนายอีการ์ บีโรซกิน (Игорь Березкин) อัครราชทูตที่ปรึกษา ต่อมากระทรวงการต่างประเทศยูเครนได้ขอระงับการขับนักการทูตของตนและการตอบโต้ของรัสเซียไว้ ในวันที่ 10 สิงหาคม ได้มีข่าวว่านายอีการ์ บีโรซกินได้ออกจากรัสเซียไปแล้ว

17 สิงหาคม 2009 สำนักข่าว СТК ของเชคได้รายงานข่าวอ้างถึงแหล่งข่าวในกระทรวงการต่างประเทศว่ารัฐบาลเชคได้ขับนักการทูตรัสเซีย 2 คน ออกนอกประเทศ โดยคนแรกเป็นรองผู้ช่วยทูตทหารรัสเซียประจำประเทศเชค ส่วนคนที่ 2 ขอไม่ให้กลับมาอีกหลังการลาพักก่อน ด้วยเหตุผลที่เจ้าหน้าที่ทั้ง 2 นายทำงานให้กับสำนักข่าวกรองรัสเซีย

16 สิงหาคม 2010 เลขานุการเอกสถานเอกอัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงบูคาเรสต์ อนาโตลี อาโคปอฟ (Анатолий Акопов) ได้แจ้งต่อรัฐบาลโรมาเนีย

ว่า รัฐบาลรัสเซียได้ให้ กาเบรียล เกรคุ (Габриэл Греку) เลขานุการเอกของฝ่ายการเมืองของสถานทูตโรมาเนียประจำรัสเซีย เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนาและออกนอกประเทศภายใน 48 ชั่วโมง ด้วยนายกาเบรียลเป็น เจ้าหน้าที่หน่วยข้อมูลต่างประเทศของโรมาเนียที่ทำงานอยู่ในรัสเซียโดยใช้สถานะนักการทูต ถูกจับกุมขณะที่พยายามที่จะได้รับข้อมูลลับทางทหารจากพลเมืองรัสเซีย

กาเบรียล เกรคุ (Габриэл Греку)

เลขานุการเอกของฝ่ายการเมืองของสถานทูตโรมาเนียประจำรัสเซีย

ที่มา: <https://ria.ru/politics/20100817/266207743.html>

ปลายพฤศจิกายน 2010 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสเปน ทรินิแดด ฮิเมเนส การ์เซีย-เออร์เรรา (Тринидад Хименес Гарсиа-Эррера) ได้เห็นชอบกับคำขอของเฟลิกซ์ ซาน โรลดัน (Феликс Санс Рольдан) ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวกรองแห่งชาติสเปน ให้ขับนักการทูตรัสเซีย 2 คนออกนอกประเทศ ในปลายเดือนธันวาคมปีเดียวกัน หนังสือพิมพ์ El Pais ของสเปน ได้นำเสนอข่าวว่า กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียขอให้อัครราชทูตที่ปรึกษา ด้านการเมืองของสถานเอกอัครราชทูตสเปนในมอสโก อิกนาซิโอ คาร์ทาเฮนา (Игнасио Картахены) และเลขานุการเอก โบร์ฆี ฮอร์เตส เบรโตนา (Борхи Кортес-Бретона) ออกจากประเทศ สาเหตุที่สื่อมวลชนได้นำเสนอคือการประกอบกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ

10 ธันวาคม 2010 รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษได้ยื่นหนังสือผ่านสถานเอกอัครราชทูตรัสเซียประจำกรุงลอนดอนขอให้สถานเอกอัครราชทูตรัสเซียส่งนักการทูตของตนกลับประเทศ ด้วยมีพฤติกรรมกระทำการทารุณ ซึ่งฝ่ายรัสเซียก็ได้ขอให้อังกฤษส่งตัวนักการทูตของตนกลับด้วยเหตุผลเดียวกัน

1 กุมภาพันธ์ 2011 รัฐบาลไอร์แลนด์ประกาศขับเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตรัสเซีย ณ กรุงดับลินออกนอกประเทศ ด้วยตรวจจับได้ว่าเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวกระทำการทารุณโดยใช้หนังสือเดินทางปลอมว่าเป็นชาวไอร์แลนด์ แต่ไม่ได้มีการเปิดเผยชื่อเจ้าหน้าที่คนนั้น

12 พฤษภาคม 2011 ที่กรุงมอสโกได้มีการจับกุมผู้ช่วยทูตทหารอิสราเอล วาติม เลเดอร์แมน (Vadim Leiderman) ซึ่งสำนักข่าวกรองรัสเซีย (เอฟเอสบี) รายงานว่าเขากำลังพยายามที่จะหาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลรัสเซียเกี่ยวกับความร่วมมือทางทหารและด้านเทคนิคระหว่างรัสเซียกับประเทศอาหรับและประเทศเครือรัฐเอกราช ในวันที่ 19 พฤษภาคมกระทรวงต่างประเทศรัสเซียได้ยืนยันว่าได้ขับนักการทูตดังกล่าวออกนอกประเทศแล้ว

เรื่อโทเจฟฟรี พอล ดีลิสส์

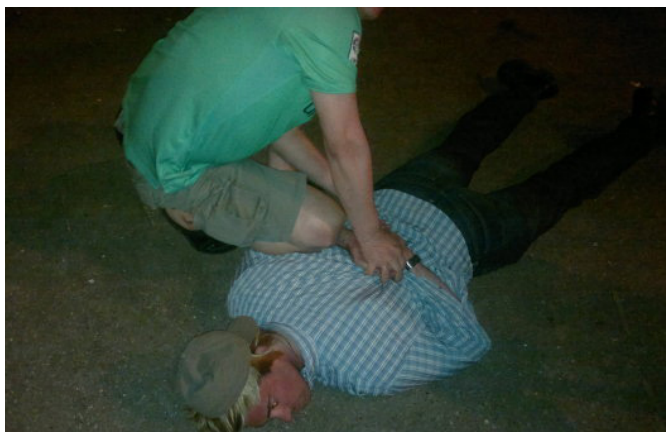
ที่มา: <https://intelnews.org/tag/jeffrey-paul-delisle/>

ในเดือนมกราคม 2012 รัฐบาลแคนาดาได้จับเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตรัสเซีย ณ กรุงออตตาวา 4 คนหลังการจับกุมนายทหารเรือแคนาดาเรือโทเจฟฟรีย์ พอล ดีลิสล์ (Jeffrey Paul Delisle) ที่ขายข้อมูลทางการทหารให้รัสเซีย และสื่อมวลชนแคนาดาได้ลงข่าวนี้นี้ติดต่อกันหลายวัน ทำให้กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ออกแถลงการณ์โต้ตอบว่า สื่อมวลชนแคนาดาได้นำเสนอข่าวสารที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ด้วยนักการทูตของรัสเซียทั้ง 4 คนได้เดินทางกลับมารัสเซียเนื่องจากสิ้นสุดวาระการทำงานในต่างประเทศตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 2011 แล้ว

15 พฤษภาคม 2013 รัสเซียประกาศให้ ไรอัน คริสโตเฟอร์ โฟเกล (Ryan Christopher Fogle) เจ้าหน้าที่ซีไอเอ ปฏิบัติงานในรัสเซียในตำแหน่งเลขานุการตรีฝ่ายการเมือง ของสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำรัสเซีย เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา วันก่อนหน้านี้นี้เขาได้ถูกเจ้าหน้าที่ข่าวกรองรัสเซียจับกุมขณะที่พยายามสืบหาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการพิเศษรัสเซีย

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2013 สหรัฐอเมริกาได้จับนักการทูตรัสเซียและครอบครัว 49 คนออกนอกประเทศ โดยเจ้าหน้าที่สหรัฐได้ให้เหตุผลว่าพวกเขากระทำการทุจริตในการประกันสุขภาพ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวหาว่า พวกเขาได้แจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อให้เข้าข่ายขอรับการให้ความช่วยเหลือในโครงการเมดิแคเอต (Medicaid) และขอรับเงินชดเชยอย่างไม่ถูกต้องจากการประกัน ซึ่งรวมมูลค่าความเสียหายประมาณ 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

8 เมษายน 2014 สื่อมวลชนแคนาดาได้นำเสนอข่าวที่รัฐบาลแคนาดาได้จับนักการทูตรัสเซียออกจากประเทศใน 2 สัปดาห์ แต่สื่อดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการจับนักการทูตครั้งนี้ จากข้อมูลซึ่งได้รับภายหลังทราบว่าเหตุดังกล่าวมีมูลเหตุมาจากสถานการณ์ในยูเครน ในวันที่ 22 เมษายน 2014 กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้แจ้งต่อหัวหน้าคณะผู้แทนสถานทูตแคนาดาในมอสโกว่า ให้ มาร์การิตา อาตานาโซฟ (Magarita Antanasov) เลขานุการเอกของ

ไรอัน คริสโตเฟอร์ โฟเกิล (Ryan Christopher Fogle)

ขณะที่ถูกเจ้าหน้าที่เอฟเอสบีไอรัสเซียจับกุม

ที่มา: <http://tass.ru/arhiv/659824>

สถานทูต เดินทางออกจากรัสเซียภายใน 14 วันเพื่อเป็นการตอบโต้ที่แคนาดา
ได้จับพันโทยูริ เบสเลอร์ (Yuri Bezler) ผู้ช่วยประจำสำนักงานผู้ช่วยทูตทหาร
รัสเซียในออตตาวา

15 พฤศจิกายน 2014 รัสเซียได้ขับเจ้าหน้าที่ของสถานทูตเยอรมนีในมอสโก เป็นการตอบโต้ที่เยอรมนีได้ขับเจ้าหน้าที่ของสถานกงสุลรัสเซียในกรุงบอนน์ที่ถูกสงสัยว่ากระทำการจารกรรม

17 พฤศจิกายน 2014 รัสเซียได้ขับนักการทูตโปแลนด์จำนวนหนึ่งออกนอกประเทศ จากการ “ทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ” และโปแลนด์ก็ได้ตอบโต้ด้วยการขับนักการทูตรัสเซีย ก่อนหน้านั้นโปแลนด์ได้ขับนักการทูตรัสเซียจำนวนหนึ่ง ในข้อหา “ทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ” ต้นเหตุของการผลักดันขับนักการทูตในครั้งนี้เกิดจากการจับกุมนายทหารโปแลนด์ยศพันเอกที่ต้องสงสัยว่ากระทำการจารกรรมให้กับรัสเซีย

13 กรกฎาคม 2015 กระทรวงการต่างประเทศยูเครนออกแถลงการณ์ขับรักษาการกงสุลใหญ่สหพันธรัฐรัสเซียประจำเมืองโอเดสสา โดยสำนักงานความมั่นคงแห่งยูเครนได้ประกาศว่านักการทูตดังกล่าวได้ “ทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ” รัฐบาลยูเครนไม่ได้กล่าวถึงชื่อนักการทูตรัสเซียคนนั้น ส่วนกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้แถลงข่าวในกรณีนี้ว่า การกระทำของยูเครน เป็นการเพิ่มความตึงเครียดให้กับความสัมพันธ์ทวิภาคี

3 สิงหาคม 2015 รัฐบาลรัสเซียประกาศให้เจ้าหน้าที่ของสถานทูตสวีเดนในกรุงมอสโก 1 คนเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา เพื่อเป็นการโต้ตอบต่อการกระทำที่ไม่เป็นมิตรของสวีเดน ที่ได้กระทำกับนักการทูตรัสเซียในกรุงสตอกโฮล์ม

1 กันยายน 2015 รัสเซียได้ขับนักการทูตยูเครน อิกอร์ เฟดิเควิช (Igor Fedikevich) ที่ทำงานในสถานกงสุลยูเครนประจำเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก โดยกระทรวงต่างประเทศของรัสเซียแจ้งว่าเป็นมาตรการตอบโต้ที่ยูเครนได้ขับวาเลอริย์ ชิบเบโก (Валерия Шибeko) รักษาการกงสุลรัสเซียในโอเดสสา เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2015 นอกจากนั้นกระทรวงต่างประเทศรัสเซียยังได้วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลยูเครนว่าเป็น “อีกหนึ่งก้าวอย่างไม่เป็นมิตร เพื่อสร้าง ความตึงเครียดในความสัมพันธ์ทวิภาคี”

8 กรกฎาคม 2016 ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา จอห์น เคียร์บี้ (John Kirby) ได้แจ้งว่า เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2016 สหรัฐอเมริกา ได้ประกาศให้นักการทูตรัสเซีย 2 คน เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา ด้วยทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะ เป็นการตอบโต้ที่นักการทูตอเมริกันถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจรัสเซียทำร้ายร่างกายที่มอสโก วันที่ 9 กรกฎาคม กระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย ได้ยืนยันว่ามีการขับนักการทูตรัสเซียจากสหรัฐอเมริกา ก่อนหน้านั้นในวันที่ 6 กรกฎาคม หนังสือพิมพ์วอชิงตันโพสต์ได้ลงข่าวว่า เจ้าหน้าที่สถานทูตอเมริกันในมอสโกถูกทำร้ายร่างกาย กระทรวงการต่างประเทศรัสเซียได้ออกมาโต้ตอบว่า นักการทูตคนดังกล่าวเป็นเจ้าหน้าที่ซีไอเอ และเขาเป็นฝ่ายโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจรัสเซียที่รักษาการณ์อยู่หน้าสถานเอกอัครราชทูต¹²

9 กรกฎาคม 2016 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียซีร์เกย์ เรียบคอฟ (Сергей Рябков) ได้กล่าวว่า รัสเซียได้ประกาศให้นักการทูตสหรัฐอเมริกา 2 คน เป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา ด้วยดำเนินกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสถานะของพวกเขา¹³

โดยสรุปแล้ว “สงครามทางกาทูต” ที่สหรัฐอเมริกาได้เป็นฝ่ายเริ่ม ทำให้ความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกากับรัสเซียได้เข้าสู่ยุคสงครามเย็นอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ฝ่ายรัสเซียคาดว่าจะดีขึ้นหลังการเข้าบริหารประเทศของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ นั้นไม่ได้เป็นไปตามที่คาดไว้ ด้วยประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จที่จะดำเนินนโยบายใดๆ ได้ แต่เพื่อที่จะให้ตนเองสามารถอยู่ในตำแหน่งต่อไป ก็ต้องยอมรับอำนาจของผู้ที่ชักใยอยู่เบื้องหลังการเมืองของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลประโยชน์ขัดกับรัสเซียในเรื่องการค้าอาวุธและพลังงาน ดังนั้นจากจุดนี้จึงยังมองไม่เห็นจุดจบของสงครามเย็นครั้งใหม่ และเมื่อพิจารณาเรื่องนี้ร่วมกับนโยบายต่างประเทศของจีนที่มีรัสเซียเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นแล้ว มีแนวโน้มว่าสงครามครั้งนี้จะขยายขอบเขตและรุนแรงยิ่งขึ้น

¹² <https://ria.ru/world/20160709/1462362555.html>.

¹³ <http://tass.ru/info/1578084>

สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงมอสโก
 фото: Наталия Губернаторова

สถานกงสุลใหญ่รัสเซียประจำพนมเปญ

ที่มา: <http://www.rbc.ru/politics/11/08/2017/598ccaac9a7947692e82b7dc>

มุมมองของนักวิชาการสวิตเซอร์แลนด์เกี่ยวกับบทบาทของ รัสเซีย สหรัฐอเมริกาและนาโต้ในสงครามซีเรียและยูเครน The Role of Russia, the U.S., and NATO in the War in Syria and Ukraine: A Swiss Scholar's Perspective

แปลและเรียบเรียงโดย รมย์ ภิรมนตรี

Rom Phiramontri

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการแปลและเรียบเรียงการบรรยายของ ดร. แดเนียล กันเซอร์ (Daniele Ganser) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ร่วมสมัยชาวสวิตเซอร์แลนด์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสันติภาพและพลังงานแห่งสวิตเซอร์แลนด์ (Swiss Institute for Peace and Energy) ได้บรรยายที่มหาวิทยาลัยเดรสเดน (Dresden University) ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2016 ดร. แดเนียล กันเซอร์ เป็นนักวิชาการของประเทศเป็นกลาง ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union-EU) และสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือนาโต้ (North Atlantic Treaty Organization: **NATO**) ทำให้เขาสามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของประเทศต่างๆ ได้อย่างตรงประเด็น โดยไม่ต้องเกรงกลัวผลกระทบที่จะตามมา การบรรยายที่มหาวิทยาลัยเดรสเดนนี้นั้น ดร.กันเซอร์ ใช้เวลาบรรยาย 1 ชั่วโมง 45 นาที แต่เนื้อหาที่นำมาแปลและเรียบเรียงในวารสารนี้เป็นเนื้อหาของการบรรยาย 35 นาทีสุดท้าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับมูลเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและสงครามในยูเครนและตะวันออกกลาง เน้นหนักไปที่ซีเรีย โดยได้กล่าวถึงบทบาทของรัสเซีย สหรัฐอเมริกาและประเทศแกนหลักของสหภาพยุโรปคืออังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมนีที่เข้าร่วมในสงครามตามเงื่อนไขของตน ในขณะเดียวกัน ดร.กันเซอร์ได้เปรียบเทียบให้ผู้ฟังได้มองเห็นถึงความไม่ชอบ

ธรรมที่เกิดขึ้นในโลก และในฐานะนักวิชาการด้านสันติภาพได้เรียกร้องให้ทุกคน
ร่วมกันต่อสู้กับภัยที่เกิดจากประเทศมหาอำนาจ ที่อยู่เบื้องหลังของสงคราม
โดยประเทศเหล่านี้จะสวมบทบาทเป็นพระเอกเข้ามาช่วยเหลือและในที่สุดพวกเขา
ก็จะได้ครอบครองแหล่งทรัพยากรในประเทศเป้าหมายนั้นๆ

AN ABSTRACT

This article is a translation that has been rearranged and reorganized from a lecture by a Swiss scholar in contemporary history, Dr. Daniele Ganser, the Director of the Swiss Institute for Peace and Energy, given on November 1st, 2016 at Dresden University in Germany. As a scholar from Switzerland—a neutral country that is not a member of the European Union (EU) nor of the North Atlantic Treaty Organization (NATO), Dr. Ganser was able to criticize the governments of various countries right to the point without having to worry about the impact. The lecture lasted one hour and forty-ve minutes. The translation that appears in this journal covers the last thirty-ve minutes of the lecture, which dealt with the causes of the conict and the wars in Ukraine and the Middle East, focusing on Syria. The lecture presented the role of Russia, the U.S., and the core members of the EU—the U.K., France and Germany, that entered the wars on conditions of their own. Dr. Ganser made his audience aware of the unfairness that has occurred in the world. As a peace scholar, he urged everyone to resist the catastrophes caused by the superpowers that were behind the wars. Those countries played the role of hero who had come to help but, ultimately, they did so in order to dominate resources in those targeted countries.

มุมมองของนักวิชาการสวิตเซอร์แลนด์เกี่ยวกับบทบาทของ รัสเซีย สหรัฐอเมริกาและนาโต้ในสงครามซีเรียและยูเครน

แปลและเรียบเรียงโดย รมย์ ภิรมนตรี

ดร. แดเนียล กันเซอร์ (Daniele Ganser)

ที่มา: <https://fr.sott.net/article/29039-Conference-de-l-historien-Daniele-Ganser-a-Paris-septembre-2016-sur-le-9-11-et-la-geostrategie->

ดร. แดเนียล กันเซอร์ (Daniele Ganser) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ร่วมสมัยชาวสวิตเซอร์แลนด์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสันติภาพและพลังงานแห่งสวิตเซอร์แลนด์ (Swiss Institute for Peace and Energy) ได้บรรยายที่มหาวิทยาลัยเดรสเดน (Dresden University) ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2016 ใช้เวลาบรรยาย 1 ชั่วโมง 45 นาที แต่เนื้อหาที่นำมาแปลและเรียบเรียงในวารสารนี้เป็นเนื้อหาของการบรรยาย 35 นาทีสุดท้ายซึ่งเกี่ยวข้องกับมูลเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและสงครามในยูเครนและตะวันออกกลางตามเนื้อหาต่อไปนี้

การก่อกบฏล้มล้างรัฐบาลในยูเครน ตามที่สื่อตะวันตกและสวีเดนเซอร์แลนด์ ได้นำเสนอเหมือนกันว่าปัญหาในยูเครนนี้นั้นมีต้นเหตุมาจากปูติน ซึ่งไม่เป็นความจริง เพราะสาเหตุที่แท้จริงมาจากองค์การนาโต้ขยายอาณาเขตออกทางตะวันออก จากนั้นในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2014 ที่กรุงเคียฟได้เกิดการชุมนุมต่อต้านและยึดอำนาจรัฐบาล โดยมีวิกตอเรีย นูแลนด์ (Victoria Nuland) ร่วมอยู่ด้วย หล่อนมาจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา หล่อนได้กล่าวประโยคที่เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า “ฝ่ายยุโรป” (“Faction EU”) เป็นการดักฟังการสนทนาระหว่างวิกตอเรีย นูแลนด์กับเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำยูเครน เจฟฟรีย์ ไพแอตต์ (Geoffrey Pyatt) ซึ่งทั้งคู่หาริอกันว่าผู้ใดจะขึ้นมาเป็นผู้นำยูเครนหลังการโค่นล้มรัฐบาลและจะให้สหภาพยุโรปร่วมด้วยไหม? ซึ่งนูแลนด์เห็นว่าจะไม่ให้สหภาพยุโรปร่วมในการกบฏนี้ ต้องเข้าใจว่าเหตุนี้เกิดขึ้นเมื่อเดือน

วิกตอเรีย นูแลนด์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา
กับเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำยูเครน เจฟฟรีย์ ไพแอตต์
ระหว่างการไปพบผู้นำกลุ่มที่ยึดอำนาจรัฐบาลยูเครน
ที่มา: <https://ria.ru/world/20131211/983404951.html>

กุมภาพันธ์ 2014 แต่ปูติน(Vladimir Putin) ได้ผนวกไครเมีย (Crimea) หลังจากนั้น
คือในเดือนมีนาคม เพราะไครเมียเป็นที่ตั้งของฐานทัพเรือรัสเซียในทะเลดำ รวมทั้ง
การเข้าร่วมสงครามในซีเรีย เพราะเป็นที่ตั้งของรัสเซีย เป็นที่ชัดเจนว่ารัสเซียจะ
ไม่ยอมให้สหรัฐอเมริกายึดครองฐานทัพเรือของตน ชาวรัสเซียเป็นผู้เล่นหมากรุก
ที่เก่ง ดังนั้นจึงลืมไปได้เลยว่าพวกเขาจะยอมเสียหมากตัวสำคัญให้คู่แข่ง

วิกตอเรีย นูแลนด์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา กับ
เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำยูเครน เจฟฟรีย์ ไปแอตต์ ระหว่างการแจกแครกเกอร์ให้
กลุ่มโค่นล้มรัฐบาลยูเครน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2014

ที่มา: <https://ria.ru/world/20160219/1377330507.html>

ผมไม่ได้พูดถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของสหรัฐอเมริกาในทุกประเทศที่ผมได้เขียนไว้ในหนังสือของผม สหรัฐอเมริกายังได้แทรกแซงในนิคารากัวในปี ค.ศ. 1981 โดยการสนับสนุนกลุ่มกบฏ “คอนทรา” (Contra) ด้วยความเห็นชอบของประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) รวมทั้งการโค่นล้มรัฐบาลกัวเตมาลา ค.ศ. 1954 โจมตีอิหร่าน ค.ศ. 1953 การโจมตีอียิปต์ ค.ศ. 1956 การโจมตีคิวบา ค.ศ. 1961 สงครามเวียดนาม ค.ศ. 1964 โจมตีเซอร์เบีย ค.ศ. 1999 สงครามอิรัก ค.ศ. 2003 สงครามลิเบีย ค.ศ. 2011 สงครามซีเรีย ค.ศ. 2011 และสงครามเยเมน ค.ศ. 2015 และสงครามอัฟกานิสถาน ซึ่งทำให้เหมือนว่าเป็นผลมาจากเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ทั้งหมด 13 สงครามที่สหรัฐอเมริกาทำขึ้น คุณลองนึกถึงหลักความจริงของเหตุการณ์เหล่านี้ว่ามันเกิดจากอะไร? เบื้องหลังของสงครามที่ถูกปิดบังเอาไว้คือการแย่งชิงทรัพยากร ในที่นี้ไม่ได้พูดถึงสิทธิมนุษยชน แต่เป็นสิทธิของการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าหากพิจารณาให้รอบคอบแล้ว คุณจะเห็นด้วยกับผมทุกอย่าง นักวิชาการด้านพลังงานเห็นพ้องกันว่าอ่าวเปอร์เซียเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุดในโลก หรือเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ผมจะลองวิเคราะห์ดู ถ้าดูจากข้อเท็จจริงจะเห็นว่าแหล่งพลังงานของโลกอยู่ที่ประเทศแถบอ่าวเปอร์เซียทั้งในซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน อิรัก ที่นี้ท่านลองวาดแผนที่ศาสนาของโลกดู จะเห็นได้ว่าแถบอ่าวเปอร์เซียเป็นชาวมุสลิมทั้งหมด และที่นั่นเป็นดินแดนแห่งน้ำมัน แน่แน่นอนว่าชาวมุสลิมไม่ได้ไปอยู่ที่นั่นเพราะที่นั่นมีน้ำมัน แต่การจุดไฟสงครามโดยใช้ศาสนาเป็นต้นเหตุว่าเป็นคริสเตียนเป็นมุสลิมนั้นไม่ถูกต้อง เราต้องอยู่ด้วยกันฉันพี่น้อง ไม่ใช่ทำเหมือนในลิตเซอร์แลนด์และในเยอรมนีที่คาทอลิกต่อต้านโปรเตสแตนต์ เพราะเห็นว่าไม่ใช่ศาสนา ผมอยากจะขอให้ล้างล้างนี้ออกจากหัวไปซะ ทุกคนคงเคยไปโบสถ์ของต่างนิกายมาแล้ว ลองมาหมดแล้ว ไม่ต้องทำอะไรใหม่ๆ อีกแล้ว แต่ที่ผมประหลาดใจที่สุดคือตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน ชื่อเสียงของมุสลิมตกต่ำที่สุด พวกคุณคงสังเกตเห็น ตอนนี้สงครามในประเทศมุสลิมทั้งหลายได้ถูกประกาศเป็นสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งก็เป็นไปได้ดี เพราะในเบื้องต้นนั้น ได้ทำลายชื่อเสียงของมุสลิมไปแล้ว ผมอยากจะ

อธิบายเกี่ยวกับสงครามจิตวิทยาเล็กน้อย ผมจะลองเปลี่ยนอะไรที่ได้เกิดขึ้น
ใน 15 ปีที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจริงๆแล้วมันไม่ได้เกิดขึ้น ลองนึกดูว่าคุณจะมีอารมณ์
อย่างไร ปี 2003 อิหร่านโจมตีอังกฤษและอเมริกาแล้วชาวคอซอวอ 2011 ลิเบียส่ง
เครื่องบินไปทิ้งระเบิดฝรั่งเศส ชาร์โกซีถูกฝัง 2001 อัฟกานิสถานโจมตีเยอรมนี
ที่เบอร์ลินมีทหารตาลีบันลาดตระเวนเพื่อปกป้องประชาชน เห็นไหมครับว่าในใจ
ของเราต่อต้านไม่ยอมรับ แต่คงไม่มีใครไม่ยอมรับหากเหตุการณ์มันเกิดขึ้น
ตรงกันข้าม พวกเราทั้งในยุโรปและในอเมริกาเหนือกล่าวว่า ชาวมุสลิมเป็นผู้ก่อ
สงคราม การอยู่ร่วมกับพวกนี้มีแต่สงครามและความวุ่นวาย ดังนั้นพวกเรา
จึงเห็นการโจมตียึดครองประเทศอื่น การระเบิดฆ่าตัวตาย ไม่นานมานี้ผมไป
บรรยายที่ฝรั่งเศสและถามคนที่นั่นว่า “ในปี ค.ศ. 1940 เยอรมนีเข้ายึดครอง
ฝรั่งเศสใช่ไหม?” พวกเขาตอบว่า “ใช่” “แล้วพวกคุณฆ่าพวกเยอรมันหรือเปล่า?”
พวกเขาบอกว่า “ฆ่า” “ฆ่าอย่างไร?” พวกเขาตอบว่า “เราต่อต้านพวกเขาอย่าง
มีศักดิ์ศรี” ผมบอกว่า “ไม่ใช่ก่อวินาศกรรมหรือ?” พวกเขาตอบว่า “ไม่ใช่”
“ถ้าอย่างนั้นไม่มีใครทำระเบิดฆ่าตัวตายที่อิรักถือว่าก่อวินาศกรรมหรือเปล่า?”
พวกเขาตอบว่า “ใช่” “แล้วที่ซีเรียละ พวกคุณไปทิ้งระเบิดที่ซีเรีย ถ้าอะไร
เกิดขึ้นที่ซีเรียก็เป็นก่อวินาศกรรม ชาวฝรั่งเศสในอัฟกานิสถาน ชาวเยอรมัน
ในอัฟกานิสถาน ถ้าคนที่นั่นใช้กำลังกับคุณก็บอกว่าการก่อวินาศกรรม” สรุปก็คือถ้า
มีการต่อต้านกองกำลังนาซีก็ถือว่าเป็นผู้ก่อการร้าย แล้วเรื่องเหล่านี้ก็เข้าสู่การ
รับรู้ของประชาชน ซึ่งวิเคราะห์ตามหลักแล้วมันไม่ถูกต้อง คุณทราบไหม
ว่ากองกำลังไออาร์เอ (Irish Republican Army) ของไอร์แลนด์เหนือเป็น
พวกคาทอลิก พวกเขาไม่ต้องการให้พวกอังกฤษซึ่งนับถือนิกายโปรเตสแตนต์
ไปอยู่ที่ไอร์แลนด์เหนือ ดังนั้นจึงเกิดการก่อวินาศกรรม ไม่ใช่เพราะว่าชาวคาทอลิก
ชอบความรุนแรง เพียงแต่พวกเขาไม่ต้องการให้คนที่นับถือต่างนิกายมายึดครอง

ในฉากหลังของสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นสงครามแย่งชิงทรัพยากร
ธรรมชาติ ประธานาธิบดีรูสเวลล์บอกกับชาวอังกฤษว่าน้ำมันในอ่าวเปอร์เซีย
เป็นของพวกเขา น้ำมันในกาตาร์และอิรักเราแบ่งกัน ส่วนน้ำมันในซาอุดีอาระเบีย

เป็นของอเมริกัน การตกลงกันของมหาอำนาจเป็นเรื่องของการครอบครองน้ำมันและก๊าซมาโดยตลอด ซารา วาเกนคเนชต์ (Sara Wagenknecht) หนึ่งในจำนวนนักการเมืองที่ดีที่สุดของเยอรมนี ที่ผมคิดว่าเธอเป็นในปัจจุบัน เธอฉลาดและกล้าหาญ เธอกล่าวว่า ใครที่ต้องการให้ประเทศชาติและประชาชนปลอดภัยยิ่งกว่านี้ ต้องหยุดการเข้าร่วมทำสงครามแย่งชิงน้ำมันและก๊าซในตะวันออกกลางและตะวันออกไกล ที่ทำให้ประชาชนต้องเสียชีวิตนับไม่ถ้วน ต้องหยุดการให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกา ใช้เครื่องบินขนส่งทางทหาร ปิดฐานทัพอเมริกันและไม่ส่งอาวุธไปขายในภูมิภาคที่มีวิกฤตการณ์

ซารา วาเกนคเนชต์ (Sara Wagenknecht) สมาชิกรัฐสภาเยอรมนี
ที่มา: <http://www.dw.com/en/echoing-the-afd-left-partys-wagenknecht-says-merkel-partly-to-blame-for-berlin-terror/a-370423>

นักเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพถามผมว่า “ทำไมคุณถึงทำให้เกมส์มันเสีย?” “เราไม่สามารถไปทิ้งระเบิดที่ประเทศนั้นประเทศนี้เลยหรือ?” “คุณมีทางออกอย่างไร?” ใช่ครับ นักเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพมีทางออก ข้อแรกต้องเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ ข้อสองต้องไม่ไปทิ้งระเบิดประเทศอื่น ข้อสามไม่ทำสงครามแย่งชิงทรัพยากร ข้อสี่ไม่ส่งอาวุธให้ประเทศเหล่านี้ และข้อห้า ไม่เผยแพร่การโฆษณาชวนเชื่อทางทหาร ซึ่งทำให้ประชาชนฆ่ากันเอง เป็นทางออกของเราที่ง่าย ๆ เพียงห้าข้อ

แต่บุช (George Walker Bush) คงเห็นต่าง “ใครไม่อยู่กับเรานั้นต่อต้านเรา” ถ้าคุณต่อต้านเรา คุณก็คือกองกำลังผิดกฎหมาย ถ้าคุณเป็นกองกำลังผิดกฎหมายเราจะฆ่าคุณ ถ้าพูดโดยสรุปชัดลงไปเลยก็คือ ถ้าคุณไม่เห็นด้วยกับเรา เราจะฆ่าคุณ มันตรงกับสิ่งที่เราไม่ได้สั่งสอนลูกหลานเรา ถ้าหากใครบางคนในครอบครัวมีความคิดเห็นไม่ตรงกับเราต้องฆ่าเขาอย่างนั้นหรือ มันช่างเป็นมุมมองที่โง่เขลา ต้องทำอะไรถึงจะประพடுத்தคนเช่นนั้นได้ ตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนมีเด็ก 3 คนชอบสร้างความวุ่นวายควรเอาไปแขวนคอ อย่างนั้นมันใช้ได้ทีไหน? หรือลูกศิษย์บอกว่าครูคนนี้สอนไม่ดี ฟังแล้วน่าเบื่อ ฟรุ้งนี้เราต้องเอาไปยิงทิ้ง มันไม่ถูกต้อง ผมตั้งใจยกตัวอย่างมานี้ก็ต้องการให้เห็นว่า อะไรที่มันไม่ได้ถือปฏิบัติในครอบครัว ไม่ได้ถือปฏิบัติในโรงเรียน ในการเมืองระหว่างประเทศมันก็ไม่สามารถถือปฏิบัติได้ ไม่ควรบอกกับตนเองว่า ปัญหาแก้ไขได้โดยใช้กำลัง มันไม่ถูกต้อง ปัญหาที่ยิ่งใหญ่ของศตวรรษที่ 21 เราไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยกำลัง ถ้าอย่างนั้นเราต้องทำอะไร? ต้องฟังเสียงคนอื่นอีกครั้ง และทำความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับคนหนุ่มสาวในอิรัก พวกเขาคิดอย่างไรกับการยึดครองของสหรัฐอเมริกา ผมสามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่า พวกเขาไม่ยอมรับการยึดครองนี้ พวกเขาไม่ต้องการมัน พวกเขาแปลกใจไหม? ไม่เลย ผมสามารถบอกได้เลยว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับคุณ ถ้าหากฟรุ้งนี้เพื่อนบ้านคุณฟังประตูบ้านคุณ ผมว่าคุณจะต้องโกรธจนลืมหูลืมตา ถ้าท่านยังไหว เราจะไปต่อเรื่องลิเบียกัน

ผมรู้ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่คุณไม่ชอบ เรื่องของลิเบียผมอยากจะบอกว่ามีมิติของสภาคความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ รายละเอียดอยู่ในหนังสือผม มตินั้นกล่าวถึงเขตห้ามบิน เหมือนกับการกั้นถนนไม่ให้ใครผ่าน แต่มันอยู่บนฟ้า จีนกับรัสเซียเห็นด้วยกับมตินี้ แต่ฝรั่งเศส อเมริกาและอังกฤษได้ใช้มตินั้นเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ ซึ่งไม่ได้อนุญาตไว้ในมติ จีนและรัสเซียมองเรื่องนี้ว่าเป็นการหลอกลวงพวกเขา ซึ่งมันก็เป็นการหลอกลวงจริงๆ ดังนั้นการโจมตีทางอากาศของนาโต้ อเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นไปอย่างผิดกฎหมาย มันเป็นการผิดกฎหมายอย่างชัดเจน พวกเขาไม่สามารถทิ้งระเบิดใส่ลิเบียได้ ลิเบียเป็นประเทศที่ร่ำรวยที่สุดประเทศหนึ่งในทวีปแอฟริกา กัดดาฟี (Muammar al-Qaddafi) ได้ขัดขวางการแบ่งเขตบัญชาการทางทหารของสหรัฐในแอฟริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกแบ่งเขตบัญชาการทางทหารของตนในโลกออกเป็นเขตภาคเหนือคืออเมริกาเหนือ เขตใต้คืออเมริกาใต้ เขตยุโรป สวิตเซอร์แลนด์ก็ถูกผนวกอยู่ในเขตนี้ซึ่งเราไม่ได้ยินดีเลย เขตแอฟริกา เขตแปซิฟิกและเขตภาคกลางคือสหรัฐอเมริกา ทุกประเทศในโลกต่างตกอยู่ภายใต้เขตบัญชาการทางทหารของสหรัฐอเมริกาทั้งหมด ส่วนเขตแอฟริกาไม่มีประเทศใดยอมรับเป็นศูนย์กลางเขต ดังนั้นพวกเขาจึงได้ตั้งกองบัญชาการที่เยอรมนี จากนั้นพวกเขาได้ทิ้งระเบิดที่แอฟริกาและฆ่ากัดดาฟี ซึ่งไม่ใช่มิติขององค์การสหประชาชาติ พวกเขาติดอาวุธให้กลุ่มต่อต้านรัฐบาล กลายเป็นกองกำลังติดอาวุธ โดยให้เหตุผลว่าจะทำให้ประเทศมีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นการโกหกกับประชาคมโลก ผมได้สืบสวนและเขียนเป็นหนังสือว่า สายลับอเมริกันและอังกฤษได้ติดอาวุธให้กับกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ก่อนที่จะมีการลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลชาวลิเบีย เป็นการใช้เล่ห์เหลี่ยมให้พวกกลุ่มนอกกฎหมายเป็นเครื่องมือติดอาวุธให้กับพวกนั้น เมื่อพวกเขาก่อความไม่สงบ ก็กระจายข่าวบอกกับชาวโลกว่าลิเบียเกิดความไม่สงบ เราต้องช่วยเหลือ จากนั้นจึงขอมติจากสภาคความมั่นคงแห่งสหประชาชาติให้ประกาศเขตห้ามบิน ยิ่งกว่านั้นพวกเขาได้ใช้มติเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศ ซึ่งมันเป็นเรื่องที่ผิด

ต่อไปเป็นเรื่องซีเรีย เกี่ยวกับซีเรียพวกเรารู้กันว่าที่นั่นปกครองโดยเผด็จการอัลซาด (Bazar Al Assad) ซึ่งทั้งระเบิดถึงและใช้อาวุธเคมีกับประชาชนของตนเอง ดังนั้นเขาจึงควรถูกกำจัด ซึ่งเรื่องนี้ได้ตีแผ่ในสื่อต่างๆ ของตะวันตกทุกวัน ผมบอกเลยก็ได้ว่าการโค่นล้มประธานาธิบดีของรัฐอื่นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เหตุผลไม่ได้อยู่ที่ว่าผมชอบอัลซาดหรือไม่ คำถามไม่ได้อยู่ที่ว่าผมต้องการเขาหรือเปล่า แต่สาระนั้นอยู่ที่การละเมิดอธิปไตยของรัฐอื่นนั้นมันทำไม่ได้ มันก็เท่านั้น 27 กุมภาพันธ์ 2015 กองทัพอากาศฝรั่งเศสเข้าโจมตีซีเรีย โดยใช้เหตุผลว่าเป็นการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย และการโค่นล้มอัลซาดเป็นแผนการที่จำเป็นสำหรับมนุษยชาติ ซึ่งอ้างถึงประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน หลายคนไม่คิดถึงว่าซีเรียเป็นอดีตอาณานิคมของฝรั่งเศส และฝรั่งเศสเองก็มีชื่อเสียงด้านการไม่เคารพสิทธิมนุษยชนของอาณานิคม ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยที่เข้ายึดครองโดยถือธงแปดแตรนำแถวทหารเข้าดินแดนของชนชาติอื่นแล้วประกาศว่า “เราคือเจ้าอาณานิคม” ซึ่งในปัจจุบันทำไม่ได้แล้ว ดังนั้นจึงต้องทำสงครามแบบปิด

บาชาร์ อัล อัสซาดและวลาดีมีร์ ปูติน

ที่มา: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/vladimir-putin-admits-supporting-president-assad-in-syrian-civil>

ผมขอล่าวถึงองค์กรเพื่อสันติภาพของอเมริกัน ซึ่งผมได้เรียนรู้จากพวกเขาในหลายสิ่ง ผมอยากจะเสนอให้องค์กรเพื่อสันติภาพในรัสเซีย เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน อิหร่าน และซาอุดีอาระเบีย อยากให้ผู้คนเหล่านั้นรวมกัน อายายอมให้ใครเขาแบ่งเป็นชนชาติ เพราะเล่ห์กลของพวกนี้เขาจะแบ่งคนเป็นชนชาติต่างๆ เป็นศาสนาต่างๆ แบ่งคนตามรายได้ แบ่งตามพรรคการเมือง ถ้าแบ่งได้สำเร็จคนพวกนี้จะถูกกวาดออกจากโต๊ะที่ใช้เล่นเกม) แล้วก็จบกัน

จอห์น เคนเนดี จูเนียร์ (John Fitzgerald Kennedy Jr.) กล่าวว่า “เรามายอมรับกันเถอะว่าทุกสิ่งที่เราเรียกว่าการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายนั้น มันเป็นเพียงแค่สงครามแย่งชิงน้ำมันและก๊าซครั้งใหม่” ในที่นี้เขาพูดถึงอเมริกา สำหรับผมแล้วเขาพูดได้ถึงแก่นแท้และพูดได้อย่างถูกต้อง จอห์น เคนเนดี จูเนียร์ เป็นบุตรของโรเบิร์ต เคนเนดี ส่วนโรเบิร์ต เคนเนดี เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐฯ ขณะที่พี่ชายของเขา จอห์น เอฟ. เคนเนดี ซึ่งทุกคนรู้จักดี เขาถูกยิงใน ค.ศ.1963 น้องชายของเขาโรเบิร์ต ต้องการสืบสวนคดีนี้ ซึ่งถ้าเขาทำได้ก็จะทำให้เขาสามารถขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีได้ เขามีโอกาสเป็นประธานาธิบดีสูงมาก เขาเกือบได้เป็นประธานาธิบดี แต่เขาก็ถูกยิงก่อน โรเบิร์ต เคนเนดีรู้ความจริงทุกอย่างในอเมริกา เนื่องจากพ่อของเขาถูกยิงตาย ดังนั้นจอห์น เคนเนดี จูเนียร์ จึงไม่ต้องการปิดบังอะไร เขากล่าวว่าสงครามซีเรียคือสงครามแย่งชิงท่อส่งน้ำมัน ซึ่งได้เริ่มขึ้นในปีค.ศ. 2000 เมื่อกาตาร์แถลงว่าจะใช้เงิน 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯสร้างท่อยาว 1,500 กม. ผ่านซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน และซีเรียไปยังตุรกี ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สงครามซีเรียที่ถูกต้อง เพราะได้กล่าวถึงก๊าซธรรมชาติที่จะผ่านซีเรีย แต่อิสราเอลไม่ต้องการให้สร้างผ่านซีเรีย ดังนั้นเขาจึงต้องถูกโค่นล้ม ซึ่งเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับการก่อการร้ายแต่เกี่ยวกับพลังงาน

จอห์น คอนเนลลี่ จูเนียร์

ที่มา: <http://www.manager.co.th/CelebOnline/ViewNews.aspx?NewsID=9560000144318&Html=1&TabID=1&>

ด้วยอ่าวเปอร์เซียเป็นแหล่งพลังงานสำรองที่ใหญ่ที่สุดในโลก แต่การส่งก๊าซธรรมชาติทางเรือไปสู่ยุโรปนั้นมีค่าใช้จ่ายสูง กาดาร์จึงต้องการสร้างท่อส่งก๊าซไปชายในยุโรป ผ่านซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน ซีเรียและตุรกี ด้วยกาดาร์เป็นประเทศมุสลิมนิกายสุหนี่ ซาอุดีอาระเบียก็เป็นมุสลิมสุหนี่ ตุรกีก็เป็นประเทศ

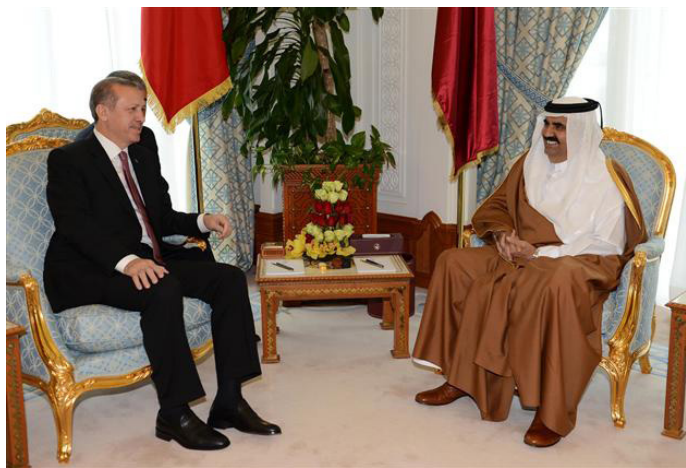

แผนที่การกระจายตัวประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามนิกายสุหนี่และชีอะห์

ที่มา: http://www.islam101.com/dawah/muslim_world_map.html

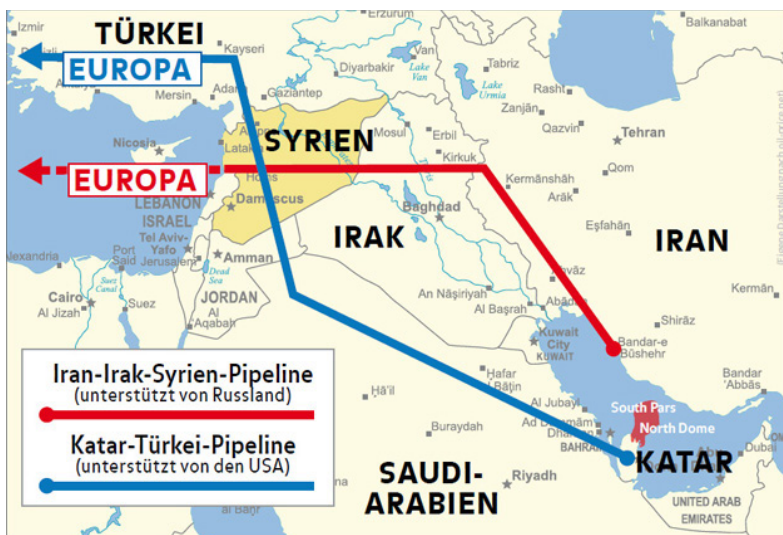
มุสลิมสุหนี่ แต่ซีเรียมีรัฐบาลเป็นมุสลิมชีอะห์ที่ไม่ยอมให้กาดาร์สร้างท่อก๊าซผ่านประเทศ จึงเป็นสาเหตุว่าทำไมต้องโค่นล้มอัสซาด

ในปีค.ศ. 2009 หรือ 2 ปีก่อนเริ่มสงคราม กษัตริย์กาตาร์เชคฮาหมัด บิน คอลิฟะห์ อัล ทานี (Sheikh Hamad bin Khalifa al-Thani) เดินทางไปตุรกีเข้าพบนายเรเจป ไตยิป เออร์โด (Recep Tayyip Erdoğan) กัน ประธานาธิบดีตุรกี และกล่าวว่าสนใจจะสร้างท่อส่งก๊าซมาตุรกี ซึ่งตอนนั้นไม่มีใครสงสัยว่าจะเกิดสงครามที่ซีเรีย ที่เมืองอเลปโปสามารถนั่งตีหมาแพ่ได้อย่างสบาย ในปีค.ศ. 2009 ตุรกีกล่าวว่าสหภาพยุโรปต้องพึ่งพิงก๊าซจากรัสเซียเป็นอย่างมาก ดังนั้นโครงการท่อส่งก๊าซจากกาตาร์มาตุรกีจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างถาวร เรากำลังพูดถึงการแย่งชิงตลาดก๊าซในยุโรป ซึ่งรัสเซียเป็นผู้ครองตลาดนี้ บริษัทก๊าซโปรม (Gazprom) ส่งก๊าซให้กับยุโรปรวมทั้งสวีเดนและเยอรมนี ก๊าซโปรมเป็นบริษัทก๊าซของปูติน ซึ่งทำเงินได้ไม่น้อยจากการขายก๊าซให้พวกเรา

กษัตริย์กาตาร์เชคฮาหมัด บิน คอลิฟะห์ อัล ทานี เดินทางไปตุรกีเข้าพบ
นายเรเจป ไตยิป เออร์โดกัน ประธานาธิบดีตุรกี

ที่มา: <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nID=40063&NewsCatID=338>

โครงการท่อส่งก๊าซของอิหร่านและกาตาร์
ที่มา: <https://germanwatch.org/de/12995>

ตามโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ แหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวเปอร์เซียนั้นเชื่อมถึงกัน หากกาตาร์ขุดก๊าซขึ้นมาส่งทางท่อไปขายยุโรปก่อนก็จะมีรายได้มหาศาล ในขณะเดียวกันถ้าอิหร่านขุดก๊าซส่งทางท่อไปขายได้ก่อนก็จะทำเงินมหาศาลเช่นกัน การแข่งขันของทั้งสองประเทศนี้จึงเป็นต้นเหตุของสงครามในซีเรีย เพราะอัลซาดต้องการสร้างท่อส่งก๊าซร่วมกับอิหร่านและอิรัก เพราะอิหร่าน อิรัก และอัลซาดเป็นมุสลิมชีอะห์ ถ้ามองจากจุดนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าสงครามในซีเรียนั้นเกิดขึ้นจากอะไร การให้การสนับสนุนพวกจี้ฮัด (Jihad) ของชาอูตือฮาระเบีย กาตาร์และตุรกี ซึ่งเบื้องหลังมีสหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศสและตอนนี้มีเยอรมนีด้วย ส่วนฝ่ายที่ไม่ต้องการให้อัลซาดถูกโค่นล้มคือรัสเซีย อิหร่านและพวกฮิซบอลเลาะห์ (Hezbollah) ในเลบานอนซึ่งเป็นพวกชีอะห์

เราจะพบน้อยมากว่าสื่อต่างๆ นำเสนอเกี่ยวกับการโค่นล้มรัฐบาลที่ไม่ถูกกฎหมาย รวมทั้งในซีเอ็นเอ็น (CNN) ในวันที่ 27 ตุลาคม 2015 ซีเอ็นเอ็นได้นำเสนอข่าวตุลชี แก็บบาร์ด (Tulsi Gabbard) สมาชิกวุฒิสภาสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า “สหรัฐอเมริกาและซีไอเอ (CIA) พยายามโค่นล้มรัฐบาลอัซฮาด สหรัฐอเมริกาและซีไอเอต้องหยุดทำสงครามที่ผิดกฎหมายนี้” ทุกคำพูดชัดเจน แต่ทำไมเราไม่ค่อยได้ยิน คงเพราะว่าหล่อนมาจากเกาะฮาวาย เป็นนักกีฬาได้คลื่นไม่ได้อยู่ในกระแส หากพูดอะไรออกมาก็จะไม่ได้รับการนำเสนอ ดังนั้นหล่อนควรจะไปเล่นกีฬานั้นแหละดีแล้ว

ตุลชี แก็บบาร์ด สมาชิกวุฒิสภาสหรัฐพรรคเดโมแครต อดีตทหารผ่านศึกสงครามอิรัก (นี่คือเนื้อหาข่าวส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงการให้สัมภาษณ์ทางสถานีโทรทัศน์ซีเอ็นเอ็น – ผู้แปล)

Tulsi Gabbard is an Iraq war veteran. She put her life on the line for her country. Democrats like Howard Dean and Neera Tanden smearing her name for the crime of skepticism is the real disgrace.

Of course, the neo-cons are getting in on the action, too. The Wall Street Journal's Bret Stephens, on Twitter, referred to Gabbard's skepticism as "Dictator Apologetics."

So what's Gabbard's high crime? Simply wanting solid evidence before getting tangled up in a new war.

Gabbard has been consistently critical of U.S. policy in Syria. A year ago, speaking to Blitzer on CNN, she expressed concern over efforts by the CIA to overthrow the Assad government. She argued that by working to oust Assad, the U.S. has been strengthening the position of Islamic extremists — both Islamic State militants and Al-Qaeda-linked rebel groups — which Assad's forces have been fighting against. Those extremists, she said, "will walk in and take over all of the country of Syria" if Assad's government falls. Gabbard also took issue with the U.S. supplying weapons to rebel factions in Syria:

<http://www.salon.com/2017/04/11/democrats-turn-tulsi-gabbard-into-a-scapegoat-on-syria-but-her-skepticism-is-warranted/>

ในสวิตเซอร์แลนด์ มีรายการที่มีชื่อว่า "Rundschau" ได้ไปสัมภาษณ์ประธานาธิบดีอัสซาดเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม นักข่าวได้ถามอัสซาดว่า "คุณคิดอย่างไรที่ทั้งโลกเห็นว่าคุณเป็นอาชญากรสงคราม รวมทั้งที่สวิตเซอร์แลนด์คนก็คิดเช่นนั้นด้วย?" เขาตอบว่า "ในฐานะประธานาธิบดีผมต้องปกป้องประเทศของผมจากผู้ก่อการร้าย ซึ่งเป็นที่น่าประหลาดใจที่พวกเขามาจากหลายประเทศ แต่ความจริงก็เป็นเช่นนั้น ส่วนอาชญากรสงครามนั้นคนแรกๆ ที่ควรใช้ชื่อนี้คือ จอร์จ บุช เพราะเขาโจมตีอิรักโดยไม่ได้รับการอนุมัติจากองค์การสหประชาชาติ และสภาคความมั่นคง ซึ่งเรื่องนี้ได้ยืนยันกันน้อยมาก ส่วนคนที่สอง คือ คาเมรอน (David Cameron) และซาร์โกซี (Nicolas Sarkozy) ซึ่งโจมตีลิเบียโดยไม่ได้รับการอนุมัติจากองค์การสหประชาชาติและทำลายประเทศฉนวนกาซา เป็นการ

ถกเถียงกันในระดับสูงว่าใครละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและทำไมไม่ได้รับการลงโทษ กลุ่มที่สามคือประเทศตะวันตกที่ต้องรับผิดชอบ คือ เยอรมนี อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ซึ่งตลอด 5 ปีที่ผ่านมาได้ให้การสนับสนุนผู้ก่อการร้ายและประกาศห้ามไม่ให้มีการค้ากับซีเรีย ทำให้ประชาชนนับพันต้องล้มตาย ตะวันตกต้องการโค่นล้มผม” คนๆ นี้ไม่มีอะไรไปปิดบังการมองของเขา เขาเห็นทุกอย่างถูกต้อง แต่จะโค่นล้มเขาได้หรือเปล่าก็ยังไม่ชัดเจน เพราะรัสเซียไม่ต้องการให้เขาถูกโค่นล้ม แต่อเมริกันต้องการโค่นล้มเขา ซึ่งก็ชัดเจน สหรัฐอเมริกาได้ทำสงครามนอกรูปแบบโดยติดอาวุธให้กับกลุ่มกองโจร โอบามาปิดบังไม่ให้ใครรู้ตัวตนเองสนับสนุนหรือสหรัฐอเมริกาเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของสงครามในรายการข่าวทุกรายการระหว่างการดำรงตำแหน่งของโอบามา หลังจาก 8 ปีของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ในหนังสือพิมพ์มีการประมวลผลงานต่างๆ ของเขา เช่น คุกชวนตานาโมไม่ได้ปิดและอื่นๆ แต่มีการพูดถึงน้อยมากว่าในปี 2011 โอบามาเริ่มทำสงครามแบบปิดต่อต้านซีเรียซึ่งเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การที่บุชสั่งโจมตีอิรักในปี 2003 นั้นมีความชัดเจนกว่ามาก การกระทำของสหรัฐจะอ้างสาเหตุมาจากการก่อวินาศกรรม เพื่อดึงคนเข้าไปร่วมก็จะพูดว่าเราต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย จากนั้นในทีวีของสหรัฐก็จะปรากฏภาพชาวอเมริกันผู้แค้นติดกับผู้ก่อการร้ายที่โหดร้ายชาวไอเอส (Islamic State) ในเนื้อหาบอกว่าผู้ก่อการร้ายได้สังหารชาวอเมริกัน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2014 สถานีโทรทัศน์ซีเอ็นเอ็นได้นำเสนอภาพข่าวนี้นี้ จากนั้นโอบามาก็ออกข่าวว่าผู้ก่อการร้ายได้ฆ่าตัดคอ 2 นักข่าวอเมริกันอย่างป่าเถื่อน เราต้องแทรกแซงเรื่องนี้เพราะพวกเขาป่าเถื่อน กลุ่มรัฐอิสลามเป็นอันตรายต่อผู้คนในซีเรียและอิรัก ถ้าหากไม่ดำเนินการต่อต้านพวกเขาพวกนี้ก็จะอันตรายต่อภูมิภาคนี้และสหรัฐอเมริกา ข้อโต้แย้งแรกในกรณีนี้คือเขาไม่ได้ต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย แต่ต้องการโค่นล้มอิสลาม นักยุทธศาสตร์ด้านการทหารสามารถถามตนเองได้ว่า เราจะต้องต่อสู้กับรัฐอิสลามแต่จะปรับไปเป็นการโค่นล้มอิสลามได้อย่างไร? ในเรื่องนี้โอบามาพูดว่า การสู้รบต่อต้านรัฐอิสลามนั้นเราไม่สามารถคาดหวังกับระบบของอิสลามที่ก่อการร้ายต่อประชาชนของตน

ระบบนี้ได้สูญเสียความชอบธรรมในการบริหารประเทศแล้ว ประกาศโอบามาเพียงเท่านี้ ก็หมายความว่า ระหว่างการต่อสู้กับรัฐอิสลามก็จะได้โค่นล้มอัสซาดด้วย ที่นี้ผมจะชี้ให้เห็นว่างานนี้เป็นงานที่ใช้ความรู้ทางด้านจิตวิทยาที่ทันสมัยมาจัดการ เพราะประกาศนั้นได้กล่าวในวันที่ 11 กันยายน เข้าใจไหมครับว่าเป็นวันครบรอบ 13 ปีของการก่อวินาศกรรมในวินยอร์ก มันเป็นแผลในใจของประชาชน ซึ่งงานนี้ได้เข้าไปแผลนี้ ตัวอย่างเช่นในครอบครัวที่มีการฆ่าตัวตาย ก็จะเป็นแผลในใจขนาดใหญ่ และครอบครัวจะไม่ลืมวันนั้น ในทุกปีจะมีการจัดพิธีรำลึกถึง อาจจะจุดเทียน เป็นวันที่เงียบสงบและระลึกถึง ถ้าหากในวันนั้นคนไม่ได้สักคนไปพูดในสิ่งไม่ดีกับครอบครัว ก็มีความเจ็บปวดเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ เพียงแค่พูดในวันนั้นเท่านั้น และสิ่งนี้เองที่ประธานาธิบดีโอบามาทำกับซีเรีย ในวันที่มีแต่ความเจ็บปวดและสูญเสีย เขาได้พูดถึงการก่อการร้าย ทุกอย่างมันทำงานอย่างไร ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ คุณอาจจะคิดว่านักประวัติศาสตร์ชาวสวิสคนนี้แต่งนิยายอะไรกัน แคว้นมันตรงกันอยู่บ้างเอิญเท่านั้นเอง แต่เปล่าเลย สงครามซีเรียมีการเรียนการสอนว่าเริ่มขึ้นในวันที่ 11 กันยายน 2014 เป็นสงครามต่อต้านการก่อการร้าย เพราะวันนั้นเป็นวันที่หลอกชาวบ้านได้ดีที่สุด และหนังสือพิมพ์สวิสก็ร่วมเฉลิมฉลองสงครามนี้กับเขาด้วย จากนั้นสหรัฐอเมริกาทั้งระเบิดไล่ซีเรีย หนังสือพิมพ์เขียนว่า “ในที่สุดโอบามาก็จับกระบอกขึ้นมา” ผมอับอายในคุณภาพสื่อของเรามาก ผมแทบไม่เชื่อตัวเองว่าพวกเขาคิดได้อย่างไรเมื่อประเทศหนึ่งกระทำกับอีกประเทศหนึ่งด้วยการทิ้งระเบิด แต่นักข่าวพากันร้อง “ไซโย” เราอยู่ที่ไหนกัน?

ส่วนอิหร่านไม่ต้องการให้โค่นล้มอัสซาด ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ประธานาธิบดีอิหร่านฮาสซัน รูฮานี (Hassan Ruhani) พูดที่นิวยอร์กว่า เป็นสงครามที่ละเมิดกฎหมายเพราะรัฐบาลซีเรียไม่ได้ยินยอม เป็นที่เข้าใจว่าใครที่ไม่ต้องการให้อัสซาดถูกโค่นล้มก็บอกว่ายอมรับไม่ได้ ส่วนฝรั่งเศสบอกว่าเกี่ยวข้องกับกาอวินาศกรรมเยอรมันอยู่ที่อัฟกานิสถานเพราะการก่อวินาศกรรม 11 กันยายน แต่ 11 กันยายนนั้นก็ยังมีความไม่ชัดเจนจนบัดนี้ และเยอรมันไปซีเรียก็เพราะก่อวินาศกรรมที่ปารีสเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2015 มีผู้เสียชีวิต 130 คนในโรงคอนเสิร์ต เป็นการ

ก่อการร้ายที่น่ากลัว ทำให้แองเกลา แมร์เคิล (Angela Merkel) ส่งทหารไปซีเรีย แรกเลยนั้นฝรั่งเศสแถลงว่า การก่อการร้ายเป็นการกระทำของไอเอส ฝรั่งเศสจะมีชัยชนะเหนือพวกป่าเถื่อน ทุกอย่างก็มีความเป็นไปได้แบบนี้ พูดว่าที่ประเทศเรามีการก่อการร้าย เป็นการกระทำของไอเอสแล้วไปทิ้งระเบิดที่ซีเรีย ถ้าเราใช้หลักตรรกะนี้ ไม่ช้าก็เร็วจะมีการก่อการร้ายที่เลบานอน และพวกซีเรียก็จะพูดว่าพวกสายลับฝรั่งเศสเป็นคนทำ เราต้องไปทิ้งระเบิดที่ฝรั่งเศส เราต้องการสิ่งนี้ไหม? เราต้องการความวุ่นวายอย่างสมบูรณ์แบบใหม่? เป็นไปได้ที่ฝรั่งเศสไปทิ้งระเบิดที่ซีเรียโดยไม่มีการต่อต้านจากพลเมือง เรื่องอย่างนี้มันยอมไม่ได้

สตรี 2 คนที่ในครั้งนี้อาเยอร์มนี้เข้าสู่สงครามคือแองเกลา แมร์เคิล นายกรัฐมนตรีและอูซูลา ฟอน เดอ เลเยน (Ursula von der Leyen) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ใช้มติรัฐสภาเยอรมนีส่งทหารไปซีเรียเพื่อต่อต้านไอเอส มีสมาชิกสภาที่เห็นด้วย 445 คน ไม่เห็นด้วย 145 คน และงดออกเสียง 7 คน พวกเขาไม่ได้ถามประชาชนชาวเยอรมัน ตอนนั้นขณะที่เรากำลังพูดกันอยู่นี้ เยอรมนี

แองเกลา แมร์เคิล นายกรัฐมนตรีเยอรมนี

และอูซูลา ฟอน เดอ เลเยน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ที่มา: <http://www.bz-berlin.de/artikel-archiv/der-naechste-ruck-scheint-weiblich>

กำลังทำสงครามอยู่ แต่ไม่มีใครคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้มันไม่ใช่ประเด็น แต่ซีเรียเป็นประเด็น

ก็หมายถึงว่าตอนนี้เราอยู่ระหว่างสงคราม ซึ่งไม่เป็นการดีสำหรับองค์กรเพื่อสันติภาพ แต่องค์กรเพื่อสันติภาพจับตาดูอยู่ว่ารัสเซียสนับสนุนอัลซาด แต่ต้องบอกว่าอัลซาดเชิญรัสเซียให้ไปช่วยซีเรีย และรัสเซียก็รับคำเชิญนั้น ซึ่งก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง และก็ไม่ได้ขัดกับสิทธิพลเมือง เพราะรัฐบาลที่เลือกโดยพลเมืองมีสิทธิ์เชิญให้รัฐอื่นมาช่วยได้ ซึ่งเปรียบเทียบไม่ได้กับการเข้าไปทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกา ในเดือนกันยายน 2015 แล้วทำไมกองทัพรัสเซียจึงให้การสนับสนุนอัลซาด? เพราะเห็นว่าสหรัฐอเมริกาต้องการโค่นล้มเขา วันที่ 27 กันยายน 2015 สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิด จากนั้นรัสเซียได้เห็นว่าขาดความสมดุลจึงได้เข้าไปในซีเรียในวันที่ 30 กันยายน คือ 3 วันหลังฝรั่งเศสและอเมริกา พวกเขาจับตาดูซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา รัสเซียมีฐานทัพอยู่ในตาร์ตัส (Tartus) และไม่ต้องการสูญเสียตลาดก๊าซในยุโรปของบริษัท ก๊าซ โพรม ซึ่งก็เข้าใจได้ แล้วที่เยอรมนีจะเกิดอะไรขึ้น? ในปกวารสาร Der Spiegel ฉบับวันที่ 41/2016 ได้พาดหัวข่าว “ไฟในซีเรีย การกระทำของปูติน โอบามา เข้าร่วมด้วย” นี่คือสื่อมวลชนที่มีคุณภาพของท่าน ถ้าหากบอกว่าเป็นการกระทำของปูตินแล้วโอบามาเข้าร่วม ก็ต้องเข้าใจว่าปูตินเป็นคนเริ่มส่วนโอบามาเข้าร่วมภายหลัง คุณเข้าใจไหมครับ? เราพูดภาษาเดียวกัน แต่ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า สหรัฐอเมริกาในเดือนกันยายน 2014 ได้ไปทิ้งระเบิดที่ซีเรีย แต่รัสเซียไป 2015 ในทางกลับสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011

ปกวารสาร Der Spiegel ฉบับวันที่ 41/2016

องค์กรเพื่อสันติภาพมีคนที่พูดได้อย่างชัดเจนอยู่หลายคน ในจำนวนนั้นมี วิลลี วิกเมอร์ (Willy Wimmer) ที่ผมให้คุณค่ากับงานเขามาก เขาพูดว่า “ฝรั่งเศสไม่มีสิทธิ์ในการ์จมดินนั้น ความชอบธรรมหนึ่งเดียวที่ฝรั่งเศสจะมีได้ แต่ก็ได้ปฏิเสธมัน นั่นคือการขออนุมัติจากสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ แต่ฝรั่งเศสไม่ได้รับการอนุมัติ ในขณะที่เดียวกันเยอรมนีก็ได้เข้าร่วมสงครามซีเรียและสงครามกลางเมืองฝ่ายเดียวกับฝรั่งเศส ทำให้นึกถึงการเมืองในช่วงปี ค.ศ. 1939” มันเป็นคำพูดที่ชัดเจนมาก ผมอยากให้ผู้คนเดินออกมาถือแผ่นป้ายคัดค้าน อยากให้แชร์วิดีโอไปให้กัน มันเป็นเรื่องที่ดี ขอให้ทำต่อไป จงกระตือรือร้น อย่าให้ใครมาแบ่งแยกเรา โดยใช้เงื่อนไขทางเพศ พรรคการเมือง ศาสนา สัญชาติ ถ้าเราทุกคนร่วมกันทำโลกก็จะอยู่รอด ซึ่งก็เพียงพอแล้ว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

Factors Influencing Thailand's proposed Free Trade Agreement with the Eurasian Economic Union

อรุณวรรณ เศรษฐปู้
Arunwan Satthapoo

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเรื่องความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ไทยเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีต่อรัสเซียและพัฒนามาสู่การเจรจากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในภาพรวมซึ่งใช้กรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและเมืองภายใต้รูปแบบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรี

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ไทยเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบด้วย ปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศ โดยปัจจัยภายในเกิดจากตัวแสดงภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการริเริ่มผลักดันข้อเสนอความตกลงการค้าเสรีไทยกับรัสเซียตามเป้าหมายในการเจรจาความตกลงการค้าเสรีของไทยที่มุ่งเน้นตลาดใหม่ๆ และใช้รัสเซียเป็นเป็นศูนย์กลางในการเข้าสู่ตลาดในประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง ด้านปัจจัยภายนอกคือการเปลี่ยนแปลงของบริบทการค้าระหว่างประเทศที่ความตกลงการค้าเสรีเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศและปัจจัยด้านบทบาทของรัสเซียในเวทีโลกด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง ที่ไทยต้องให้ความสำคัญกับรัสเซียเนื่องจากรัสเซียมีฐานะเป็น

ประเทศผู้นำของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รวมไปถึงปัจจัยบทบาทของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่มีความสำคัญและมีแนวโน้มที่จะขยายความสัมพันธ์เศรษฐกิจมายังภูมิภาคเอเชียในฐานะที่ไทยมีจุดยืนเป็นกลางและพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่าย ทำให้ไทยต้องให้ความสำคัญในการถ่วงดุลอำนาจประเทศมหาอำนาจอย่างรัสเซียด้วย

คำสำคัญ: ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย, รัสเซีย, สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

AN ABSTRACT

This article presents an issue related to the Free Trade Agreement between Thailand and the Eurasian Economic Union and aims to examine the factors that influenced Thailand's proposed Free Trade Agreement with Russia that developed into a dialogue with the Eurasian Economic Union. The study has made use of the International Political Economy as a conceptual framework in order to analyze the factors that create the relationship between politics and the economy which comes in the form of a free trade agreement.

The study found that there were two main factors—domestic and international—that were involved in and influenced Thailand's proposal of a Free Trade Agreement between Thailand, Russia and the Eurasian Economic Union. The domestic factors involved the role of the government and the private sector in negotiating with Russia to create a free trade agreement whose aim was to create new markets and use Russia as a gateway to Central Asia. The international factors were the changes in the context of international trade where free trade agreements became an important factor in international economy policy and the economic, political and security role of Russia in the world arena. Thailand has to pay attention to Russia as it is the leader of the Eurasian Economic Union, whose economic and political elements and roles are significant and extend to the Asian region. Thailand, with its neutral stance, tries to maintain good relationships with all countries so it has to lend importance to the balance of power with a superpower such as Russia.

Keywords: Free Trade Agreement between Thailand and the Eurasian Economic Union, Russia, Eurasian Economic Union.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้า เสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

อรุณวรรณ เศรษฐพันธุ์

ในช่วงที่ผ่านมา ไทยดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกทางการค้าในการเจรจาขยายความร่วมมือทางการค้าการลงทุนกับประเทศคู่ค้าใหม่ๆ ทั้งในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และยุโรปตะวันออก เพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและส่วนแบ่งตลาดของไทยนอกเหนือจากตลาดเดิม และประเทศที่เป็นตลาดใหม่ที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับไทยมาอย่างยาวนานคือรัสเซีย ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีการทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน การเจรจาความตกลงการค้าเสรีจึงเป็นกลไกหนึ่งในการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัสเซีย และพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่มีรัสเซียเป็นศูนย์กลาง ฝ่ายไทยจึงเริ่มข้อเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย โดยเป็นการศึกษาฝ่ายเดียวภายใต้โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย เพื่อประเมินประโยชน์และผลกระทบจากการจัดทำความตกลงการค้าเสรีก่อนที่จะประกาศเจตนารมณ์ให้ฝ่ายรัสเซียทราบ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์รับผิดชอบการจัดจ้างทีมวิจัยจากสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังจัดทำโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียในขั้นแรกเพื่อศึกษาวิเคราะห์โอกาสทางการค้า การลงทุน ศักยภาพในการแข่งขัน รวมถึงประโยชน์และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับไทย และนำผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลในการกำหนดกรอบการเจรจาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การค้าของไทย

รัสเซียเป็นหนึ่งในตลาดใหม่ที่ไทยให้ความสำคัญมาก เป็นผลส่วนหนึ่งจากความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งความสัมพันธ์ใน

*ผู้สนใจศึกษาด้านรัสเซีย อรุณวรรณ เศรษฐพันธุ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ระดับรัฐบาลผ่านการเยือนของผู้ในระดับสูงการลงนามความตกลงระหว่างกัน
ในระดับรัฐและเอกชน ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง
จนกระทั่งเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ กล่าวคือ รัสเซียถือเป็นประเทศที่มีศักยภาพ
ทางเศรษฐกิจที่ไทยจะขยายมูลค่าการค้าและการลงทุน และไทยยังเป็นหุ้นส่วน
ทางการค้าที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹ อย่างไรก็ตาม
มูลค่าการค้าการลงทุนระหว่างไทยกับรัสเซียถือว่ายังอยู่ระดับต่ำเมื่อเทียบกับ
สัดส่วนมูลค่าการส่งออกโดยรวมของไทย² ขณะที่บทบาทของรัสเซียในตลาดโลก
มีมากขึ้น หลายประเทศเริ่มเล็งเห็นศักยภาพของรัสเซียและต้องการที่จะมี
ส่วนแบ่งตลาด ซึ่งไทยเองก็ตระหนักถึงแนวโน้มดังกล่าวจึงพยายามสร้างความ
สัมพันธ์และความร่วมมือกับรัสเซีย³ โดยการเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับ
รัสเซียเพื่อเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการขยายโอกาสด้านการส่งออกสินค้าของไทย
ไปยังตลาดรัสเซียได้⁴

กระบวนการดำเนินการผลักดันข้อเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-
รัสเซียของไทยในระยะแรกไม่ค่อยมีความคืบหน้ามากนัก ขาดความต่อเนื่อง
ในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐเริ่มผลักดันข้อเสนออย่างจริงจัง
เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เดินทางเยือนรัสเซียเมื่อเดือนกันยายน
ปี 2556 ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า การจัดทำความตกลงการค้าเสรีจะเป็น
กลไกที่สำคัญในการขยายมูลค่าการค้าและการลงทุน ลดอุปสรรคทางการค้า

¹ จุลชีพ ชินวรรณ, *สยาม รัสเซีย ไทย การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน อนาคต* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) หน้า 53.

² จุฑามาศ สงศรี และวิรัตน์ แก้วสาร, “มองรัสเซีย ผ่านเอฟทีเอ โอกาสการค้า การลงทุนไทย”, *Industrial Technology Review*, ปีที่ 15, ฉบับที่ 193 (พฤษภาคม 2552), หน้า 1.

³ จุฑามาศ สงศรี, “ศักยภาพเศรษฐกิจรัสเซีย โอกาสทางการค้า การลงทุนของไทยภายใต้ เอฟทีเอ”, *Industrial Technology Review*, ปีที่ 17, ฉบับที่ 216 (มกราคม 2554), หน้า 1.

⁴ จุฑามาศ สงศรี, “ศักยภาพเศรษฐกิจรัสเซีย โอกาสทางการค้า การลงทุนของไทยภายใต้ เอฟทีเอ,” อ้างแล้ว, หน้า 1-2.

รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซีย จากเดิมที่ฝ่ายไทยได้จัดทำโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียไปแล้วในปี 2551 นั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนทิศทางการเจรจา เนื่องจากรัสเซียได้ลงนามจัดตั้งสหภาพศุลกากรระหว่างรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถานขึ้นและมีผลใช้บังคับในปี 2553 ทำให้รัสเซียมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ลักษณะแบบเหนือรัฐ (Supranational) ด้านเศรษฐกิจ รัสเซียจึงต้องหารือกับประเทศสมาชิกก่อนตัดสินใจจัดทำความตกลงกับประเทศใดๆ ดังนั้นข้อเสนอในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียจึงไม่สามารถทำแบบสองฝ่ายกับรัสเซียได้ หากจะทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียจะต้องทำในรูปแบบการเจรจากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยรวม ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายไทยจึงหันมาทบทวนการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียให้เป็นการเจรจากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในภาพรวมแทน

บทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลให้ไทยเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศมาวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง บทความแบ่งรายละเอียดการนำเสนอเป็นสองส่วน ประกอบด้วย ส่วนแรกที่จะเสนอเกี่ยวกับภาพรวมการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย เพื่อให้ทราบนัยสำคัญของความสัมพันธ์ต่อเศรษฐกิจของไทยอันนำมาสู่การเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรี จากนั้นจะกล่าวถึงบทบาทของตัวแสดงในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำความตกลงการค้าเสรีนับตั้งแต่เริ่มข้อเสนอความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียและการพัฒนามาสู่การทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และในส่วนที่สองจะนำเสนอการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อไทยในการตัดสินใจเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียและการเจรจากับกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยระหว่างประเทศ

ภาพรวมการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย

หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายในปี 2534 ภัยคุกคามจากระบบคอมมิวนิสต์สิ้นสุดลง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียยุคหลังสงครามเย็นมีลักษณะที่เน้นความร่วมมือระหว่างกันหลายระดับ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างจริงจังอีกครั้งโดยอาศัยพื้นฐานจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในอดีต⁵ ซึ่งรัสเซียกระตือรือร้นในการสานต่อความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือในด้านต่างๆ กับไทยมาโดยตลอดโดยเฉพาะด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษา รวมถึงมีการผลักดันให้มีการเยือนในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง⁶ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียยุคปัจจุบันถือได้ว่าพัฒนามาสู่ยุคของการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันมานับตั้งแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา

ด้านจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางการค้าเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เกิดขึ้นตั้งแต่ไทยกับรัสเซียหรือสหภาพโซเวียตขณะนั้นลงนามความตกลงทางการค้าระหว่างกัน เริ่มมีการค้าขายระหว่างกันแต่มูลค่าการค้ารวมยังมีไม่มากเท่าที่ควร มีสัดส่วนน้อยมากหากเทียบกับปริมาณการค้ารวมของทั้งสองประเทศซึ่งก็มาจากหลายสาเหตุ เช่น ระยะทางที่ห่างไกล ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรม ภาษา ทำให้ความชำนาญในตลาดรัสเซียมีน้อย ทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนของไทยต่างเห็นความสำคัญของรัสเซียที่จะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ ความร่วมมือทางการค้า การลงทุนเพื่อให้มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต

⁵ ประสพ รัตนกร, *100 ปี ความสัมพันธ์ ไทย-รัสเซีย* (กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ: มูลนิธิรัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์, 2540), หน้า 2.

⁶ กระทรวงการต่างประเทศ. *ข่าวกิจกรรมกระทรวงฯ และสถานทูต: กระทรวงต่างประเทศ รัสเซีย จัดงานเลี้ยงอำลาเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก (ออนไลน์)*. 2558. แหล่งที่มา <http://www.mfa.go.th/main/th/media-center/30/61246-กระทรวงต่างประเทศรัสเซียจัดงานเลี้ยงอำลาเอกอัครราชทูต.html> [20 พฤษภาคม 2559]

ตารางที่ 1: มูลค่าการค้าระหว่างไทย-รัสเซีย ปี 2534-2550

(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
2534	324.92	73.55	251.37	-177.82
2535	496.30	224.90	271.40	-46.50
2536	870.90	251.63	619.27	-367.64
2537	1,233.3	305.06	928.3	-623.3
2538	1,670.7	405.8	1,264.9	-859.1
2539	1,051.8	157.6	894.1	-736.75
2540	719.8	121.2	598.9	-477.4
2541	178.4	63.8	114.6	-50.8
2542	423.2	93.8	329.4	-235.7
2544	395.2	81.1	314.1	-233.0
2545	650.0	150.0	499.5	-349.0
2546	850.4	272.9	577.5	-304.6
2547	1,316.0	300.9	1,015.1	-714.2
2548	1,931.8	324.8	1,606.9	-1,282.1
2549	1,657.0	385.12	1,272.50	-887.37
2550	2,154.10	616.23	1,537.87	-921.64

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

หากพิจารณามูลค่าการค้าระหว่างปี 2534 จนถึงปี 2550 การค้าระหว่างไทยกับรัสเซียขยายตัวขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2548 มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นสูงสุดในรอบ 10 ปี โดยมูลค่าการค้าอยู่ที่ 1,670.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 405.8 7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมูลค่าการนำเข้า อยู่ที่ 1,264.9 7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อย่างไรก็ตาม วิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้มูลค่าการค้าระหว่างกันลดลงและทำให้นับนั้นเป็นต้นมาไทยขาดดุลการค้ากับรัสเซียมาโดยตลอด

จากตารางจะเห็นว่ามูลค่าการค้ารวมระหว่างไทยกับรัสเซียเพิ่มขึ้นหลังจากเริ่มฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจโดยในปี 2544 มูลค่าการค้าอยู่ที่ 395.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเพิ่มเป็น 650 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปีถัดมา และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี 2547 มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นถึง 1,316 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในอีกปีต่อมาปี 2548 มูลค่าการค้ายังคงเพิ่มขึ้นถึง 1,931.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นมูลค่าการส่งออก 324.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมูลค่าการนำเข้า 1,606.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รัสเซียจึงถือว่าเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด

ต่อมาหลังปี 2550 มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียถือว่ายังเพิ่มขึ้น โดยการค้ารวมในปี 2558 รัสเซียยังคงเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทยในประเทศกลุ่มเครือรัฐเอกราชและอันดับที่ 31 ในตลาดโลก รัสเซียเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 37 และตลาดนำเข้าอันดับที่ 24 ของไทยในตลาดโลกขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 1 ของรัสเซียในกลุ่มประเทศอาเซียน

จากสถิติการค้ารวมของไทยกับรัสเซียในระยะที่ผ่านมา มูลค่าการค้ารวมระหว่างปี 2551-2559 เพิ่มขึ้นจาก 2,154.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2550 เป็น 3,812.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2551 และลดลงเหลือ 2,097.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2552 เนื่องจากเป็นช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลกทำให้มูลค่าการค้าลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในปี 2553 รัสเซียกลายเป็นคู่ค้าอันดับที่ 26

ตารางที่ 2: มูลค่าการค้าระหว่างไทย-รัสเซียปี 2551-2559

(หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ปี	มูลค่าการค้า	%Δ	ส่งออก	%Δ	นำเข้า	%Δ	ดุลการค้า
2551	3,821.52	1.07	959.11	55.6	2,862.41	85.9	-1,903.30
2552	2,097.65	-45.10	405.69	-57.70	1,692.17	-40.88	-1,286.48
2553	3,995.84	90.47	771.13	90.08	3,224.71	90.57	-2,453.59
2554	5,668.51	41.86	1,149.51	49.07	4,518.47	40.14	-3,368.48
2555	5,189.01	-8.46	1,132.82	-1.45	4,056.19	-10.24	-2,923.37
2556	4,696.33	-9.55	1,163.82	2.74	3,589.50	-12.98	-2,365.68
2557	4,913.64	4.69	1,205.18	3.55	3,708.46	5.07	-2,503.27
2558	2,355.93	-52.05	713.44	-40.81	1,642.49	-55.71	-929.10
2559	1,964.15	-16.63	577.52	-19.05	1,386.63	-15.58	-809.11

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ของไทย เป็นผลมาจากอัตรามูลค่าการค้าที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 90.5 ในปีดังกล่าว ต่อมาในปี 2554 มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นเป็น 5,668.51 ล้านเหรียญสหรัฐฯ รัสเซีย กลายเป็นคู่ค้าอันดับที่ 24 ของไทย ขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 2 ของรัสเซียใน อาเซียนและเป็นคู่ค้าอันดับที่ 35 ของโลก ปัจจุบันการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (2557- 2559) มีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 3,077.91 ล้านเหรียญ สหรัฐา โดยไทยเป็นฝ่ายขาดดุลมาโดยตลอด ในปี 2559 รัสเซียเป็นคู่ค้าอันดับที่ 33 ของไทยในตลาดโลกและอันดับที่ 1 ในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชการค้ารวมมี มูลค่า 1,964.15 ล้านเหรียญสหรัฐา คิดเป็นร้อยละ 0.48 ของมูลค่าการค้า

ทั้งหมดของไทย โดยไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้า 809.11 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มูลค่าส่งออกของไทยไปยังรัสเซียมีมูลค่า 577.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าร้อยละ 19.05 ขณะที่ไทยมีมูลค่านำเข้าจากรัสเซีย 1,386.63 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าร้อยละ 15.58 โดยไทยยังคงเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าคิดเป็น 929.05 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การที่ไทยขาดดุลการค้ากับรัสเซียมาโดยตลอด เนื่องจากสินค้าส่งออกไปรัสเซียส่วนใหญ่มีมูลค่าไม่สูงเมื่อเทียบกับมูลค่าสินค้าที่ไทยนำเข้าจากรัสเซีย

การส่งออก

การส่งออกสินค้าของไทยไปยังรัสเซียในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (2557-2559) มีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 832.04 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ระหว่างปี 2555-2557 ตัวเลขการส่งออกมีแนวโน้มดีขึ้น โดยในปี 2555 มูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 1,132.85 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเพิ่มขึ้นเป็น 1,163.82 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2556 และขยายตัวเพิ่มขึ้นจนถึงปี 2557 ซึ่งการส่งออกมีมูลค่าถึง 1,205.18 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 3.55 ต่อมามูลค่าการส่งออกลดลงในปี 2558 โดยมีมูลค่าอยู่ที่ 713.39 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงร้อยละ 40.81 เมื่อเทียบกับปีก่อน ปัจจุบันปี 2559 รัสเซียเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 37 ของไทยในตลาดโลกและอันดับที่ 1 ในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช โดยมีมูลค่าส่งออกอยู่ที่ 577.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 40.80

สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปยังรัสเซีย 10 อันดับแรก ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาง อัญมณีและเครื่องประดับ ผลไม้กระป๋องและแปรรูป เม็ดพลาสติก เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ สิ่งทออื่นๆ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ข้าว ยางพารา

ตารางที่ 3: สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยจากรัสเซีย

(หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

อันดับ	ชื่อสินค้า	2556	2557	2558	2559	D% 58/59
1	รถยนต์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	314.8	291.4	162.5	122.7	-24.48
2	ผลิตภัณฑ์ยาง	41.2	51.5	61.4	50.3	-18.09
3	อัญมณีและเครื่องประดับ	65.4	129.9	48.6	46.6	-4.00
4	ผลไม้กระป๋องและแปรรูป	57.4	57.5	41.0	38.3	-6.57
5	เม็ดพลาสติก	56.6	79.6	46.2	29.7	-35.67
6	เครื่องปรับอากาศ และส่วนประกอบ	13.3	29.5	20.0	22.3	11.75
7	สิ่งทออื่นๆ	3.6	3.10	13.9	21.4	54.23
8	อาหารทะเลกระป๋อง และแปรรูป	36.2	34.7	20.3	19.4	-4.25
9	ข้าว	15.3	30.1	13.9	13.5	-2.72
10	ยางพารา	39.8	11.40	8.40	12.4	47.17
รวม 10 รายการ		643.9	718.7	436.1	376.7	-13.62
อื่น		519.9	486.5	277.3	200.8	-27.59
รวมทั้งสิ้น		1,163.8	1,205.2	713.4	577.5	-19.05

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

การนำเข้า

การนำเข้าสินค้าของไทยจากรัสเซียในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (2557-2559) มีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 2,245.86 ล้านบาท โดยระหว่างปี 2555-2557 ตัวเลขการนำเข้ามีแนวโน้มลดลง ในปี 2555 มูลค่าการนำเข้าอยู่ที่ 4,056.19 ล้านบาท และลดลงเป็น 3,529.50 ล้านบาท ในปี 2556 และขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2557 ซึ่งการนำเข้ามีมูลค่า 3,708.46 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 5.07 และการนำเข้าลดลงมากในปี 2558 คิดเป็นมูลค่า 1,642.42 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 55.71 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ถือได้ว่ามูลค่าการนำเข้าของไทยจากรัสเซียลดลงมากที่สุดในรอบ 5 ปี ปัจจุบัน ในปี 2559 รัสเซียเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 26 ของไทยในตลาดโลกและอันดับที่ 1 ในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช โดยมีมูลค่านำเข้า 1,386.63 ล้านบาท ลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 15.58

สินค้าที่นำเข้าที่สำคัญของไทยจากรัสเซีย 10 อันดับแรก ได้แก่ น้ำมันดิบ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ถ่านหิน พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูปและกึ่งแปรรูป แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่ เยื่อกระดาษและเศษกระดาษ กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ

สินค้าที่ไทยมีศักยภาพส่งออกไปยังรัสเซียส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของไทยไปทั่วโลก สินค้าเกษตรที่ไทยส่งออกไปและมีความนิยมในหมู่ผู้บริโภครัสเซีย ได้แก่ ผลไม้กระป๋องโดยเฉพาะสับปะรดกระป๋อง ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในตลาดรัสเซีย เพราะผลไม้กระป๋องของไทยถือว่ามีคุณภาพที่ดี รับประทานได้สะดวก ราคาไม่แพงและสามารถหาซื้อได้ง่าย รวมทั้งผู้ประกอบการของไทยมีความใส่ใจในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ตรงตามความต้องการหรือรสนิยมของผู้บริโภคชาวรัสเซีย สอดคล้องกับที่อดีคัย

ตารางที่ 4: สินค้านำเข้าที่สำคัญของไทยจากรัสเซีย

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ)

อันดับ	ชื่อสินค้า	2556	2557	2558	2559	D% 58/59
1	น้ำมันดิบ	1,940.0	2,461.7	872.2	753.1	-13.66
2	ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์	478.1	298.0	252.7	187.5	-25.82
3	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์	574.5	491.3	238.4	159.6	-33.04
4	สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์	90.9	83.3	105.8	129.9	22.82
5	ถ่านหิน	0.7	-	11.9	42.5	258.03
6	พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช	64.7	44.3	33.6	30.6	-8.76
7	สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็งแปรรูป	29.4	26.4	21.4	27.4	28.23
8	แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่	19.5	17.8	17.4	12.0	-31.24
9	เยื่อกระดาษและเศษกระดาษ	9.9	8.4	6.3	10.1	60.39
10	กระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ	10.0	8.0	8.10	8.3	2.50
รวม 10 รายการ		3,217.7	3,439.2	1,567.7	1,361.0	-13.18
อื่นๆ		311.7	269.3	74.8	25.6	-65.74
รวมทั้งสิ้น		3,529.5	3,708.5	1,642.5	1,386.6	15.58

หมายเหตุ: - คือไม่พบข้อมูล

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ให้สัมภาษณ์ว่า “...ตอนที่ผมอยู่รัสเซียคือทราบมาตลอดว่าคนรัสเซียชอบกิน
สับปะรดกระป๋องของไทยมาก...”⁷

สินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปยังรัสเซียและกำลังมีความ
ต้องการเพิ่มสูงขึ้นมาก คือยางพารา เนื่องจากอุตสาหกรรมรถยนต์ของรัสเซีย
กำลังขยายตัวมากขึ้นซึ่งเป็นผลจากการส่งเสริมจากภาครัฐและจากความต้องการ
ใช้รถยนต์ในประเทศที่เพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมรถยนต์จึงมีแนวโน้มเติบโตขึ้นทำให้
ความต้องการใช้ยางธรรมชาติมีมากขึ้น การส่งออกผลิตภัณฑ์ยางพาราของไทย
ไปยังรัสเซียจึงขยายตัวขึ้นมากตามไปด้วย นอกจากนั้นสินค้าประเภทอัญมณีและ
เครื่องประดับของไทยเป็นสินค้าส่งออกที่ได้รับความนิยมและได้รับการยอมรับใน
ตลาดรัสเซียมากโดยเฉพาะเครื่องประดับเงินของไทย ดังนั้น ไทยยังมีโอกาสจะ
ขยายการส่งออกสินค้าเหล่านี้ไปยังรัสเซียได้อีกมากหากมีการจัดทำความตกลง
การค้าเสรีไทย-รัสเซียขึ้น

ภาพรวมการค้าระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเกิดจากแนวคิดในการรวมทางเศรษฐกิจใน
ภูมิภาค ที่ประกอบด้วยอดีตประเทศสมาชิกของสหภาพโซเวียต ประเทศผู้นำใน
การก่อตั้งคือรัสเซียในอดีตเป็นประเทศผู้นำในสหภาพโซเวียต คาซัคสถาน
และเบลารุส ผู้นำจากทั้งสามประเทศมีเป้าหมายในการรวมประเทศสมาชิกของ
สหภาพโซเวียตเดิมเพื่อรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจ
(Economic Union) เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2536 และพัฒนามาสู่การจัดตั้งเขต
การค้าเสรี (Free Trade Zone) เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2537 และลงนามการ
จัดตั้งสหภาพศุลกากรฯ อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2538 อย่างไรก็ตาม
ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง
และเศรษฐกิจหลายประการ ทำให้พัฒนาการรวมกลุ่มช่วงระหว่างปี 2538-2542
ไม่มีความคืบหน้ามากนัก

⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อดีตฯ ธรรมคุปต์, อดีตผู้เชี่ยวชาญพิเศษ 9 กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ,
23 เมษายน 2560.

ต่อมาในปี 2542 รัสเซีย คาซัคสถานและเบลารุส ได้ลงนามจัดตั้งความตกลงเศรษฐกิจเดียว (Single Economic Space: SES) สหภาพศุลกากรฯ ได้พัฒนาเป็นประชาคมเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Community: EAEC or EurAsEC) ในปี 2543 และทำให้เปลี่ยนสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศโดยสมบูรณ์ โดยมีสภาการบูรณาการ (Integration Council) จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลการบริหารงานภายใต้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การขับเคลื่อนสหภาพศุลกากรฯ เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 2550 เมื่อประเทศสมาชิกทั้ง 3 ประเทศลงนามสนธิสัญญาการจัดตั้งสหภาพศุลกากรฯ (The Agreement Establishing an integrated Customs Territory and Formation of a Customs Union of 6 October 2007) และจัดตั้งคณะกรรมการสหภาพศุลกากรฯ (Customs Union Commission) ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นคณะกรรมการเศรษฐกิจร่วม (Eurasian Economic Commission) ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2555 ทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของสหภาพศุลกากรฯ โดยเฉพาะด้านการค้าระหว่างประเทศและการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหภาพศุลกากรฯ ซึ่งจะคล้ายคลึงกับคณะกรรมการยุโรป (European Commission) ของสหภาพยุโรป

การพัฒนาการรวมกลุ่มเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2558 ตามสนธิสัญญาการจัดตั้งที่ลงนามโดยผู้นำ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2557 ถือเป็นขั้นตอนลำดับสุดท้ายของการรวมกลุ่ม หลังจากทีในปี 2553 ประเทศสมาชิกทั้ง 3 ประเทศได้ตกลงในการใช้อัตราภาษีภายนอก (Common External Tariff) ในอัตราเดียวกันกับสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศที่สามที่อยู่นอกความตกลง และในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน เริ่มเข้าสู่การใช้กระบวนการและกฎระเบียบทางศุลกากรร่วมกัน (United Customs Regulation and Customs Procedures) และระบบการค้ากับประเทศที่สามร่วมกัน (United Regime for Trade with Third Countries) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเขตเศรษฐกิจเดียว (Single Economic Space: SES) ในปี 2555 ทำให้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีลักษณะการรวมกลุ่มแบบเหนือรัฐ

ต่อมาประเทศสมาชิกได้ลงนามในสนธิสัญญาจัดตั้งตลาดร่วม (Common Markets) ที่ทำให้มีโครงสร้างพื้นฐานร่วม (Common Infrastructure) นโยบายด้านศุลกากร การเงิน และภาษีที่สอดคล้องกัน รวมไปถึงการเคลื่อนย้ายแรงงาน บริหาร ทุน และสินค้าโดยเสรี

ปัจจุบันสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียประกอบด้วยสมาชิก 5 ประเทศ คือ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส ที่เป็นสมาชิกเดิมเมื่อเริ่มก่อตั้ง และอาร์เมเนีย คีร์กีซสถาน เข้าร่วมมาในปี 2558 ทำให้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีประชากร กว่า 182 ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศอยู่ที่ 1,582 ล้านล้าน เหรียญสหรัฐ⁸ ถือเป็นการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทำให้ประเทศ สมาชิกสามารถเคลื่อนย้ายเสรีสินค้า บริการ เงินทุน และแรงงาน อย่างไรก็ตาม สหภาพยูเรเชียมีแนวโน้มที่จะขยายประเทศสมาชิกที่ไม่เฉพาะประเทศเครือรัฐ เอกราชในอดีตด้วย⁸

ในปี 2559 การค้ารวมระหว่างไทยและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีมูลค่า การค้าอยู่ที่ 2,087.97 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นมูลค่าการส่งออก 623.50 ล้านเหรียญสหรัฐและมูลค่านำเข้า 1,464.49 ล้านเหรียญ โดยไทยขาดดุล การค้าคิดเป็น 804.99 ล้านเหรียญสหรัฐ

สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปยังสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ได้แก่ น้ำมันดิบ เหล็ก น้ำมันสำเร็จรูป ก๊าซธรรมชาติ เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ปุ๋ยและ ยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ สินแร่โลหะอื่นๆ โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ เป็นต้น และ สินค้านำเข้าสำคัญจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ได้แก่ อุปกรณ์ชิ้นส่วนรถยนต์ อาหาร ผลิตภัณฑ์การเกษตร สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

สินค้าที่มีศักยภาพในการแข่งขัน ได้แก่ ปุ๋ย เชื้อเพลิงที่ได้จากแร่ น้ำมัน แร่ และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่น ไข่มุก รัตนชาติ โลหะมีค่า เหมืองแร่ ภูเขาไฟ และกระสุน ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบ

⁸ Sean P. Roberts and Arkady Moshesb, The Eurasian Economic Union: a case of reproductive integration? *Post-Soviet Affairs*, 2016, VO L. 32, NO. 6, 542-545.

ตารางที่ 5: มูลค่าการค้าระหว่างไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

(หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ปี	มูลค่าการค้า	%D	ส่งออก	%D	นำเข้า	%D	ดุลการค้า
2555	5,440.68	-7.99	1,251.49	-1.20	4,189.20	-9.80	-2,937.72
2556	4,873.21	-10.43	1,259.37	0.63	3,613.83	-13.73	-2,354.46
2557	5,090.59	4.46	1,309.43	3.98	3,781.13	4.63	-2,471.68
2558	2,490.49	-51.08	756.38	-42.24	1,734.10	-54.14	-611.30
2559	2,087.97	-	623.50	-	1,464.49	-	-804.99

หมายเหตุ : - คือไม่พบข้อมูล

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

โอกาสทางการค้าของไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

1. ภาพรวมการค้าระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามียุทธศาสตร์มาก โดยเฉพาะการค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย ขณะที่มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ยังไม่มีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจต่อไทยมากเท่าที่ควร ซึ่งหากมีการทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะสร้างโอกาสในการขยายการส่งออกไปยังตลาดใหม่ให้กับไทยในแถบเอเชียกลางมากขึ้น

2. ประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียใช้กฎระเบียบการค้าเดียวกัน เช่นกฎระเบียบเกี่ยวกับสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช หากไทยจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสำเร็จอาจลดอุปสรรคทางการค้าของไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้

3. ด้านการบริการ ไทยมีศักยภาพในสาขาท่องเที่ยวมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวจากสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยเฉพาะรัสเซียเดินทางมาท่องเที่ยวไทยจำนวนมาก ซึ่งการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะส่งเสริมการค้าบริการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

4. ด้านการลงทุน ปัจจุบันมูลค่าการลงทุนของไทยในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังมีน้อยมาก ซึ่งหากไทยจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย บริษัทไทยที่สนใจลงทุนในรัสเซียจะมีโอกาสขยายการลงทุนไปยังประเทศสมาชิกอื่นๆ ในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสะดวกขึ้น พร้อมทั้งได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

จากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซียและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียไทยมีความจำเป็นในการเข้าร่วมเจรจาและควรเข้าร่วมเจรจาแต่ต้องพร้อมด้วยมาตรการที่จะสนับสนุนให้ความตกลงการค้าเสรีเกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งมาตรการรองรับและช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบเชิงลบ และขอบเขตของการเจรจาการค้าควรเริ่มจากการค้าสินค้าก่อนจากนั้นจึงดำเนินการด้านการค้าบริการและการลงทุน สรุปผลกระทบด้านต่างๆ ดังนี้⁹

การจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียหรือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คาดว่าจะมีผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจไทยมีสินค้าที่มีศักยภาพในการส่งออก ได้แก่ เอสเซนเชียลออยล์เครื่องหอมเครื่องสำอางหรือสิ่งปรุงแต่งสำหรับประทินร่างกายพลาสติกและของที่ทำด้วยพลาสติกยางและของทำด้วยยางของทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์บอยเลอร์เครื่องจักรและอื่นๆ อุปกรณ์ไฟฟ้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และอื่นๆ ยานบกนอกจากรถที่เดินบน

⁹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “เดินหน้าเตรียมความพร้อมอย่างไรเมื่อไทยก้าวเข้าสู่การทำ FTA ไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย FTA ไทย-สหภาพตุลกากรฯ”, 19 กันยายน 2559.

รางวัลไฟหรือรางวัลรางและส่วนประกอบสินค้าที่อ่อนไหว ได้แก่ เชื้อเพลิงที่ได้จากแร่ น้ำมัน แร่และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นเคมีภัณฑ์อินทรีย์และสารประกอบอินทรีย์ปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ของทำด้วยทองแดงอะลูมิเนียมและของทำด้วยอะลูมิเนียม จะเห็นว่าสินค้าหลายกลุ่มที่คาดว่าจะได้ประโยชน์จากการเปิดเสรี ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะระหว่างไทยกับรัสเซียหรือประเทศสมาชิกทั้งหมดของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังต้องพัฒนาความสัมพันธ์ให้มากขึ้น เช่น ด้านความรู้และความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจระหว่างกันด้านระบบการเงินและโลจิสติกส์ เป็นต้น

นอกจากนั้น การศึกษาผลกระทบทางสังคมพิจารณาจากโอกาสทางสังคมและความยากจนซึ่งจะวัดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้การบริโภค การจ้างงานและสวัสดิการสังคมของไทยอันเนื่องมาจากการค้าสินค้าในกรณีที่เป็นไปได้มากที่สุดผลการศึกษาพบว่าเศรษฐกิจไทยปรับตัวดีขึ้นส่งผลให้การบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.085 การจ้างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.081 และสวัสดิการเพิ่มขึ้นเล็กน้อยการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1198 หรือ 2,421 ล้านบาทหรือร้อยละ 1.198 ผลกระทบของการค้าบริการที่อาจเกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากการค้าบริการท่องเที่ยว อาจจะมีผลกระทบจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่มีคุณภาพและทำให้นักท่องเที่ยวจากยุโรปอื่นๆ น้อยลงการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เคร่งครัดของไทยจะทำให้มาเฟียชาวรัสเซียเข้ามาทำธุรกิจผิดกฎหมายและเปิดบริษัทตัวแทนของรัสเซียได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยอาจจะเสียประโยชน์อย่างไรก็ตาม หากมีการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกันจะเพิ่มโอกาสพัฒนาทางสังคมและการแก้ปัญหาความยากจนที่ดีขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การริเริ่มจัดทำความตกลงการค้าเสรีเป็นกระบวนการภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการระดับระหว่างประเทศด้วย โดยส่วนใหญ่การเจรจาจะ

เริ่มขึ้นเมื่อประเทศคู่เจรจาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความประสงค์จะสร้างความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่างๆ กรณีของความร่วมมือทางการค้าหรือการลงทุน ประเทศที่เป็นฝ่ายต้องการเปิดความสัมพันธ์จะเป็นฝ่ายทาบทามโดยวิธีการทางการทูตหรือบางครั้งผู้นำประเทศจะเป็นฝ่ายทาบทามเมื่อพบปะกันในเวทีระหว่างประเทศหรือภายในประเทศ ซึ่งผู้ที่มิพบปะเกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินนโยบายผลักดันข้อเสนอความร่วมมือดังกล่าวจนกระทั่งมีการเปิดเจรจาระหว่างกันคือภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาคเอกชนจะเป็นในรูปแบบของสมาคมต่างๆ สภาธุรกิจหรือหอการค้าไทยกับประเทศเป้าหมาย ซึ่งภายในองค์กรเอกชนเหล่านี้จะมีผู้ประกอบการรายใหญ่เป็นสมาชิกอยู่ ส่วนภาคประชาชนถึงแม้ว่ารัฐบาลจะเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้นแต่ถือว่าบทบาทในการจะริเริ่มยังมีอยู่น้อย¹⁰

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับการเมืองที่มีความเกี่ยวพันกันและไม่อาจแยกออกจากกันได้ ผู้วิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการเมืองจะนำกรอบความคิดเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) มาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศอันเป็นผลผลิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากระดับการพัฒนาทางการเมืองและกระบวนการทางเศรษฐกิจภายในรัฐและปัจจัยภายนอกถูกกำหนดโดยสถานะแวดล้อมในระดับโลกโดยประเทศมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดและชี้นำความเป็นไปทางเศรษฐกิจทำหน้าที่ในการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

¹⁰ จันทจิรา เอี่ยมมยุรา และชาติชาย เชษฐสุมน, “กลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหารในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี”, อ้างแล้ว, 2549, หน้า 25.

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่านโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของรัฐ ถูกกำหนดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างโครงสร้างภายในรัฐและสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศสำหรับส่วนโครงสร้างภายในรัฐเองเกิดจากสถาบันที่มีตัวแสดงที่หลากหลายและซับซ้อนผลักดันนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มผลประโยชน์ภายในรัฐ ดังนั้น การศึกษาบทบาทของตัวแสดงในสถาบันที่เกี่ยวข้องการดำเนินนโยบายจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่ามีความสำคัญในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายด้านการเจรจาการค้าระหว่างของไทยจึงถือเป็นปัจจัยภายนอกอย่างไรก็ตาม สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียถือว่าบทบาทของรัสเซียมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นประเทศผู้นำของอดีตประเทศในสหภาพโซเวียตผู้วิจัยจึงจะนำเสนอบทบาทของรัสเซียเป็นหลัก โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน

จากกระแสการแข่งขันจัดทำความตกลงการค้าเสรีที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทการค้าระหว่างประเทศและเป็นปัจจัยภายนอกสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้ประเทศต่างๆ หันมาให้ความสำคัญกับการเจรจาการค้าเสรีรอบทวีปมากขึ้น รวมถึงประเทศไทย¹¹ ปัจจัยภายในด้านนโยบายการเจรจาการค้าเสรีของไทยจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ทางการเงินและภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอยที่ส่งผลกระทบต่อบริษัททั่วโลก ถึงแม้จะไม่กระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจไทยแต่ได้รับผลกระทบ

¹¹ ลูตินิกซ์ พงษ์สุทธิรักษ์ และราชิน แซลลี, *การค้าและการเจรจาระหว่างประเทศ : พลวัตและข้อคิดสำหรับนโยบายการค้าไทย* (กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 94.

จากสถานะเศรษฐกิจหัตถ์ของประเทศคู่ค้าหลักอยู่มาก เนื่องจากไทยในฐานะประเทศที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออกเป็นหลักโดยเฉพาะสินค้าเกษตร หากความต้องการสินค้าเกษตรในตลาดโลกลดลง ภาวการณ์ส่งออกของไทยย่อมได้รับผลกระทบจากความผันผวนดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้¹² ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีทวีภาคีมากขึ้น ดังเช่นประเทศต่างๆ เพื่อเปิดตลาดสินค้าและบริการ แลกเปลี่ยนสิทธิประโยชน์ในสาขาที่แต่ละประเทศมีศักยภาพ และแสวงหาตลาดใหม่ให้กับสินค้าของไทย เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออกไปยังประเทศที่มีศักยภาพอื่นๆ นอกเหนือจากประเทศคู่ค้าหลัก ประเทศที่เป็นตลาดใหม่ เช่น ประเทศในแถบยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลาง แอฟริกา เป็นต้น แต่ยังคงเน้นการเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดประเทศคู่ค้าหลักอย่างสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป อาเซียน จีน ญี่ปุ่น ควบคู่กันไปด้วย

สรุปได้ว่า นโยบายด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศของไทยตั้งแต่รัฐบาลทักษิณมีลักษณะที่สนับสนุนการจัดทำความตกลงการค้าเสรีทวีภาคีอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนายภาสิต พุ่มชูศรี อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก กล่าวว่า

“...กระแสของการไปเจรจาการค้าเสรีมาจากรัฐบาลทักษิณ เพราะกระแสการค้าระหว่างประเทศโลกเป็นไปแบบนั้น การเจรจาในกรอบองค์การการค้าโลกที่เริ่มชะลอตัว ประเทศต่างๆ เริ่มหันมาเจรจาสองฝ่ายแทนจึงเป็นช่วงดำเนินการให้ต่อเนื่อง...การริเริ่มหาตลาดใหม่ๆ จึงเป็นการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในฐานะที่เราเป็นหน่วยงานราชการที่ดูแลงานด้านเจรจาการค้าระหว่างประเทศ หากเราไม่ทำมันก็เหมือนไม่มีงานทำ เพียงแต่ว่าเราต้อง

¹² จุฑามาศ สงครี, “ศักยภาพเศรษฐกิจรัสเซีย โอกาสทางการค้า การลงทุนของไทยภายใต้เอฟทีเอ”, อ้างแล้ว, หน้า 1.

ทำให้รัดกุมมากขึ้น ทางกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศจึงได้ริเริ่มข้อเสนอ เอฟทีเอไทย-รัสเซียโดยเริ่มจัดทำโครงการศึกษาความเป็นไปได้ก่อน...”¹³

จากกระแสของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีที่ทำให้ไทยดำเนินนโยบายด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศเชิงรุก และจากคำสัมภาษณ์ของ ภาษิต แสดงให้เห็นว่า สาเหตุที่รัสเซียเป็นประเทศที่ไทยควรพิจารณาเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีเป็นการดำเนินการต่อเนื่องของนโยบายการเจรจาการค้าเสรีของไทยเป็นหลัก ซึ่งภาครัฐพิจารณาตามปัจจัยความจำเป็นของการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียหลายประการ ดังนี้

บทบาทของรัสเซียในเวทีโลก

รัสเซียในฐานะประเทศที่มีศักยภาพในภูมิภาคยุโรปตะวันออกซึ่งเป็นภูมิภาคที่ไทยสนใจดังที่กล่าวไปข้างต้น ในปี 2555 รัสเซียมีประชากรประมาณ 142.4 ล้านคน ซึ่งหมายถึงการมีจำนวนผู้บริโภคจำนวนมากในประเทศ รัสเซียมีรายได้ประชาชาติอยู่ที่ 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ จัดอยู่ในอันดับ 8 ของโลก¹⁴ เพิ่มขึ้นเกือบ 10 เท่าตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมาและมีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ที่ 17,700 เหรียญสหรัฐ โดยระหว่างปี 2553-2555 เศรษฐกิจของรัสเซียขยายตัวอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยร้อยละ 4.1 ต่อปี แสดงให้เห็นว่ารัสเซียมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมาก อีกทั้ง รัสเซียยังเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติด้านพลังงานที่สำคัญของโลกเป็นประเทศผู้ผลิตก๊าซธรรมชาติอันดับ 2 ของโลก ซึ่งในปี 2555 รัสเซียเป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยมีกำลังการผลิต 9.7 ล้านบาร์เรลต่อวัน มากกว่าซาอุดีอาระเบียที่เคยเป็นอันดับที่ 1 และมีกำลัง

¹³ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายภาษิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2551-2554), 13 เมษายน 2560.

¹⁴ The World Bank *Group.Gross Domestic Product 2012* (ออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> [5 มกราคม 2558]

การผลิตอยู่ที่ 9.4 ล้านบาร์เรลต่อวัน¹⁵ นอกจากนั้น รัสเซียยังเป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มประเทศเศรษฐกิจบริคส์ (BRICS)¹⁶ และเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศเศรษฐกิจอุตสาหกรรมชั้นนำ 8 ประเทศ (Group of Eight: G8) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

บทบาทความเป็นประเทศมหาอำนาจของรัสเซียที่เริ่มมีมากขึ้นในโลก และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้หลายประเทศทั่วโลก รวมถึงไทย ด้วยเริ่มเล็งเห็นศักยภาพของรัสเซียและต้องการเข้าไปหาส่วนแบ่งในตลาดรัสเซีย ผ่านการขยายความร่วมมือด้านการค้าขาย การลงทุน และการที่รัสเซียเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกและเริ่มเปิดเสรีด้านการค้ามากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่ารัสเซียต้องการมีบทบาททางเศรษฐกิจในเวทีเศรษฐกิจโลก ดังนั้น ไทยจึงต้องผลักดันข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียเพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้า การลงทุนกับรัสเซีย

สภาพเศรษฐกิจของรัสเซียในช่วงปี 2551

รัสเซียเปลี่ยนแปลงระบอบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมมาสู่ทุนนิยม นำมาสู่การปฏิรูประบียบการค้าภายในให้สอดคล้องกับระเบียบเศรษฐกิจโลกมากขึ้นซึ่งในรอบ 10 ปีที่ผ่านมารัสเซียมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงประเทศหนึ่งโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 6.7 และในปี 2551 อยู่ที่ร้อยละ 8.1 การลงทุนจากต่างประเทศของรัสเซียมีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 10 ในปี 2549 รัสเซียมีมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 304 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 22.5 โดยมีตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ อิตาลี เยอรมนี จีน และยูเครน ส่วนไทยเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ 47 ของรัสเซีย ถือเป็นตลาดอันดับ 2 ในประเทศ

¹⁵ กระทรวงพาณิชย์. *ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทยกับโลก 2013* (ออนไลน์) แหล่งที่มา: http://www.ops3.moc.go.th/menucomth/trade_sum/report.asp [5 มกราคม 2558]

¹⁶ สมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS ประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้

กลุ่มอาเซียนโดยสิงคโปร์เป็นอันดับ 1 ส่วนการนำเข้าของรัสเซียมีมูลค่า 165 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 40 โดยมีตลาดนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เยอรมนี จีน ยูเครน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกา ส่วนไทยเป็นตลาดนำเข้าอันดับที่ 34 ของรัสเซีย ด้านเศรษฐกิจภายในของรัสเซียปี 2549 รัสเซียมีรายได้ประชาชาติอยู่ที่ 989 พันล้านเหรียญสหรัฐ และรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 12 ทำให้รัสเซียสามารถปรับสถานะหนี้จากร้อยละ 90 ต่อรายได้ประชาชาติเหลือเพียงร้อยละ 31 และมีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเพิ่มขึ้นจาก 12 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2542 เป็น 315 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2549 ทำให้รัสเซียกลายเป็นประเทศที่มีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศสูงเป็นอันดับ 3 ของโลกในปีนั้น และในปี 2551 รายได้ประชาชาติของรัสเซียเพิ่มขึ้นเป็น 1.3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และรายได้ต่อหัวคิดอยู่ที่ 14,600 เหรียญสหรัฐ รัสเซียจึงถือว่ากำลังซื้อสูงในช่วงปี 2549-2551 ทำให้ภาครัฐของไทยโดยกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศพิจารณาแล้วเห็นว่า รัสเซียมีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อไทย เนื่องจากรัสเซียมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการขยายการค้าและการลงทุน ดังนั้น หากไทยสามารถเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียได้จะทำให้ไทยมีพันธมิตรทางการค้าและมีโอกาสจะตลาดรัสเซียที่มีจำนวนผู้บริโภคขนาดใหญ่ ไทยย่อมได้รับประโยชน์มากขึ้นจากการเปิดเสรี

โครงสร้างการผลิตสินค้าระหว่างไทยกับรัสเซีย

รัสเซียมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จึงสามารถส่งออกสินค้าที่เป็นปัจจัยการผลิตได้มาก เช่น น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน เหล็ก และแร่โลหะซึ่งสินค้าเหล่านี้ไทยมีความต้องการในการนำเข้ามาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าหรือแปรรูปเพื่อเป็นสินค้าส่งออก ขณะที่สินค้าที่ไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปรัสเซียโดยมากเป็นสินค้าคนละประเภทกับสินค้าส่งออกของรัสเซียโดยเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเบา เช่น สินค้าเกษตร ยานยนต์ เครื่องจักรกล เครื่องใช้ไฟฟ้า จะเห็นได้ว่าสินค้าที่แต่ละประเทศชำนาญในการผลิตก็เป็นสินค้าที่อีกประเทศหนึ่ง

ต้องการในการบริโภคโดยไทยจะมีศักยภาพในการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคซึ่ง
รัสเซียมีความต้องการในการบริโภคมาก ขณะที่รัสเซียมีความชำนาญในการผลิต
สินค้าทุนซึ่งไทยจำเป็นต้องใช้เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้า ดังนั้นทั้งสองประเทศ
จึงมีศักยภาพในการผลิตสินค้าต่างกันดังเช่นที่ทาชิตและอดิคัย กล่าวไว้ว่า

“..รัสเซียหลังจากที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ประเทศต่างๆ ก็เริ่ม
สนใจรัสเซียมากขึ้นเพราะเห็นว่ารัสเซียก็เปิดประเทศค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น
โดยเฉพาะการที่รัสเซียมีทรัพยากรจำนวนมาก เช่น น้ำมัน เพชร เหล็ก ทองคำ
ยูเรเนียม สินค้าเหล่านี้เป็นที่ต้องการมากแล้วรัสเซียเองนอกจากสินค้าวัตถุดิบ
เหล่านี้แล้วไม่ค่อยมีอะไร เพราะฉะนั้นรัสเซียจึงต้องพึ่งพาการนำเข้าสินค้าเกษตร
จากประเทศอื่น...รัสเซียมีความสนใจประเทศในอาเซียนค่อนข้างมากโดยเฉพาะ
ไทยเพราะเหตุผลที่ว่ารัสเซียไม่ต้องการพึ่งพาสินค้าจากจีนมากเกินไป เมื่อก่อน
สมัยที่รัสเซียสมัยเป็นสังคมนิยมพึ่งพาสินค้าจากจีนมากเพราะราคาถูก แต่ไม่มี
คุณภาพ ซึ่งจริงๆ แล้วรัสเซียมีความเชื่อมั่นว่าสินค้าจากไทยมีคุณภาพกว่า
ถ้าเทียบในราคาเท่ากัน...ไทยถือเป็นประเทศในอาเซียนที่มีความโดดเด่นด้าน
เศรษฐกิจและสามารถเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าอาหารแก่รัสเซียได้...”¹⁸

“...การค้าระหว่างไทยกับรัสเซียต่างก็มีสินค้าที่ไม่ได้โต้แย้งกันหรือ
แข่งขันกัน รัสเซียขายวัตถุดิบให้เราและก็ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากเราเป็นการค้า
แบบ Two-way trade [การค้าแบบสองทาง] แลกเปลี่ยนกัน...”¹⁹

จากข้อมูลสถิติการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียถือว่ายังมีมูลค่าการค้า
ระหว่างกันไม่มากนัก และจากที่ทั้งสองประเทศมีความชำนาญในการผลิตสินค้า
ต่างประเภทกัน รัสเซียจึงไม่ใช่คู่แข่งทางการค้าของไทยแต่เป็นตลาดที่มีศักยภาพ

¹⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายทาชิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าใน
ต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2551-2554), 13 เมษายน 2560.

¹⁸ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายทาชิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าใน
ต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2551-2554), 13 เมษายน 2560.

ของไทยในอนาคต ดังนั้นการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียมีเป้าหมายที่จะช่วยกระตุ้นการค้าระหว่างสองประเทศให้ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยการเปิดเสรีทางการค้าจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนกันของทั้งสองประเทศมากกว่าการแข่งขัน ซึ่งไทยและรัสเซียมีแนวโน้มจะได้รับประโยชน์ทั้งคู่

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย

ไทยกับรัสเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีตจากความสัมพันธ์ระหว่างสองราชวงศ์ที่ค่อนข้างแนบแน่นอาจมีช่วงที่ความสัมพันธ์หยุดชะงักไปบ้างแต่ถือว่าไทยกับรัสเซียมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันมาอย่างยาวนาน ภายหลังปฏิรูปเศรษฐกิจรัสเซียมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียกลับมีไม่มากเท่าที่ควรทั้งที่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ภาครัฐจึงพิจารณาจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดนี้ว่ารัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่ควรจัดทำความตกลงการค้าเสรี ดังความเห็นของภาสิตและอดิศักดิ์ในเรื่องนี้ว่า

“...ในแง่การเมืองรัสเซียค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับไทย ค่อนข้างจะมีความสัมพันธ์ที่ดีโดยเชื่อมโยงกันทางราชวงศ์ซึ่งต่างจากประเทศอื่น ในแง่ของราชวงศ์เหมือนพี่เหมือนน้อง แง่ความสัมพันธ์มีส่วนช่วยในการช่วยเอกราชของไทยที่ฝรั่งเศสไปยึดและรัสเซียมีส่วนช่วยไทย... พูดได้ว่ารัสเซียมีทัศนคติที่ดีต่อไทยมาก รัสเซียให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวมากคล้ายคลึงกับไทย รวมถึงความสัมพันธ์ในอดีตที่ไทยมีความใกล้ชิดด้านราชวงศ์มากและมองเราว่าดีกว่าประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียนคือมีความไว้วางใจเชื่อใจมากกว่าประเทศมุสลิมอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์...”¹⁹

¹⁹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายภาสิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2550-2554), 13 เมษายน 2560.

อุปสรรคทางการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับรัสเซีย

การเปิดเสรีทางการค้ากับรัสเซียจะเป็นการลดอุปสรรคด้านภาษีศุลกากร และมาตรการที่มีใช้ภาษี โดยจากการศึกษาอัตราภาษีของรัสเซียพบว่าก่อนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกรัสเซียมีกำแพงภาษีที่ค่อนข้างสูง และหากรัสเซียจะปรับปรุงนโยบายการค้าให้เสรีมากขึ้นจากการเข้าเป็นสมาชิกอัตราภาษีของรัสเซียยังคงสูงกว่าประเทศพัฒนาแล้ว อย่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ดังนั้นการเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียจะทำให้ไทยสามารถขยายการส่งออกไปรัสเซียเพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องถูกเรียกเก็บภาษีศุลกากรที่สูง โดยเฉพาะสินค้าที่รัสเซียมีความต้องการและไทยมีศักยภาพการแข่งขันสูง เช่น ยาง อาหาร ผลไม้ เมืองร้อน และพลาสติก สามารถนำเข้าสินค้าทุนและสินค้าอื่นๆ จากรัสเซียได้ในราคาต่ำลง และที่สำคัญคือการลดอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีอื่นๆ เช่น ปัญหาระบบการชำระเงิน การขนส่ง เป็นต้น โดยภาษิต พุ่มชูศรี ให้ข้อมูลในเรื่องอุปสรรคทางการค้าว่า

“...อุปสรรคด้านการค้าที่สำคัญในการค้ากับรัสเซียคือเรื่องการชำระเงิน เพราะกฎระเบียบการค้ายังไม่เข้มงวดและพัฒนาอย่างประเทศในยุโรป รัสเซียในอดีตทรัพย์สินเกือบทั้งหมดเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐทำให้ความคิดที่ไม่อยากกลับไปสู่ระบบเช่นในอดีตมีผลต่อการค้ามากคือคนรัสเซียไม่อยากที่จะค้าขายได้เงินมาแล้วต้องเอาไปฝากธนาคารแต่ต้องการเงินสดมากกว่าแต่จะให้ไปเปิด L/C [Letter of Credit ตราสารที่ออกโดยธนาคารเพื่อรับรองให้ผู้ส่งออกใช้ในการชำระเงินค่าสินค้าในการซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ] คือผู้ประกอบการต้องเอาเงินไปฝากธนาคารและต้องมีเครดิต คนรัสเซียจึงไม่ค่อยนิยมฝากธนาคารมากนัก เพราะไว้วางใจระบบ ทำให้ผู้ประกอบการไทยที่ต้องการเงินสดไม่สามารถค้าขายกับรัสเซียได้มากเท่าที่ควร...”²⁰

²⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายภาษิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2550-2554), 13 เมษายน 2560.

จากอุปสรรคทางการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียที่กล่าวมาถือเป็นความท้าทายในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย จะช่วยให้อุปสรรคต่างๆ ลดลงได้ การค้าระหว่างกันดำเนินไปอย่างสะดวกสบายมากขึ้น ดังเช่นที่นายโปเลียคอฟ อิกอร์ วิกเตอร์วิช กล่าวไว้

“ผมเชื่อว่าการลงนามในความตกลงนี้จะมียุทธศาสตร์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการค้าระดับทวิภาคีและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ในการประชุมกับพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ระหว่างการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีรัสเซียนายดมิทรี เมดเวเดฟ ซึ่งให้เห็นว่าถ้าหากรัฐบาลไทยแสดงความสนใจในการเข้าร่วมเขตการค้าเสรี ทางรัสเซียก็พร้อมที่จะเริ่มต้นการเจรจาในฐานะสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รัสเซียประสบความสำเร็จในการลงนามความตกลงการค้าเสรีกับเวียดนามแล้วเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา แล้วทำไมจะมีการลงนามกับไทยไม่ได้ทั้งที่สองฝ่ายก็ได้รับผลประโยชน์เหมือนกันใช่ไหมครับ...”²¹

ดังนั้นการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียจะนำไปสู่การแก้ไขอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนระหว่างกันทั้งเรื่องปัญหาการชำระเงินในการส่งสินค้าและในประเด็นอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและขยายมูลค่าการลงทุนระหว่างกัน

กระบวนการภายในรัฐในการริเริ่มความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาประเทศคู่ค้าที่มีศักยภาพและจัดจ้างศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลง

²¹ สถานทูตสหพันธรัฐรัสเซียประจำราชอาณาจักรไทย. *การสัมภาษณ์ตัวแทนของสภาธุรกิจรัสเซีย-ไทย นายโปเลียคอฟ อิกอร์ วิกเตอร์วิชกับหนังสือพิมพ์ RBTH* (ออนไลน์). 2015. แหล่งที่มา: <http://thailand.mid.ru/th/news/901-rbth-interview-of-mr-ivan-polyakov-chairman-of-the-russian-thai-business-council-th2> [5 มกราคม 2558]

การค้าเสรี ซึ่งรัสเซียเป็นประเทศที่กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศพิจารณาว่า เป็นตลาดใหม่ที่สำคัญข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียถูก หยิบยกมาหารือครั้งแรกในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารสภาธุรกิจไทย – รัสเซีย ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ณ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยโดย มินายอนิด โสรัตน์ รองเลขาธิการสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นประธาน ผลการประชุมในประเด็นความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซีย ดังนี้

1. สถิติการค้าระหว่างไทยกับรัสเซียทั้งทางตรงและที่ผ่านประเทศที่สาม เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัสเซียจึงมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะตลาดใหม่ของไทย แต่ยังมีอุปสรรคสำคัญคือระบบการชำระเงินระหว่างผู้ประกอบการของทั้งสอง ประเทศ

2. แผนการดำเนินงานของสภาธุรกิจไทย-รัสเซียวาระปี 2550-2552 ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นชอบแผนการดำเนินงานดังกล่าวที่จะช่วยให้ผลักดันความร่วมมือความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย ที่ประชุมจึงมีมติให้เลขานุการประสาน ผู้เกี่ยวข้องศึกษาแนวทางการดำเนินการต่อไป

จะเห็นว่าจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการของข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียมาจากการประชุมระหว่างภาครัฐและเอกชนจนนำมาสู่ การพิจารณาเห็นชอบให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรี ไทย-รัสเซียฝ่ายเดียว และหลังการประชุมในครั้งนั้น กรมเจรจาการค้าระหว่าง ประเทศได้ประสานนโยบายการริเริ่มข้อเสนอทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย กับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงมอสโกและกระทรวงการต่างประเทศเพื่อขอความเห็นในเรื่องนี้ต่อขั้นริเริ่ม กำหนดนโยบาย

1. สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (สคร.)

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ทำหน้าที่ในการประสานงานกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในความ

รับผิดชอบ ซึ่งการที่มีสำนักงานตั้งอยู่ประจำในประเทศนั้นๆ จะมีข้อมูลเชิงลึกในประเด็นการค้าทวิภาคี สำหรับรัสเซียจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก ซึ่งมีนายภาวิช พุ่มชูศรี ดำรงตำแหน่ง อัครราชทูตฝ่ายการพาณิชย์

การให้ความเห็นต่อประเด็นการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศได้รับหนังสือแจ้งรายงานผลการประชุม คณะกรรมการสภาธุรกิจไทย-รัสเซียครั้งที่ 1 จากกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2551 และทางสำนักงานฯ ได้พิจารณาและให้ข้อคิดเห็น ในประเด็นการส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซียและการผลักดันความร่วมมือในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียตอบกลับ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ จากการสัมภาษณ์ภาวิช พุ่มชูศรี กล่าวถึง รายละเอียดของข้อคิดเห็นที่ตอบกลับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศว่า

“...ประเด็นแรกคือเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซีย เศรษฐกิจของรัสเซียมีการขยายตัวมากทำให้ภาคเอกชนไทยตระหนักถึงความสำคัญของรัสเซียและให้ความสนใจตลาดรัสเซียมากขึ้น ในตอนนั้น จำนวนผู้ประกอบการที่ส่งออกสินค้ากลุ่มอาหาร เพอร์นิเจอร์ อัญมณีและเครื่องประดับ ยานยนต์และชิ้นส่วน ซึ่งเป็นสินค้าที่ตลาดได้ดีในรัสเซียแสดงความสนใจเดินทางไปร่วมงานแสดงสินค้ากับกรมส่งเสริมการค้าส่งออกมากขึ้น และเรื่องการผลักดันเอฟทีเอ ทางสำนักงานฯ สนับสนุนการผลักดันการเจรจาโดยตอบความเห็นไปในเชิงที่ว่าไม่ควรรอความพร้อมของรัสเซียด้านนโยบายและการปรับปรุงระเบียบการค้าหลังการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เนื่องจากจะทำให้รัสเซียมีสถานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้น และหลายประเทศจะเพิ่มความสนใจไปที่ตลาดรัสเซีย รัสเซียจึงมีแนวโน้มที่จะเจรจากับประเทศอื่นก่อน... เมื่อรัสเซียทราบว่าไทยได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการทำเอฟทีเอฝ่ายเดียวแล้วจากที่ผมรับทราบ ข้อมูลระหว่างที่ประจำการอยู่ที่มอสโก รัสเซียมีท่าทีลักษณะแบ่งรับแบ่งสู้ ไม่ได้คัดค้านอะไรในเรื่องนี้ แต่รัฐบาลไทยมีส่วนมากที่ไม่อยากจะผลักดันในช่วงนั้น

เพราะกระแสที่กระตือรือร้นในการทำเอฟทีเอแผ่ไปงานด้านการเจรจาของกรมฯ ก็เลยน้อยลง สาเหตุหลักๆ คือเรื่องการเมืองภายในที่ทำให้เราไม่สามารถเดินทางไปได้...”²²

2. กระบวนการต่างประเทศ

สำหรับการพิจารณาให้ความเห็นต่อข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย ทางกองยุโรปได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมอสโกว่า สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงมอสโก ได้ทำหนังสือรายงานกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจไทยกับรัสเซียซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสนับสนุนให้มีการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียด้วย กระทรวงการต่างประเทศจึงทำหนังสือแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ตอบกลับโดยมีนายสุธี ณ ลำปาง อธิบดีกรมยุโรป ขณะนั้นปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ลงนามเห็นชอบแทน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ จากการสัมภาษณ์นายสุธี ให้ข้อมูลว่า

“ในรายงานถึงปลัดกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย ทางกระทรวงการต่างประเทศแจ้งกลับไปโดยยกความเห็นของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมอสโกที่เห็นชอบสนับสนุนการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-รัสเซีย”²³ โดยหนังสือตอบรับระบุเหตุผลดังนี้

1. สินค้าไทยเสียเปรียบสินค้าจากประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราชเพราะอัตราภาษีศุลกากรภายใต้ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) ที่รัสเซียให้แก่ไทยสูงกว่าที่เรียกเก็บจากประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราช

²² ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายภาสิต พุ่มชูศรี, อดีตทูตพาณิชย์ ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงมอสโก (2550-2554), 13 เมษายน 2560.

²³ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายสุธี ณ ลำปาง, อดีตอธิบดีกรมยุโรป, 8 เมษายน 2560.

2. สินค้าไทยโดยเฉพาะสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค สินค้าอุตสาหกรรม บางประเภทรวมทั้งสินค้าอิเล็กทรอนิกส์มีศักยภาพที่จะส่งออกไปยังรัสเซียแต่ ต้องเผชิญกับอุปสรรคทั้งด้านภาษี ระยะเวลาและค่าขนส่ง ซึ่งหากลดต้นทุนด้าน ภาษีลงได้จะทำให้ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยสูงขึ้น

3. การจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-รัสเซียในขณะที่รัสเซีย ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกถือว่าเป็นโอกาสอันดีสำหรับประเทศ คู่เจรจาที่สามารถเข้าตลาดได้ก่อน ดังนั้นกระทรวงการต่างประเทศสนับสนุนให้ พิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซีย

หลังจากการพิจารณาเหตุผลสนับสนุนให้ไทยจัดทำความตกลงการค้า เสรีกับรัสเซียจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่าไม่มีข้อคัดค้านต่อการริเริ่ม ข้อเสนอและเห็นว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อไทย นอกจากประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และยังมีผลดีต่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย กรมเจรจาการค้า ระหว่างประเทศเห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีที่ครอบคลุมทุกด้านจึงได้จัดจ้างศึกษาความ เป็นได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-รัสเซีย

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับที่อดีตรองเลขาธิการว่า "...ช่วงปี 2550 (2007) ที่มีโครงการศึกษาความเป็นไปได้ ผมก็เป็นประธานโครงการนี้อยู่ เพราะว่าผมเพิ่งกลับมาจากไปประจำที่รัสเซียมาพอดี รายงานนี้จะเป็นการศึกษา เฉพาะสองฝ่ายดูภาพรวมว่ามันดียังไง มีสินค้าใดได้ประโยชน์โดยใช้โมเดลทาง เศรษฐศาสตร์คือ GTAP เน้นการวิเคราะห์กลุ่มสินค้าและความสามารถในการแข่งขัน ต่างๆ ซึ่งตอนนั้นมาตรา 190 กำลังเริ่มบังคับใช้ระบುವ่าก่อนจะมีกระบวนการทำความ ตกลงหลังจากที่เราเริ่มต้นตัดสินใจทำแล้วจะต้องมีการจ้างศึกษาและไปทำ ประชาพิจารณ์ เก็บข้อมูลต่างๆ จากผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งผลการรับฟังความคิดเห็น ก็คือคิดว่าผลกระทบไม่เยอะเพราะสินค้านั้นเกื้อกูลกัน อาจจะมีกระทบสินค้า อุตสาหกรรม แต่ภาพรวมคงได้ประโยชน์ จากผลสรุปการศึกษาการจัดทำความ ตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียเล่มแรกทราบว่าผลกระทบทางลบจะเกิดกับภาค

อุตสาหกรรมเพียง 2 อุตสาหกรรมเนื่องจากทั้งสองประเทศชำนาญสินค้าต่างประเภทกัน ขณะที่รัสเซียจะเป็นตลาดใหม่ของไทยที่มีกำลังซื้อสูงและจะช่วยลดปัญหาความเสี่ยงในการผูกติดกับตลาดเดิมในประเทศที่ประสบปัญหาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา...²⁴

หลังการรายงานการศึกษาขั้นตอนการดำเนินการต่อไปคือการเสนอเรื่องการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียเข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อขอความเห็นชอบและแสดงความจำนงเพื่อเริ่มการเตรียมการเข้าสู่กระบวนการเจรจา อย่างไรก็ตาม หลังการศึกษาเสร็จสิ้น กระบวนการผลักดันข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียหยุดชะงักลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของไทย นอกจากนั้นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจชะลอการดำเนินการคือ การประกาศจัดตั้งสหภาพศุลกากรรัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส ที่ทำรัสเซียจึงอยู่ระหว่างการปรับปรุงนโยบายและกฎระเบียบการค้าให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิก หลังจากนั้นระหว่างปี 2553-2554 ข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียได้ถูกพักไว้ชั่วคราว เป็นผลส่วนหนึ่งจากกรณีนายวิคเตอร์ บูท นักธุรกิจรัสเซียที่ค้าอาวุธสงครามถูกศาลไทย ตัดสินส่งตัวให้กับสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียไม่ค่อยดีนักในช่วงนี้

ต่อมาในปี 2555 กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศได้ทบทวนเนื้อหาโครงการจ้างศึกษาข้างต้นอีกครั้ง ปัจจัยส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในที่มีรัฐบาลใหม่เข้ามาบริหารประเทศคือรัฐบาลของยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศที่เริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีมากขึ้น สอดคล้องกับที่เอกอัครราชทูตถึงสาเหตุที่ข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียถูกนำมาพิจารณาอีกครั้งหลังจากชะลอไปหลายปีว่า

²⁴ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายอดิศักดิ์ ธรรมคุปต์, อดีตผู้เชี่ยวชาญพิเศษ 9 กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 23 เมษายน 2560.

“...สาเหตุที่เรากลับมาทบทวนรายงานอีกครั้ง เนื่องจากเป็นนโยบายจากผู้บังคับบัญชาคือนางสาวศิรินาถ ใจมั่น ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสำนักทวิภาคีได้เสนอให้จัดสรรงบประมาณและได้ประชุมหารือร่วมกันเพื่อพิจารณาหาคุณค่าที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาความเป็นไปได้ในการทำเอฟทีเอและได้ข้อสรุปว่าประเทศที่ถูกเสนอให้มีการจ้างศึกษาในตอนนั้นคือรัสเซียและตุรกี เพราะถือเป็นตลาดใหม่ที่น่าสนใจโดยเฉพาะในกรณีของรัสเซียที่ผู้บริหารมองว่ารัสเซียมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นและจะมีบทบาทขึ้นในอนาคตและรัสเซียเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้วทำให้เริ่มเปิดเสรีมากขึ้น...”¹

การริเริ่มข้อเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียจึงได้เริ่มต้นอีกครั้งจากการศึกษาทบทวนรายงานฉบับเดิมที่เคยศึกษาเสร็จแล้วเพื่อปรับปรุงผลการศึกษาให้ทันสมัยโดยเน้นที่การวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไทยซึ่งจะครอบคลุมการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุนของไทย รวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎถิ่นกำเนิดสินค้า กระบวนการด้านศุลกากร มาตรการที่มีใช้ภายใต้ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

ต่อมากรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศได้พยายามผลักดันข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียโดยการหยิบยกขึ้นหารือกับรัสเซียเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล เป็นหัวหน้าคณะผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงพาณิชย์และภาคเอกชนเดินทางไปรัสเซียระหว่างวันที่ 14-19 กันยายน 2556 เพื่อร่วมงาน “Thailand Week in Russia 2013” และได้หารือประเด็นด้านการค้ากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้ารัสเซีย นาย Denis Manturov เพื่อเตรียมการการเยือนรัสเซียอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ โดยการหารือครั้งนั้นไทยได้เสนอให้

²⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นางเอกธิดา วงศ์คำแหง, นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานกฎหมายยุโรปและ CIS สำนักพัฒนาตลาดและธุรกิจไทยในต่างประเทศ 2 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 17 เมษายน 2560.

รัสเซียพิจารณาการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับไทย คุณเอกธิดาให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า

“...รัสเซียลงวนท่าทีในเรื่องนี้โดยอ้างว่ารัสเซียเพิ่งเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกและยังต้องการเวลาในการปรับตัวก่อนที่จะเปิดเสรีการค้ามากขึ้น อีกทั้ง ปัจจุบันรัสเซียเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพศุลกากรรัสเซีย เบลารุส และคาซัคสถาน จึงต้องนำเสนอให้สมาชิกอื่นพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน รัสเซียแจ้งว่ากระบวนการทั้งหมดอาจใช้เวลาประมาณ 1 ปี...”²⁶

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศได้เริ่มกำหนดทิศทางการดำเนินการต่อการเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย ในปี 2557 โดยจากการชี้แจงของฝ่ายรัสเซียที่แจ้งว่าไทยอาจจะต้องทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพศุลกากรดังกล่าว กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศเห็นดังนั้นเห็นควรพิจารณาจัดจ้างศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีขึ้นใหม่ภายใต้ชื่อว่า “โครงการศึกษาเรื่อง การจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพศุลกากรรัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส” โดยให้เหตุผลว่าต้องผลักดันข้อเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียต่อไป เพราะรัสเซียเป็นตลาดใหญ่และเศรษฐกิจของรัสเซียขยายตัวอย่าง ถือเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านเศรษฐกิจมากซึ่งเป็นผลจากการเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางด้านพลังงานที่สำคัญของโลก สินค้ากลุ่มนี้เป็นสินค้าส่งออกของรัสเซียที่มีมูลค่าสูง²⁷

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศจึงจัดจ้างมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังเป็นที่ปรึกษาจัดทำโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัด

²⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นางเอกธิดา วงศ์คำแหง, นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานภูมิภาคยุโรปและ CIS สำนักพัฒนาตลาดและธุรกิจไทยในต่างประเทศ 2 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 17 เมษายน 2560.

²⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นางเอกธิดา วงศ์คำแหง, นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานภูมิภาคยุโรปและ CIS สำนักพัฒนาตลาดและธุรกิจไทยในต่างประเทศ 2 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 17 เมษายน 2560.

ทำความเข้าใจการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพศุลกากรรัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส และเมื่อปี 2558 ระหว่างการศึกษาวิจัยใกล้เสร็จสิ้น ซึ่งรัสเซียและประเทศสมาชิกสหภาพศุลกากรได้พัฒนาการรวมกลุ่มเป็นสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในปีนี้ ภาครัฐได้ยกประเด็นการจัดทำความตกลงการค้าเสรีให้รัสเซียทราบความคืบหน้าจากฝ่ายไทย โดยเริ่มหารือกับรัสเซียอีกครั้งหลังจากไทยเปลี่ยนรัฐบาล โดยผู้นำของไทยกับรัสเซียได้พบปะหารือแนวทางในการส่งเสริมการค้าระหว่างกันหลายครั้งโดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการที่เวียดนามกับสหภาพศุลกากรลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีเรียบร้อยแล้ว ขณะที่สิงคโปร์ กัมพูชา และอินโดนีเซีย แสดงความประสงค์ที่จะเจรจาความตกลงการค้าเสรีเช่นกัน ไทยจึงต้องหันมาสานสัมพันธ์เพื่อเร่งรัดให้เกิดกระบวนการเจรจาโดยเร็ว

เมื่อวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2559 พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีเดินทางเยือนมอสโกเพื่อหารือในหลายประเด็น สำหรับประเด็นการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย รองนายกรัฐมนตรี ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ได้มีการพบหารือกับรองนายกรัฐมนตรีของรัสเซียและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซียที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีของรัสเซีย รวมทั้งได้มีการพบหารือกับรองนายกรัฐมนตรีของเบลารุส ซึ่งทั้งรัสเซียและเบลารุสได้หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นหารือและแจ้งว่ายินดีสนับสนุนไทยในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ต่อมาในวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2559 นายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาและผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ เดินทางเข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซีย สมัยพิเศษ ที่เมืองโซชี ประเทศรัสเซียตามคำเชิญของนายวลาดีมีร์ ปูติน ประธานาธิบดีรัสเซีย ในโอกาสครบรอบ 120 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-รัสเซีย นอกจากการหารือเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับรัสเซีย นายกรัฐมนตรียังกล่าวต่อประธานาธิบดีปูติน

ให้สนับสนุนการทำความตกลงการค้าเสรีไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ซึ่งรัสเซียกล่าวยินดีที่จะสนับสนุนไทย ซึ่งไทยได้แจ้งต่อว่าขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาประโยชน์ ผลกระทบ และความเป็นไปได้ในการเจรจา หลังการหารือระหว่างผู้นำกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศจึงเห็นควรที่จะศึกษารายละเอียดของประเทศสมาชิกอีกสองประเทศคืออาร์เมเนียและคีร์กีซสถานเพิ่มเติม เพื่อศึกษาข้อมูลและเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่กระบวนการเจรจาต่อไป

อย่างไรก็ตาม บัณฑิตสให้ข้อมูลว่า ข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ปรับปรุงการศึกษาโดยเพิ่มรายละเอียดสำหรับอีกสองประเทศสมาชิกคืออาร์เมเนียและคีร์กีซสถาน และศึกษาเสร็จสิ้นแล้วและมีสรุปผลการศึกษาแต่ยังไม่มีรายงานฉบับสมบูรณ์เผยแพร่ ทั้งนี้ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศได้ดำเนินการขั้นตอนต่อไปคือการนำเสนอสรุปผลการศึกษาเข้าสู่สภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณา ซึ่งล่าสุดเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2559 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อการแสดงความจำนงเพื่อเริ่มกระบวนการเตรียมการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ²⁸ รายละเอียด ดังนี้

1. เห็นชอบการแสดงความจำนงเพื่อเริ่มกระบวนการเตรียมการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียซึ่งเป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นโดยประเทศสมาชิกมีการดำเนินนโยบายการค้าเสรีภายในกลุ่มและกำหนดการค้าต่อประเทศนอกกลุ่มร่วมกัน ปัจจุบันมีสมาชิก 5 ประเทศ ได้แก่ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนียและคีร์กีซสถาน โดยประสานกระทรวงการต่างประเทศเพื่อดำเนินการผ่านช่องทางการทูตตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ

²⁸ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “การแสดงความจำนงเพื่อเริ่มกระบวนการเตรียมการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย” 17 สิงหาคม 2559.

2. ให้กระทรวงพาณิชย์รับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เห็นว่าเมื่อไทยได้แสดงความจำนงในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียแล้วควรติดตามผลการพิจารณากับคณะกรรมการเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Commission: EEC) อย่างใกล้ชิดเพื่อให้กระบวนการเตรียมการจัดทำเป็นไปตามกรอบเวลาที่วางไว้ รวมทั้งคณะทำงานที่ฝ่ายไทยจะจัดตั้งขึ้นเพื่อศึกษาร่วมกับฝ่ายคณะกรรมการเศรษฐกิจยูเรเชียควรประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญสูงเกี่ยวกับกลุ่มประเทศ เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสะท้อนผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับอย่างแท้จริง ตลอดจนควรทบทวนผลการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแข่งขันทางการค้าในปัจจุบันที่ความต้องการสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ในขั้นของการเจรจาควรให้ความสำคัญกับความร่วมมือในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอำนวยความสะดวกทางการค้า ความร่วมมือทางวิชาการ ด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศภายใต้กรอบการเจรจาดังกล่าวไปพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย

ทั้งนี้การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการริเริ่ม การผลักดัน และการตัดสินใจนโยบายการจัดทำความตกลงการค้าเสรีนั้น นอกจากตัวแสดงจากภาครัฐที่กล่าวไปแล้วยังมีภาคเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป สมาธุรกิจไทย-รัสเซีย หอการค้าไทย-รัสเซีย และคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนสามสถาบัน

3. สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป (Thai Food Processors Association)²⁹

สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบวิสาหกิจอันเกี่ยวกับผลิตอาหารและอาหารสำเร็จรูป โดย

²⁹ เอกสารจากกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (เอกสารไม่เผยแพร่)

ประสานงานกับภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาการส่งออกให้แก่สมาชิกสมาคมทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศ ด้านการผลิต ด้านวิชาการและด้านอื่นๆ รวมถึงการวิจัยและให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่สมาชิกด้านการประกอบธุรกิจสินค้าประเภทอาหารสำเร็จรูปถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออกซึ่งจะได้ประโยชน์หากมีการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีและมีท่าทีสนับสนุนให้ภาครัฐพิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้าที่กลุ่มได้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปจะมีข้อเรียกร้องเพื่อให้ได้ประโยชน์จากแต่ละความตกลงการค้าเสรีแตกต่างกันไป สำหรับความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้รัฐบาลไทยพิจารณาเริ่มจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซีย

สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้มีการริเริ่มพิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียโดยการส่งหนังสือถึงอธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศเมื่อเดือนพฤษภาคม 2550 เรื่อง “ขอให้พิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย” โดยระบุเหตุผลในการเรียกร้องในครั้งนี้ว่า สินค้าอาหารสำเร็จรูปของไทยที่ส่งออกไปยังตลาดหลักเผชิญมาตรการกีดกันทางการค้ามาก เช่น การกีดกันทางการค้าจากสหรัฐอเมริกาด้วยการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดซึ่งมีสินค้าของไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมคือ สับปะรดกระป๋อง หรือกรณีสหภาพยุโรปที่ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดในสินค้าข้าวโพดหวานกระป๋องของไทย การกีดกันทางการค้าทำให้มูลค่าการส่งออกสินค้าดังกล่าวของไทยลดลงมาก ด้วยเหตุนี้สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปจึงมองเห็นโอกาสในการเปิดตลาดสินค้าอาหารสำเร็จรูปของไทยในรัสเซียที่ขณะนี้ยังมีมูลค่าการส่งออกน้อย สมาคมจึงพิจารณาแล้วเห็นว่ารัสเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ไทยควรพิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีด้วย เพื่อให้สินค้าของสมาคมสามารถส่งออกไปยังตลาดใหม่ๆ นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกาหรือสหภาพยุโรปได้มากขึ้น ซึ่งการที่ไทยพิจารณาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียและสามารถเจรจาเปิดเสรีเพื่อลดภาษีและลดอุปสรรคด้านการค้าต่างๆ จะเอื้อประโยชน์

ต่อสินค้าส่งออกได้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่ารัสเซียเป็นประเทศคู่ค้าไม่ใช่ประเทศ คู่แข่งด้านการส่งออก เพราะโครงสร้างการผลิตสินค้าของทั้งสองประเทศเป็น คนละกลุ่มและมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัตถุดิบแตกต่างกัน ซึ่งในกลุ่มสินค้า ส่งออกที่สำคัญของไทยและเป็นสินค้าของสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป ได้แก่ ลับประดกระป๋อง ข้าวโพดหวานกระป๋อง ผลไม้แช่อิ่ม น้ำลัษประดแช่มช้น ผลไม้ รวมกระป๋อง ปลาหนุ่นกระป๋อง ปลาหมึกหอยแปรรูป ปลาแมคเคอเรลกระป๋อง และปลาแปรรูปอื่นๆ ซอสและเครื่องปรุงต่างๆ ในการนำเข้าจากรัสเซียมีเพียง แซลมอนแช่แข็งเท่านั้น

ดังนั้น หากมีการเจรจาลดภาษีและเปิดเสรีจากการทำความตกลง การค้าเสรีไทย-รัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่รัสเซียเป็นประเทศนำเข้าสินค้า เกษตรกลุ่มอาหารจากประเทศที่สามารถถึงไทยจำนวนมากเป็นอันดับต้นๆ ของโลก สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปจึงเรียกร้องให้ภาครัฐจัดทำความตกลง การค้าเสรีไทย-รัสเซียขึ้นเพื่อให้สินค้าจากสมาคมข้างต้นสามารถส่งออกไปยัง รัสเซียได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อผู้ประกอบการสินค้าเกษตรของไทยมาก เนื่องจากสินค้าที่ทั้งสองประเทศผลิตเป็นสินค้าคนละกลุ่ม นอกจากนั้นสมาคม ผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปยังเห็นว่ารัสเซียเริ่มหันมาให้ความสนใจติดต่อค้าขายกับ ไทยมากขึ้น หากไทยไม่เร่งพิจารณาการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย อาจทำให้ไทยเสียเปรียบประเทศคู่ค้าอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศทางยุโรปตะวันออก

4. สภาธุรกิจไทย-รัสเซีย

สภาธุรกิจไทย-รัสเซียจัดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2550 ทำหน้าที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนระหว่างไทยและรัสเซียตลอดจนเป็นที่ปรึกษา แก่สมาชิกหากเกิดปัญหาระหว่างไทยกับรัสเซีย และทำหน้าที่ในการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับรัสเซียกับภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ โดยสภาธุรกิจ ไทย-รัสเซียอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการร่วม 3 สถาบัน สำหรับ บทบาทของสภาธุรกิจไทย-รัสเซียต่อความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียข้อมูล จากการสัมภาษณ์นายพงษ์ศักดิ์ว่า

“...เรื่องการทำเอฟทีเอเราพูดกันจริงจังเมื่อช่วง ค.ศ. 2009-2010 เพราะว่าความสัมพันธ์กับรัสเซียดีขึ้นหลังจากที่เราีสภาธุรกิจไทย-รัสเซียปัจจัยที่ทำให้สภาธุรกิจไทย-รัสเซียก็พยายามผลักดันข้อเสนอก็คือ... อะไรที่เราเคยเสียไป โดยเฉพาะปัญหาเรื่องของมาตรการที่มีใช้อย่างเช่นตอนที่ปัญหาเรื่องของใช้วัตถุดิบไทยส่งสินค้าบางตัวออกไปไม่ได้ เราจึงพยายามหาโอกาสในการแก้ไขอุปสรรคทางการค้าเหล่านี้ผ่านการทำเอฟทีเอ แต่เอฟทีเอยังไม่ได้ถูกผลักดันอย่างจริงจังเนื่องจากตัวเลขการค้าระหว่างกันไม่สูงมากนัก ภาครัฐจึงยังไม่ได้หยิบยกมาให้ความสำคัญ แต่หน่วยงานราชการทั้งกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ ก็เริ่มเห็นความสำคัญของเอฟทีเอรัสเซียอยู่ เอฟทีเอเกี่ยวข้องกับหลายมิติทั้งเรื่อง ตม. [การตรวจคนเข้าเมือง] วิชา ด้านการท่องเที่ยว มิติทางการเงิน...”

“...การก่อตั้งสภาธุรกิจไทยรัสเซียขึ้นมา เอฟทีเอเป็นส่วนหนึ่งที่เราเริ่มคุยกันระหว่างสมาชิกเพราะการก่อตั้งสภาธุรกิจไทยรัสเซียขึ้นมาก็เพื่อต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ในเชิงลึกและเชื่อมโยงภาคเอกชนเสียระหว่างทั้งสองประเทศ ก่อนที่จะมีการพูดคุยเรื่องเอฟทีเอก็จะมีการปรึกษาหารือกันระหว่าง 3 องค์กรภาคเอกชนและภาครัฐคือกระทรวงพาณิชย์ บทบาทของสภาธุรกิจไทย-รัสเซียจริงๆ แล้วไม่มีบทบาทในเชิงไม่มีอำนาจ แต่ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลให้ข้อมูลด้านความสำคัญทางเศรษฐกิจของรัสเซีย ซึ่งเป็นบทบาทในทางปฏิบัติ แล้วเราก็พูดถึงเรื่องเอฟทีเอมาตลอด แต่ประเด็นเรื่องการค้าเสรีเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงที่ภาครัฐในช่วงนั้นก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก รวมถึงเพราะว่าฐานะทางเศรษฐกิจของรัสเซียเริ่มดีขึ้น รัสเซียจึงมีทางเลือกในการที่จะซื้อขายสินค้าที่ไหนทำให้ทำที่ใหญ่แล้วจะเป็นฝ่ายเรามากกว่าที่เป็นคนที่ผลักดันเรื่องนี้...”³⁰

³⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พงษ์ศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ, เลขานุการสภาธุรกิจไทย-รัสเซีย, 4 พฤษภาคม 2560.

ดังนั้นแนวนโยบายจากสภารัฐกิจไทย-รัสเซียจึงมีทิศทางสนับสนุนให้ภาครัฐเร่งรัดให้ข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียเพื่อประโยชน์กับไทยโดยเร็ว ทั้งนี้ภาครัฐเริ่มจะให้ความสำคัญมากเมื่อปีที่ผ่านมามองเห็นความสำคัญของรัสเซียมากขึ้นจึงนำมาสู่ความพยายามที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์มากขึ้น โดยอาจเป็นการจัดกิจกรรมด้านการค้า การลงทุนเพื่อสร้างความเชื่อมโยงให้รัสเซียเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับไทย การดำเนินการที่เป็นรูปธรรมอาจทำโดยการตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างไทย-รัสเซีย (Joint working group) เพื่อหารือในเรื่องนี้อย่างเป็นทางการและนำมาตีพิมพ์ทั้งสองฝ่ายรับได้เสนอต่อรัฐบาลหรือทิศทางในการเจรจาต่อไป

5. หอการค้าไทย-รัสเซีย³¹

หอการค้าไทย-รัสเซียก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2542 ในรูปแบบสมาคมการค้าไทย-รัสเซียและยกระดับเป็นหอการค้าเมื่อปี 2548 ทำหน้าที่เป็นสถาบันที่ดูแลผู้ประกอบการไทยในการค้ากับรัสเซียหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการค้าการลงทุนของทั้งสองประเทศในฐานะองค์กรเอกชนที่สนับสนุนการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับรัสเซีย สำหรับบทบาทของหอการค้าไทย-รัสเซียต่อความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียในภาพรวมบทบาทของหอการค้าไทย-รัสเซียต่อการเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียมีหน้าที่เห็นควรให้มีการจัดทำความตกลงการค้าเสรีมาตั้งแต่แรกเริ่มและพยายามเรียกร้องให้ภาครัฐมองเห็นความสำคัญของรัสเซียมาโดยตลอด แต่อำนาจการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของภาครัฐคุณพิศักดิ์ให้สัมภาษณ์ว่า

“...เอฟทีเอจะพูดถึงผมก็เหนื่อยใจ ผมพยายามผลักดันเรื่องนี้มาตลอด... รัสเซียมีความสำคัญกับไทยมาก เพราะรัสเซียเป็นประเทศที่ทรงอำนาจในสหประชาชาติ ไทยกับรัสเซียมีความสัมพันธ์ยาวนานและจะครบรอบ 120 ปี

³¹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พิศักดิ์ นิวัตพันธุ์, อดีตประธานหอการค้าไทย-รัสเซีย, 1 พฤษภาคม 2560.

ในปีนี้ [ค.ศ. 2007] รัสเซียสนับสนุนไทยในเวทีโลกได้ แล้วไทยส่งอาหารไปขาย รัสเซียได้เยอะ เพียงแต่เราขาดคนเข้าใจจริง ซึ่งการที่รัสเซียเป็นมหาอำนาจ หากไม่ทำเอฟทีเอกับไทยก็ไม่มีผลอะไรมาก... การผลักดันความร่วมมือจึงต้อง เริ่มที่ทำเอฟทีเอก่อน ภาครัฐทำงานตามหน้าที่ ไม่ผลักดันเรื่องนี้อย่างจริงจัง หอการค้าไทย-รัสเซียและสภาธุรกิจไทย-รัสเซียทำได้เพียงเรียกร้องให้เร่งรัดทำ แต่เราไม่มีอำนาจตัดสินใจ บทบาทการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของรัฐ...”³²

แสดงให้เห็นว่านายพิศักดิ์ในฐานะอดีตประธานหอการค้าไทย-รัสเซีย พยายามผลักดันข้อเสนอการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียมาตลอด เพราะถือเป็นงานด้านส่งเสริมการค้าของหอการค้าไทย-รัสเซีย หอการค้าไทย-รัสเซียจึงเห็นควรว่า ภาครัฐต้องเร่งรัดให้มีการเจรจาโดยเร็ว เนื่องจากภาคเอกชน ไม่มีอำนาจต้องอาศัยภาครัฐในการผลักดันระดับนโยบาย

ดังนั้น การผลักดันจากภาคเอกชนทั้งสภาธุรกิจไทย-รัสเซียและ หอการค้าไทย-รัสเซียที่ต่างสนับสนุนและเป็นองค์การเอกชนในคณะกรรมการ ร่วมภาคเอกชนสามสถาบัน มีบทบาทการตัดสินใจให้ความต่อข้อเสนอการจัดทำ ความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซีย

จากที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนสามสถาบันมีมติเห็นชอบ ที่จะให้ความเห็นสนับสนุนในนามคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนสามสถาบัน สำหรับการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเพื่อนำไปสู่การเจรจา ในอนาคต โดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกำลังดำเนินการสำรวจความคิดเห็นจากทุกกลุ่มอุตสาหกรรมซึ่งขณะนี้ได้รับการตอบรับแล้ว 6 อุตสาหกรรม คืออุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ปีโตรเคมี รองเท้า ยาและยานยนต์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยแจ้งเพิ่มเติมในที่ประชุมว่า หากได้ความเห็น

³² ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พิศักดิ์ นิวัตพันธุ์, อดีตประธานหอการค้าไทย-รัสเซีย, 1 พฤษภาคม 2560.

เพิ่มเติม ฝ่ายองค์กรระหว่างประเทศจะนำส่งเรื่องไปยังกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศและคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนสามสถาบันต่อไป³³

ปัจจัยภายนอก

การเจรจาการค้าเสรีภายใต้กรอบองค์การการค้าโลกในระยะหลังหยุดชะงักทำให้กระแสการจัดทำความตกลงการค้าเสรีขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะระหว่างประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก² แม้ว่าการเปิดตลาดเสรีภายใต้กรอบการเจรจาสองฝ่ายหรือการเจรจาระดับทวิภาคีจะไม่กว้างและครอบคลุมเท่ากับกรอบพหุภาคีก็ตาม แต่กระบวนการเจรจามีความรวดเร็วและเป็นรูปธรรมมากกว่า กล่าวคือการทำความตกลงการค้าเสรีทวิภาคีกับประเทศคู่ค้าที่มีความสำคัญโดยตรงจะสามารถตกลงเจรจาเฉพาะเรื่องที่แตกต่างกันได้ประโยชน์ได้³⁵ ปัจจุบันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการค้าในหลายประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการเปิดเสรีการค้าในระดับทวิภาคีมากกว่าระดับพหุภาคี³⁶

สำหรับการเจรจากาการค้าระหว่างประเทศของไทยภายใต้กรอบองค์การการค้าโลกจึงเน้นความสำคัญไปที่ประโยชน์จากกฎระเบียบการค้าที่เป็นธรรมสำหรับไทยในเวทีการค้าโลกขณะที่การเจรจาในระดับทวิภาคีไทยมองว่าความตกลงการค้าเสรีเป็นช่องทางลัดในการเข้าสู่ตลาดที่สำคัญเช่นสหรัฐอเมริกา

³³ คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน, แบบสรุปผลการประชุม การประชุมคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนสามสถาบัน ประจำเดือนกรกฎาคม 2559, วันอังคารที่ 5 กรกฎาคม 2559 ณ ห้องดุสิตธานีฮอลล์ โรงแรมดุสิตธานี.

³⁴ ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม, *เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยนโยบายเขตการค้าเสรีของไทย* (กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 27.

³⁵ ญัฐพงศ์ ทองภักดี, “การบริหารการค้าระหว่างประเทศและการเจรจาการค้า”, อ้างแล้ว, หน้า 22.

³⁶ John Ravenhill, *Global Political Economy* (Oxford: Oxford University Press, 2014), p. 139.

ญี่ปุ่นเป็นต้น³⁷ ซึ่งการที่ไทยเจรจากับประเทศมหาอำนาจมีปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจมีผลต่อการดำเนินนโยบายของประเทศต่าง ๆ ของไทยกล่าวคือ ไทยดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจต่างๆ มาเป็นระยะเวลานานไทยยังเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในปี 2557 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปแย่ง การกระชับความสัมพันธ์ผ่านการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซียหรือปัจจุบันภายใต้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจสหภาพเศรษฐกิจจึงเป็นการหาพันธมิตรของไทย การสานสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นกับรัสเซียหรือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจึงเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการรักษาดุลแห่งอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจของไทย โดยไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปอาจจะมองว่าการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นการเริ่มแผ่อิทธิพลของรัสเซียในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่สำหรับไทยมองว่าประเด็นทางด้านเศรษฐกิจสำคัญมากกว่าการเมือง เน้นการประสานประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ และรักษาผลประโยชน์ของไทยให้มากที่สุดเป็นสำคัญ

บทสรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับไทยตั้งแต่การสถาปนาทางการทูตมีมาอย่างยาวนาน หลังสงครามเย็นเริ่มต้นมาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกลายเป็นประเด็นสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย จากการปรับนโยบาย

³⁷ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบูรณ์ ศิริประชัย บรรณาธิการ, *นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทยและการค้ากับสหรัฐอเมริกา* (กรุงเทพฯ : โครงการ WTO Watch มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 23.

ด้านเศรษฐกิจของรัสเซียและนโยบายด้านการค้าระหว่างประเทศของไทยและสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปที่ส่งผลให้ไทยตัดสินใจเสนอจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับรัสเซีย เนื่องจากบทบาทของรัสเซียที่เพิ่มขึ้นทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สะท้อนให้เห็นว่ารัสเซียต้องการมีบทบาททางเศรษฐกิจในเวทีเศรษฐกิจโลก ขณะเดียวกันไทยซึ่งให้ความสำคัญในการส่งเสริมการค้าเสรีเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายในประเทศกล่าวคือจากการผลักดันของผู้นำประเทศ ชำราชการระดับสูงในกระทรวงในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่อตลาดใหม่อย่างรัสเซียและความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียยังได้ถูกผลักดันจากภาคเอกชนเพื่อให้ภาครัฐเร่งรัดการพิจารณา โดยให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์เป็นองค์การกลางในการประสานนโยบายและผลักดันให้ข้อเสนอเกิดขึ้น จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่านอกจากไทยจะได้ประโยชน์ทางการค้าเนื่องจากทั้งสองประเทศชำนาญสินค้าต่างประเภทกันแล้ว รัสเซียยังเป็นตลาดใหม่ของไทยที่มีกำลังซื้อสูงซึ่งจะช่วยลดปัญหาความเสี่ยงในการผูกติดกับตลาดในประเทศเดิมที่ปัจจุบันประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น นอกจากนั้นไทยยังจะได้ประโยชน์ทางการเมืองในการสานสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม การจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-รัสเซียปัจจุบันเป็นการเจรจากับสหภาพเศรษฐกิจในภาพรวมและขณะนี้ยังไม่เข้าสู่กระบวนการเจรจา ยังอยู่ในขั้นตอนกระบวนการภายในประเทศ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญที่ในการกำหนดนโยบายในการทำความตกลงการค้าเสรีคือการเร่งรัดผลักดันให้การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเกิดขึ้นโดยเร็ว จากที่สถานะปัจจุบันรัสเซียแจ้งว่าพร้อมให้การสนับสนุนไทยในการจัดทำความตกลงกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และรัสเซียอยู่ระหว่างการโน้มน้าวกับประเทศสมาชิกที่เหลือเพื่อให้สนับสนุนข้อเสนอของไทยจึงถือเป็น

แนวโน้มที่ดีว่าการดำเนินการเริ่มคืบหน้ามากขึ้นอย่างไรก็ตาม การจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะมีผู้ได้ประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบ แม้ว่าจากการศึกษาจะพบว่าสินค้าดังกล่าวโดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าทุนที่เป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการรายอื่นๆ และผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ภาครัฐควรจะมีการเตรียมพร้อมมาตรการช่วยเหลือเยียวยาไว้รองรับการปรับตัวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

สรุปได้ว่า ไทยศึกษาความเป็นไปได้ในการเจรจาทั้งหมดเสร็จสิ้น พร้อมทั้งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบที่จะประกาศเจตนารมณ์ให้ทั้งสองประเทศเริ่มเข้าสู่กระบวนการเจรจา ไทยจึงควรเริ่มเปิดการเจรจาโดยทันทีโดยในระยะแรกอัตราภาษีที่ลดลงปีแรกของการเจรจาไทยอาจเป็นฝ่ายยอมเสียเปรียบบ้างเพื่อแลกกับความตกลงอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษีและความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองซึ่งจะเป็นประโยชน์กับประเทศต่อไป

รัสเซียและตาทาร์ในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์:
ภาพแทนความเข้าใจเรื่องรัสเซียในยุคต้นรัตนโกสินทร์
Russians and Tartars in Klongpap Kontangpasa
(Poems with Drawings of Different Nationalities)
at Wat Pho: The Representation of Knowledge
about Russia in Early Rattanakosin Period

ณัฐนพ พลหาญ
Nattanop Palahan

บทคัดย่อ

บทความ “รัสเซียและตาทาร์ในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์: ภาพสะท้อนความเข้าใจเรื่องรัสเซียในยุคต้นรัตนโกสินทร์” มุ่งศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับรัสเซียในสังคมไทยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ผ่านเอกสารสำคัญซึ่งกล่าวถึงคนต่างชาติในยุคต้นรัตนโกสินทร์นั้นคือ *โคลงภาพคนต่างภาษา* ซึ่งบันทึกไว้ในจารึกภายในวัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเมื่อครั้งบูรณะปฏิสังขรณ์วัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมถึงเอกสารร่วมสมัยอื่นๆ ได้แก่ เอกสารเรื่องนางนพมาศ หรือ ดำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และ หนังสือแสดงกิจจานุกิจ การศึกษาพบว่าคนไทยผู้รู้หนังสือสมัยต้นรัตนโกสินทร์เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับรัสเซียเป็นอย่างดี สามารถอธิบายภาพคนรัสเซีย สภาพภูมิอากาศ สถานที่ตั้ง ไปจนถึงขอบเขตอำนาจของจักรวรรดิรัสเซียที่แผ่ขยายไปอย่างไพศาลทั้งในทวีปยุโรปและทวีปเอเชียได้ การอธิบายเหล่านี้ไม่ได้อธิบายผ่านการบรรยายคนรัสเซียโดยตรงเท่านั้น หากแต่บรรยายผ่านคนชนชาติอื่นด้วย

คำสำคัญ: *โคลงภาพคนต่างภาษา*, รัสเซีย, รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ABSTRACT

The article “Russians and Tartars in *Klongpap Kontangpasa* (Poems with Drawings of Different Nationalities) at Wat Pho: the Representation of Knowledge about Russia in the Early Rattanakosin Period” aims to assess knowledge about Russia in Thai society in the early Rattanakosin period through the study of *Klongpap Kontangpasa*, an important literary work, in which the views of foreigner various nationalities were recorded. This poetic collection was recorded at the time of the restoration of Pra Chetupon Wimonmangkaram Temple or Wat Pho in the reign of King Rama III (1824-1851). Moreover, the assessment also extends to other writings contemporary to this literary work: *Nang Noppamat Rue Tamrap Tao Srichulalak* (Lady Noppamat or the Book of Thao Srichulalak Royal Consort) and *Nangsue Sadaeng Kitjanukit* (the Explanation Book of Various Things¹). The study has found that literate Thais of the early Rattanakosin Period were knowledgeable about Russia. They could explain the image of Russians, Russian weather conditions, its location and the influence of the Russian Empire, which had expanded to cover both Europe and Asia. The explanations were not limited to the descriptions of Russians only but they also included people of other nationalities.

Keywords: *Klongpap Kontangpasa*, Russia, Early Rattanakosin Period

¹ Translated and edited in English by Henry Alabaster under the name *The Modern Buddhist; Being the Views of Siamese Minister of State on His Own and Other Religions*, published in London in 1870 by Trbner & Co.

Аннотация

В статье «Русские и Татары в стихотворении «Клонг пхап контангпхаса» (Стихи о разных народах с картинками) в Ват Пхо: Образ понятия о России в начальном периоде Раттанакосина» рассматривается понятие тайского общества начального периода Раттанакосина о России в стихотворении «Клонг пхап контангпаса». Это произведение является важным творением, описанным о иностранцах разных национальностей во время ремонта храма Пхра четупон вимонмангкаларам или Ват Пхо при Раме III (1824-1851 гг.) Понятие о России еще рассматривается в других одновременных документах – в книгах «Нанг Ноппхамат ры Тамрап Тхао Сиджулалак» (Леди Ноппамат или книга принцессы Сиджулалак) и «Нангсы Садэнг Гитджанугит» (Книга объяснения разных вещей). Результат анализа показывает, что грамотные тайцы в начальном периоде Раттанакосина хорошо знают Россию. Они могли объяснять имидж россиян, погоду России, географию России и влияние Российской империи, распространенное от Европы до Азии. Эти объяснения не только показались в описании о России, но и в описании о других народах.

Ключевые слова: Клонг пхап контангпаса, Россия, начальный период Раттанакосина

รัสเซียและตาดาร์ในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์:
ภาพแทนความเข้าใจเรื่องรัสเซียในยุคต้นรัตนโกสินทร์

ณัฐนพ พลาหาญ*

บทนำ

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวรัสเซียมีมาช้านานกว่าร้อยห้าสิบปีแล้ว² เป็นที่ทราบกันดีว่าการเยือนราชอาณาจักรสยามของจักรพรรดินิโคลาสที่สอง (Николай II; Nikolai II) ในปี 1891 ขณะที่พระองค์ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นมกุฎราชกุมารแห่งจักรวรรดิรัสเซีย และการเยือนจักรวรรดิรัสเซียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี 1897 เป็นหมุดหมายสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย แต่ทว่าการติดต่อโดยตรงระหว่างชาวรัสเซียและชาวไทยที่ไม่ได้เป็นสายสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์เกิดขึ้นมายาวนานมากแล้ว ก่อนหน้าการเยือนของราชวงศ์ทั้งสองประเทศ

* อักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2557) ปัจจุบันเป็นนิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารศาสตร์ระหว่างประเทศ วิทยาลัยวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย Bachelor of Arts with 2nd Class Honours in Thai, Chulalongkorn University (2014). Graduate Student in International Journalism at Higher School of Journalism and Mass Communications, Saint Petersburg State University Получил диплом бакалавра филологических наук с отличием 2-й степени в Университете им. короля Чулалонгкорна (2014г.) Студент-магистрант кафедры международной журналистики Высшей школы журналистики и массовых коммуникаций Санкт-петербургского государственного университета

² ในงานวิจัย “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียกับประเทศไทย ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20” ของฉลอง สุนทรวาณิชย์ (2516) ได้รับอนุญาตให้อาร์เมเนียซึ่งเริ่มเข้ามาตั้งสถานีสันค้าในกรุงศรีอยุธยาคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 เป็นหมุดหมายแรกสุดของชาวรัสเซียในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2516, หน้า 16) แต่ชาวรัสเซียเองเริ่มเข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจการภายในของอาร์เมเนียในช่วงรัชสมัยจักรพรรดิปิเตอร์มหาราช (Петр Великий; Pyotr Velikiy)

ในปี 1863 เมื่อเรือ “ไกดามัก” (Гайдамак; Gaidamak) เรือจักรวรรดิรัสเซีย ที่มุ่งสำรวจดินแดนตะวันออกได้เข้าสู่ปากอ่าวแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของ เมืองหลวงของราชอาณาจักรสยาม (Информационное агентство «ФедералПресс», 2010) ในขณะนั้นราชอาณาจักรสยามอยู่ในช่วงรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่จักรวรรดิรัสเซียอยู่ในช่วง รัชสมัยของจักรพรรดิอเล็กซานดร์ที่ 2 (Александр II; Aleksandr II) เรือไกดามักนี้อยู่ภายใต้การนำของเรือเอกอเล็กเซย์ เปชชูรอฟ (Алексей Алексеевич Пешуров; Aleksey Alekseevich Peshchurov 1834-1891) และมีบทบาทสำคัญในการสำรวจดินแดนฝั่งตะวันออกของเอเชีย และทวีปอเมริกา (Мизь, 2000) ตัวของเปชชูรอฟเองต่อมาจะมีบทบาทในการเมือง รัสเซียโดยเป็นพลเรือโทและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือของจักรวรรดิ รัสเซียในปี 1890 ถึง 1892 ด้วย ทั้งนี้คณะของเปชชูรอฟนี้ได้รับการต้อนรับ อย่างดีเยี่ยมจากทางการสยาม (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2516, หน้า 20) และ ชาวสยามเองก็ประทับใจต่อที่ท่าของชาวรัสเซียที่มาเยือนสยามในครั้งนั้นเป็น อันมาก เพราะมีที่ท่าที่ผิดแผกไปจากชาวยุโรปอื่นที่มุ่งหมายหาอาณานิคมอย่าง เต็มที่ (Kamalakaran, 2016) หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็เริ่มมีคณะชาวรัสเซีย คณะอื่นๆ ได้เข้ามาเยี่ยมเยือนสยามบ้าง ไม่ว่าจะเป็นคณะทหารในปี 1873 และ 1882 และคณะพลเรือนอย่างเช่นในปี 1876 นักมานุษยวิทยาชาวชื่อดังที่สุดของ รัสเซียในยุคนั้น นิคาไล นิคาลาเยวิช มิคูลุไฮ-มาโคล (Николай Николаевич

แห่งรัสเซียซึ่งตรงกับช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ดินแดนดั้งเดิม ที่ดินแดนดั้งเดิมที่มีชาวอาร์เมเนียอาศัยกระจายอยู่เริ่มตกเป็นของรัสเซียในปี 1828 ภายหลัง สงครามระหว่างเปอร์เซียและรัสเซีย (Арсеньев & Петрушевский, 1898, стр. 367-368) ดังนั้นชาวอาร์เมเนียที่เข้ามาในสยามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 จึงอาจยังไม่ได้อยู่ ภายใต้การปกครองของรัสเซีย ประกอบกับบริบทเวลาที่ตีพิมพ์วิทยานิพนธ์ของฉลอง สุนทรวาณิชย์ ตรงกับช่วงเวลาที่ยังเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นประเทศที่ชาวรัสเซียเป็นประชากร ส่วนใหญ่ จึงเป็นบริบทที่เอื้อให้นับชาวอาร์เมเนียเป็นส่วนหนึ่งของชาวรัสเซียได้ แต่ในบทความนี้จะ นับการที่เรือภายใต้การนำของเปชชูรอฟเข้าเทียบท่าที่ปากน้ำเจ้าพระยาเป็นหมุดหมายแรกที่ชาวรัสเซีย เข้าสู่ประเทศไทย ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในบทความนี้

Миклухо-Маклай; Nikolai Nikolaevich Miklukho-Maklai 1846-1888) ได้เข้ามาเยือนสยามและจัดบันทึกรายละเอียดการเดินทางไว้ (Kamalakaran, 2016) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวรัสเซียและชาวไทยนั้นมียาวนานก่อนหน้าจะมีการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์อย่างเป็นทางการ อันเป็นหมุดหมายหลักแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซียอย่างเป็นทางการในที่สุด

แต่อันที่จริงก่อนหน้าการสานสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์จักรีและราชวงศ์โรมานอฟ หรือแม้กระทั่งก่อนหน้าเรือโกดามักจะเทียบท่าเจ้าพระยาอันเป็นการปรากฏกายของชาวรัสเซียในประเทศไทย (หรือในขณะนั้นคือสยาม) เป็นครั้งแรกนั้น คนสยามหรือคนไทยรู้จักชาวรัสเซียมานานมากแล้วดังปรากฏหลักฐานในงานวรรณกรรมก่อนหน้าเหตุการณ์เหล่านี้ ในบทความนี้มุ่งศึกษาความเข้าใจรัสเซียของคนไทยก่อนหน้าการสานสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์จักรีและราชวงศ์โรมานอฟผ่านการอ่านและตีความเอกสารภาษาไทยที่ระบุเรื่องราวเกี่ยวกับรัสเซียในช่วงเวลานั้น ได้แก่ *โคลงภาพคนต่างภาษา* ซึ่งบรรยายภาพคนรัสเซียและภาพกลุ่มชนที่อยู่ในโคลงระบุว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซียได้แก่ชาวตาตาร์ นอกจากนี้ยังศึกษาเอกสารร่วมสมัยที่ระบุเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศรัสเซีย ได้แก่ *นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์* และ *หนังสือแสดงกิจจานุกิจ* เพื่อแสดงให้เห็นปริณทลความรู้เรื่องรัสเซียของสังคมคนไทยที่รู้หนังสือก่อนหน้าจะมีการสานสัมพันธ์ระดับราชวงศ์ในเวลาต่อมา เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้การติดต่อระหว่างชาวรัสเซียและชาวไทยจะไม่จริงจังจนกระทั่งการสานสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ หากแต่คนไทยก็รู้เรื่องราวโลกภายนอกและรู้จักรัสเซียเป็นอย่างดี

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโคลงภาพคนต่างภาษาและภาพชาวรัสเซีย

โคลงภาพคนต่างภาษาในจารึกวัดโพธิ์

จารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือเรียกสั้นๆ ว่า “จารึกวัดโพธิ์” เป็นจารึกที่เกิดขึ้นเมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3

ครองราชย์ปี 2367-2394) เมื่อบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ติดกับพระบรมมหาราชวังได้รับการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่เมื่อปี 2375 หรือปีคริสต์ศักราช 1832 เพื่อให้ตัววัดซึ่งสถาปนามานับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมีความงดงามสมกับที่ตั้งใจกลางพระนครติดกับพระบรมมหาราชวังใช้เวลาบูรณะยาวนานเกือบยี่สิบปีจนกระทั่งสิ้นสุดในปี 2393 หรือประมาณคริสต์ศักราช 1850 (อรรณพ ทรัพย์พลอย ก, 2554, หน้า 4) จาริกวัดโพธิ์นี้เกิดจากการประมวลวรรณคดีโบราณรวมถึงสรรพวิทยาจากนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสาขาต่างๆ ในสมัยนั้นเพื่อบันทึกลงบนแผ่นหินที่ประดับตามส่วนต่างๆ ของวัดในการบูรณะครั้งใหญ่ครั้งนี้ นอกจากนั้นยังบันทึกเหตุการณ์สำคัญในยุคนั้นหลายเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม จาริกวัดโพธิ์จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งบันทึกข้อมูลความรู้หลากหลายศาสตร์หลายสาขาที่คนสมัยนั้นรับรู้ อนึ่ง ปัจจุบันวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามได้จัดแบ่งจาริกออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ หมวดพระพุทธศาสนา หมวดเวชศาสตร์ หมวดวรรณคดีและสุภาษิต หมวดทำเนียบ หมวดประวัติ และหมวดประเพณี ทั้งนี้โคลงภาพคนต่างภาษาถูกจัดไว้ในหมวดทำเนียบ รวมกับทำเนียบอื่นๆ ในจาริกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อันได้แก่ทำเนียบหัวเมือง ทำเนียบผู้ครองเมือง และทำเนียบสมณศักดิ์ (วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, 2555) จาริกวัดโพธิ์เองได้รับการรับรองให้เป็นมรดกด้านความทรงจำแห่งโลกในการประชุมแผนงานความทรงจำแห่งโลกของยูเนสโก ครั้งที่ 10 ที่เมืองแมนเชสเตอร์ สหราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2554 (อรรณพ ทรัพย์พลอย ก, 2554, หน้า 5)

ส่วนโคลงภาพคนต่างภาษา เป็นงานร้อยกรองว่าด้วยลักษณะอันหลากหลายของชนชาติต่างๆ บนโลก ไม่ว่าจะเป็นหน้าตา การแต่งกาย บุคลิกลักษณะ ไปจนถึงสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ สันนิษฐานว่าโคลงได้รับการรจนาขึ้นในช่วงระหว่างการบูรณะวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โคลงดังกล่าวได้บรรยายบุคลิกลักษณะคนชนชาติต่างๆ ประกอบรูปภาพตามศาลารายวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามจำนวน 16 หลัง จำนวนรวม 32 ชนชาติ (ภาษา) ตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1

แสดงชนชาติที่ได้รับการบรรยายในโคลงภาพคนต่างภาษาพร้อมด้วย
ผู้รจนาโคลงประจำชนชาติ

(อรรถวราณ ทรัพย์พลอย ข, ๒๕๕๕, หน้า ๗๔-๗๘)

ชนชาติ	ผู้รจนาโคลงประจำชนชาติ
๑. ลิงหพ	กรมหมื่นนุชิตชิโนรส
๒. ไทย	กรมหมื่นนุชิตชิโนรส
๓. กะเหรี่ยง	เจ้าจิตรนุกูล
๔. อาพริกกัน	เจ้าจิตรนุกูล
๕. ดอด้	พระญาณปริยัติ
๖. อิตาเลียน	ขุนธนสิทธิ์
๗. ฝรั่งเศส	พระมนีนายก
๘. ยิปเซียด่าน	ขุนธนสิทธิ์
๙. สะระกาฉวน	กรมขุนเดชอดิศร
๑๐. ยีปุ่น	กรมขุนเดชอดิศร
๑๑. อาหรับ	กรมหมื่นไกรสรวิชิต
๑๒. หูมไต้ระกั	กรมหมื่นไกรสรวิชิต
๑๓. แหกปะถ่าน	หลวงชาญภูเบศร์
๑๔. แหกจุเหลียว	หลวงชาญภูเบศร์
๑๕. หูชบิเตสปาก	พระญาณปริยัติ
๑๖. หูช (ตาตา)	พระญาณปริยัติ
๑๗. มอญ	ขุนมหาสิทธิโวหาร
๑๘. กระแซ	พระสมบัตินายก
๑๙. เจียว	ขุนมหาสิทธิโวหาร
๒๐. พม่า	พระยาบำเรอบริรักษ์
๒๑. อินเดีย	หลวงศรีอัสวเดช
๒๒. มลายู	กรมหมื่นไกรสรวิชิต
๒๓. พรหมมณีนินดู	ปลัดวัดโมลีโลก
๒๔. พรหมมณีนามะ	พระเทพกระวี
๒๕. จาม	ขุนธนสิทธิ์
๒๖. ลาวยวน	พระยาบำเรอบริรักษ์
๒๗. หุ้ยหุย	ขุนธนสิทธิ์
๒๘. เกาหลี	ขุนธนสิทธิ์
๒๙. ญวน	กรมขุนเดชอดิศร
๓๐. จีน	กรมขุนเดชอดิศร
๓๑. เขมร	หลวงพิชิตปรีชา
๓๒. ลีวชีว	หลวงพิชิตปรีชา

ลักษณะคำประพันธ์ในโคลงภาพคนต่างภาษาเป็นไปในรูปแบบเดียวกันทุกชนชาติ กล่าวคือ หนึ่งสำนวนโคลงแทนหนึ่งชนชาติ ในหนึ่งสำนวนโคลงประกอบไปด้วยโคลงสี่จำนวน 2 บท แต่ละชนชาติจะมีกวีผู้รจนาโคลงแตกต่างกันไป โดยมีกวีร่วมสมัยในขณะนั้นถึง 15 คนร่วมกันรจนาโคลงออกมาเป็นโคลงภาพคนต่างภาษาที่บรรยายลักษณะท่าทางของคนชนชาติต่างๆ ด้วยความที่โคลงภาพคนต่างภาษานี้กล่าวถึงคนหลากหลายชนชาติที่เป็นที่รับรู้กันในหมู่คนไทยที่มีการศึกษาในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้เอง ทำให้อาจกล่าวได้ว่าผลงานชิ้นนี้เป็นงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) ชิ้นแรกของไทย (อรรถพร ทรัพย์พลอย ข, 2555, หน้า 72)

อนึ่ง ในโคลงภาพคนต่างภาษาได้ระบุถึงชาวหฺรุซหรือชาวรุส ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศรัสเซีย³ ไว้สองสำนวน คือชาวหฺรุซปีตะสปาก และชาวหฺรุซ (ตาตา) ซึ่งโคลงทั้งสองสำนวนนี้มีพระญาณปริยัติเป็นผู้รจนาโคลง พระญาณปริยัติเองยังรจนาร้อยกรองในจารึกวัดโพธิ์อีกหลายบท เช่น โคลงภาพฤๅษีตัดตน หรือว่าภาพชาวอดดชิ (ชาวเยอรมัน) ในโคลงภาพคนต่างภาษาอีกด้วย ทั้งนี้พระญาณปริยัติเป็นใครนั้นยังไม่อาจจะระบุได้แน่ชัด เนื่องจากชื่อนี้เป็นบรรดาศักดิ์พระ ไม่ได้เป็นชื่อเฉพาะบุคคลแต่อย่างใด บุคคลผู้น่าจะเป็นไปได้คือพระญาณปริยัติ (บุญ) ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเทพธิดารามระหว่างปี 2386 ถึงปี 2389 ซึ่งเป็นระยะเวลาเพียงไม่ถึงสิบปีหลังจากสถาปนาวัดเทพธิดารามในปี 2379 หรือคริสต์ศักราช 1836 (วัดเทพธิดารามวรวิหาร, 2554) ระยะเวลา

³ ในภาษาอังกฤษ ชนชาติรุส กับชาวรัสเซียถูกแทนด้วยคำเดียวกัน นั่นคือคำว่า Russian หากแต่ในภาษารัสเซีย สองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน ชนชาติรุส (คำวิเศษณ์ว่า русский/รุสกี/ คำนามว่า русь/รุส/) เป็นชื่อชนชาติสลาฟที่ใหญ่ที่สุด อาศัยบริเวณยุโรปตะวันออกและประเทศรัสเซียในปัจจุบัน เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศรัสเซีย ส่วนคำว่ารัสเซีย (คำวิเศษณ์ว่า российский/รัสเซีย/ คำนามว่า Россия /รัสเซีย) เป็นชื่อประเทศ มีความหมายเกี่ยวข้องกับความเป็นประเทศรัสเซียทั้งหมดโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ อย่างเช่น ชาวเซเชน ชาวตาตาร์ ชาวตูวา ชาวจีน หรือชนชาติอื่นๆ ที่เป็นประชากรของประเทศรัสเซียก็ถือว่าเป็นชาวรัสเซียเช่นกันโดยไม่จำกัดเฉพาะชาวรุสที่อาศัยในประเทศรัสเซีย

ที่พระญาณปริยัติ (บุญ) ผู้นี้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสก็เป็นระยะเวลาสิบเอ็ดปีหลังจากเริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามครั้งใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีความเป็นไปได้ว่าพระญาณปริยัติผู้รจนาโคลงชาวหฺรุษทั้งสองสำนวนนี้คือพระญาณปริยัติ (บุญ) นั่นเอง

ถอดความโคลง

ภาพหฺรุษปีตะสบก

๒๙

☉รูปหฺรุษปีตะสบกด้าว

แดนตวัน ตกพ้อ

คนมากเมืองเขาเคย

ข่าวได้

ดลเดือนฤดูพรรษ

ผลเห็บ ตกแฮ

เย็นเยือกลมไล้ย้อย

หยาดเปลี่ยง

๓๐

☉ชาวเกษตรไส่เลื้อยียบ

หนังแกะ

นอนแนบอัครีเคียง

แค่มุ้ง

लगชนเชือดหนังแพะ

พันท้อ ภายเฮย

ลางสอยคัลลึงฟุ้ง

เฟื่องเหม็นฯ

พระญาณปริยัติ

(กรมศิลปากร ก, 2510, หน้า 778)

โคลงประกอบภาพชาวหฺรุษปีตะสบก มีพระญาณปริยัติเป็นผู้รจนาโคลงในโคลงระบุว่าชาวหฺรุษปีตะสบกนี้เป็นชนชาติที่ชาวสยามขณะนั้นได้รับรู้จากข่าวและเรื่องเล่าว่าเป็นชนชาติหนึ่งของดินแดนตะวันตกหรือทวีปยุโรป เมื่อถึงหน้าพรรษาหรือว่าหน้าฝนก็จะมีหิมะตก อากาศของที่นี่เต็มไปด้วยลมเย็นและความชื้น ชาวรัสเซียที่นี่จะไส่เลื้อยหนังแกะและนอนใกล้ไฟเพื่อต่อสู้กับความหนาวเหน็บ บางคนก็เอาเลือดที่ทำจากหนังแพะมานุ่มห่มซึ่งทำให้เกิดกลิ่นคัลลึงเหม็นไปทั่ว

ภาพหรรษ (ตาตา)

๓๑

◎ หรรษนี้เนาต่อแคว้น	แขวงจีน
ใครบ่เห็นมาเห็น	หากแจ้ง
กางเกงสอดสวมตีน	เข็มขัด เข็ม้งแฮ
หนังพยัคฆ์เย็บเสื้อแก้ง	กลั่นสรรพคำ

๓๒

◎ เสื้อในนมผ้าปล	ตราภรณ์
ดุมขัดรัดขนันเนียน	แนบแน่น
หนังสัตว์ตัดทอนทำ	ถุงทาบ เท้านา
หมวกโอ้ชลีบแน่นแมน	หมวกหนังฯ
พระญาณปริยัติ	

(กรมศิลปากร ก, 2510, หน้า 779)

โคลงประกอบภาพชาวหรรษ (ตาตา) มีพระญาณปริยัติเป็นผู้รจนาโคลงในโคลงระบุว่าชาวหรรษ (ตาตา) กลุ่มนี้อาศัยอยู่ติดต่อกับจีน เป็นผู้สวมกางเกงพร้อมกับรัดเข็มขัด สวมใส่เสื้อที่ทำจากหนังเสือ ภายในชุดนอกที่สวมใส่เมื่อเลือนวมกลัดกระดุมแน่นอยู่ด้านใน สวมถุงเท้าที่ทำจากหนังสัตว์ และสวมใส่หมวกหนังที่ศิระะ

ความเข้าใจเรื่องรหัสเขียนในโคลงภาพคนต่างภาษาและเอกสารร่วมสมัยว่าด้วย “หรรษปีตะสบาก” และ “หรรษ (ตาตา)”

ในโคลงสำนวนแรก ชนชาติ “หรรษปีตะสบาก” นั้นคือชาวรัสเซียที่เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ชนชาติรัสเซียเป็นชนชาติสลาฟโบราณที่มีถิ่นฐานอาศัยบริเวณยุโรปตะวันออก อาณาจักรของชาวรัสเซียโบราณในยุคกลางมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองคียีฟ

(Киев; Kiev) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศยูเครนในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเมืองใหญ่ที่สำคัญอีกหลายเมืองในช่วงเดียวกัน เช่น เมืองนอฟการัด (Новгород; Novgorod) เมืองปสคอฟ (Псков; Pskov) เมืองวลาดีมีร์ (Владимир; Vladimir) เมืองเชียร์นิกอฟ (Чернигов; Chernigov) ฯลฯ (รมย์ ภริมนตรี, 2558, หน้า 5-14) เมืองเหล่านี้ล้วนมีเชื้อพระวงศ์ราชวงศ์รูริก (Рюрик; Ryurik) เป็นผู้ปกครอง นานวันเข้าเมืองเหล่านี้ก็มีความสำคัญมากขึ้นและเป็นอิสระต่อกันมากขึ้นเมื่อเริ่มเกิดความแตกแยกในอาณาจักรรูสโบราณที่มีเมืองคียฟเป็นศูนย์กลาง จนกระทั่งชาวมองโกลได้บุกรุกและทำลายอาณาจักรรูสโบราณทั้งหมดลงในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 (รมย์ ภริมนตรี, 2558, หน้า 29) จากนั้นชาวรูสก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวมองโกลยาวนานกว่า 200 ปีก่อนจะสามารถตั้งตนเป็นอิสระจากมองโกลได้ในที่สุด

ในขณะที่คำว่า “รูส” (Русь; Rus’) ซึ่งมีคำวิเศษณ์ว่า “รูสกี” (Русский; Russkiy) ในภาษารัสเซียถูกใช้แทนทั้งอาณาจักรรูสโบราณและคนเชื้อสายรัสเซียหรือเชื้อสายรูสซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศรัสเซียในปัจจุบัน คำว่า “รัสเซีย” (Россия; Rossiya) ชื่อของประเทศรัสเซียในปัจจุบัน ซึ่งมีคำวิเศษณ์ว่า “รัสเซียลกี” (Российский; Rossiyskiy) ใช้เรียกแทนคำที่เกี่ยวข้องกับประเทศรัสเซียโดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นของชนชาติรูสนั้นก็เป็นคำที่มีประวัติยาวนาน การเขียนคำว่ารัสเซียนั้นเดิมไม่พบในภาษารัสเซีย เป็นการเขียนคำว่า “รูส” ในภาษากรีกของจักรวรรดิไบแซนไทน์ ซึ่งถูกแทนด้วยคำว่า Ρωσία ในภาษากรีก (ถอดเป็นอักษรคิริลลิกรัสเซียได้คำว่า Росия อักษรโรมันได้คำว่า Rosia) การเขียนเช่นนี้พบในสนธิสัญญาสันติภาพของจักรวรรดิไบแซนไทน์หลายฉบับระหว่างปีคริสต์ศักราช 907 ถึง 911 (Соловьев, 1957, стр. 136) คำว่า “รัสเซีย” ที่สะกดแบบกรีกนี้ในภายหลังได้ถูกนำมาเรียกชื่ออาณาจักรรัสเซียในสมัยซาร์ (Русское Царство; Tsardom of Russia) ซึ่งชื่อ “รัสเซีย” ได้ถูกนำมาใช้เรียกบรรดากลุ่มอาณาจักรฝั่งยุโรปตะวันออกซึ่งมีเมืองมัสควา (Москва; Moscow) เป็นเมืองที่ทรงอิทธิพลมากที่สุด (Платонов, 1917) และกลายเป็น

ชื่อทางการในภาษารัสเซียที่สุดเมื่อมีการสถาปนาจักรวรรดิรัสเซีย (Российская Империя; Russian Empire) ในปี 1721 โดยมีเมืองหลวงใหม่คือเมือง เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (Санкт-Петербург; Saint Petersburg)

จากการไล่เรียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะพบว่าคำว่า “รุส” และ “รัสเซีย” มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงใกล้ชิดมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการจะเรียกแทน รัสเซียว่า “รุส” จึงไม่ได้ผิดแปลกไปแต่อย่างใด คำว่า “หฺรุชปีตะสปาก” นั้นจึง กล่าวถึงชาวรัสเซียแห่งเมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ซึ่งก็หมายถึงชาวรัสเซียใน จักรวรรดิรัสเซียนั่นเอง

ส่วนชาว “หฺรุช (ตาตา)” นั้นหมายถึงชาวตาตาร์ซึ่งในอดีตคนไทย เรียกว่าชาว “ตาต” (กาญจนาคพันธุ์, 2517, หน้า 426) ส่วนเพราะเหตุใดพระญาณปริยัติ ผู้รจนาคอลงส่วนหฺรุชปีตะสปากและหฺรุช (ตาตา) ถึงรวมชาวตาตาร์เป็นส่วนหนึ่งของชาวหฺรุช แต่แต่งโคลงแยกขาดจากกันนั้น ขุนวิจิตรมาตราในนามปากกา “กาญจนาคพันธุ์” ผู้รวบรวมหนังสือภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ได้สันนิษฐานถึงเรื่องนี้ว่า

...พิจารณาตามเรื่อง ทำให้เราเข้าใจว่า ดูเหมือนผู้แต่งตั้งใจ จะแยกแยะรัสเซียออกเป็น 2 พวก คือโคลงภาพ “หฺรุชปีตะสปาก” หายเอารัสเซียในยุโรปที่มีเมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์กเป็นเมืองหลวง พวกหนึ่ง แปะว่ามุ่งถึงรัสเซียแท้ ส่วนโคลงนี้หมายเอารัสเซียนอกยุโรป ที่ออกมาในเอเชีย กล่าวคือ รัสเซียมีอาณาเขตกินมาถึงมองโกเลียซึ่ง มีफलเมืองเป็นตาต ก็เลยถือว่าเป็น “หฺรุช” อีกพวกหนึ่ง แต่พวกนี้ ไม่ใช่หฺรุชแท้ เป็นอีกชาติหนึ่งต่างหาก คือเป็นชาติตาต จึงได้วงเล็บ “ตาตา” ไว้ไม่ให้ปนกัน นับว่าเข้าใจแยกดี (กาญจนาคพันธุ์, 2517, หน้า 426)

จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ นักวิชาการด้านมุสลิมศึกษาได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า ชาวตาตาร์แต่เดิมเป็นชาวเผ่าเร่ร่อนในเขตทะเลสาบโบบีก่อนที่จะเข้ายึดครอง ดินแดนรัสเซียและยุโรปตะวันออก ตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในบริเวณสาธารณรัฐตาตาร์สถานซึ่งปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐรัสเซีย นอกจากนี้ยังกระจายตัวในเขต

เอเชียกลาง ได้แก่ สาธารณรัฐคาซัคสถาน สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน และสาธารณรัฐประชาชนจีน (จุฬารัตน์, 2550, หน้า 86-87) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าชาวหฺรุซ (ตาตา) ที่ปรากฏในโคลงภาพคนต่างภาษานั้นคือชาวตาตาร์ ซึ่งเป็นชาวเอเชียที่มีถิ่นฐานกระจายไปในยุโรปและเอเชีย ซึ่งในขณะที่มีการรจนาโคลงเมื่อครั้งบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ชาวตาตาร์อยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิรัสเซีย

การรับรู้เกี่ยวกับชาวตาตาร์ไม่ได้ปรากฏเฉพาะเพียงโคลงภาพคนต่างภาษาในภาพหฺรุซปีตะสบากและภาพหฺรุซ (ตาตา) แต่เพียงเท่านั้น หากแต่ปรากฏในโคลงภาพคนต่างภาษาชนชาติอื่นด้วย ได้แก่ ชนชาติจีน ดังกล่าวว่า

ภาพจีน

๕๙

☉รูปจีนระบอบเก๋ำพัน

มีผม มวยนา

แปลงเปลี่ยนเปียเจือตาม

ตาดเจ้า

ใส่เสื้อสะสวมสม

สวมหมวก

เชิงสอดเตี้ยหุ้มเท้า

ทาบทนัง

๖๐

☉หมิ่นเมืองมากแซ่สวดก

เดินถึง กันนา

สนุกบ่ปานกิงตั้ง

ต่างพร้อม

สินค้าสิ่งของฟิง

ใจจัก ดูแ

คินค่าแท่งทองน้ำ

แน่นเหนียน

กรมขุนเดโชดิศร

(กรมศิลปากร ก, 2510, หน้า 786)

สิ่งที่เราจะพิจารณาในโคลงไม่เกี่ยวกับความหมายเรื่องการค้าขายหรือ
บรรยาการ หากแต่ใจความสำคัญที่จะกล่าวคือมีการกล่าวถึงชาวตาดาร์ในโคลง
ภาพของคนจีนด้วย นั่นคือ “แปลงเปลี่ยนเปียเจือตาม ตาดเจ้า” (กรมศิลปากร ก,
2510, หน้า 786) หากแต่การไว้ผมเปียไม่ใช่เอกลักษณ์ของชาวตาดาร์ แต่เป็น
ชาวแมนจู ซึ่งภายหลังชาวแมนจูตั้งตัวเองเป็นผู้ปกครองจักรวรรดิจีนและสถาปนา
ราชวงศ์ชิงอันเป็นราชวงศ์สุดท้ายของจีนในปีคริสต์ศักราช 1644 (Godley, 2011)
คำว่า “ตาดเจ้า” ในที่นี้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นความเข้าใจของผู้จินาโคลงที่
มองว่าชาวตาดาร์กับชาวแมนจูคือพวกเดียวกัน ชาวแมนจูมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่
บริเวณแมนจูเรียซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ครอบคลุมพื้นที่ทางตะวันออก
ของจีนและทางตะวันออกไกลของรัสเซีย ด้วยความที่ถิ่นฐานที่ตั้งของชาวตาดาร์นั้น
กระจายกว้างขวางก็อาจทำให้ผู้จินาโคลงเข้าใจได้ว่าชาวแมนจูคือชนชาติหนึ่ง
ของชาวตาดาร์ แต่สิ่งที่พึงสังเกตในที่นี้ก็คือผู้จินาโคลงภาพชาวจีนนั้นก็ตระหนัก
เช่นเดียวกันว่าชาวตาดาร์ (หรือชาวแมนจู) ที่เข้ามาปกครองชาวจีนและ “เปลี่ยนแปลง
เปียเจือ” นั้นไม่ใช่ชาวตาดาร์ที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัสเซีย จึงทำให้สันนิษฐาน
ได้ว่าคนไทยที่มีการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรู้เรื่อง
รัสเซียค่อนข้างดีทีเดียว อย่างน้อยก็ทราบว่ามีคนรัสเซียคือใคร คนตาดาร์ที่กระจาย
ไปทั่วนั้นก็ไม่ได้มีอำนาจมากมายและอยู่อย่างกระจัดกระจายไปหลายกลุ่ม ทั้งส่วน
ที่อยู่ได้อำนาจรัสเซียและส่วนอื่นๆ

**โคลงภาพคนต่างภาษา หนังสือแสดงกิจจานุกิจ และ นางนพมาศ หรือ ตำรับ
ทำวศรจุฬาลักษณ์ กับกรักรับรู้เรื่องราวรัสเซียของชาวสยามต้นสมัยรัตนโกสินทร์**

จากบทนำที่กล่าวไป ชาวรัสเซียเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกในปี 1863
เมื่อเรือภายใต้การนำของอเล็กเซย์ อเล็กเซเยวิช เปชูรอฟ ได้เข้าสู่ปากแม่น้ำ
เจ้าพระยา ในครั้งนั้นได้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้แทนรัสเซียจากเรือกับ
ทางการไทยเป็นครั้งแรก ดังนั้นก่อนหน้านี้นี้การรับรู้เรื่องราวรัสเซียของชาวสยามเอง
น่าจะเป็นไปในทางการรับรู้ข่าวมากกว่า ในโคลงภาพคนต่างภาษาเองก็ได้กล่าวไว้ว่า

จากโคลงดังกล่าวสามารถถอดความได้ว่าชาวรัสเซียที่เมืองเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก นั้นเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่ฝั่งตะวันตก เป็นชนชาติที่เป็นที่รับรู้จากคนชนชาติต่างๆ เล่าสืบต่อกันมา ส่วนชาวตาตาร์นั้นพบว่ามีกรกล่าวถึงสองแห่ง ได้แก่ ชาวตาตาร์ ในภาพหุรุษ (ตาตา) ซึ่งนับให้ชาวตาตาร์เป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย และชาวตาตาร์ ในภาพจีน ซึ่งระบุว่าชาวจีน “เปลี่ยนแปลงเปียเจือตาม ตาดเจ้า” คำว่า “ตาด” เองในที่นี้น่าจะหมายถึงชาวแมนจูที่ให้ไว้ผมเปีย จากคำสันนิษฐานของกาญจนากร พันธุ์เองบอกว่าการไว้เปียเป็นวัฒนธรรมของชาวตาตาร์เช่นกัน (กาญจนากรพันธุ์, 2517, หน้า 454) แต่อันที่จริงแล้ว ชาวแมนจูเองไม่ได้เป็นคนชนชาติเติร์ก (Turkic People) ซึ่งเป็นชนชาติใหญ่ที่กระจายไปตั้งแต่เอเชียยังยุโรปแต่อย่างใด หากแต่เป็นชาวตุงกูล (Tungusic People) ซึ่งอาศัยแต่เดิมที่ไซบีเรียตะวันออกก่อนจะกระจายไปยังบริเวณตะวันออกไกลของรัสเซีย จีน และมองโกเลีย (Whaley, 1998)

เอกสารในยุคใกล้เคียงกันอีกฉบับซึ่งมีการกล่าวถึงชาวรัสเซียนั้นคือ นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ หนังสือเล่มนี้มักเป็นที่เชื่อถือกันว่า แต่งมาแต่สมัยสุโขทัย แต่จากพระราชวินิจฉัยของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวไว้ว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ได้แต่งสมัยสุโขทัย แต่แต่งในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรือรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่ทรงดำริจากการใช้สำนวนภาษาจากเอกสารร่วมสมัย และเนื้อหาที่มีลักษณะผิดเพี้ยนไปจากสมัยสุโขทัย ดังที่พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า

...ว่าด้วยทางโวหาร ใครๆ อ่านหนังสือเรื่องนี้ด้วยความ
สังเกตจะเห็นได้โดยง่าย ว่าเป็นหนังสือแต่งในครั้งกรุงรัตนโกสินทร์
นี้เอง แต่งในระหว่างรัชกาลที่ 2 กับที่ 3 ไม่ก่อนนั้นขึ้นไป และไม่เป็น

สำนวนภายหลังนั้นลงมาเป็นแน่ ถ้าจะหาพยาน จงเอาสำนวนหนังสือ
เรื่องนี้ไปเทียบกับสำนวนหนังสือจารึกครั้งสุโขทัย หรือหนังสือซึ่งเชื่อ
ว่าแต่งครั้งกรุงสุโขทัย เช่นหนังสือไตรภูมิพระร่วงเป็นต้น หรือแม้ที่สุด
จะเอาไปเทียบกับหนังสือที่แต่งเพียงในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
ก็จะเห็นได้แน่นอนว่า สำนวนหนังสือเรื่องนางนพมาศเป็นหนังสือแต่ง
ใหม่เป็นแน่ และยังซ้ำมีความที่กล่าวผิด ที่จับได้โดยแจ่มแจ้งว่าเป็น
ของใหม่หลายแห่ง ยกตัวอย่างดังตรงว่าด้วยชนชาติต่าง ๆ หนังสือนี้
ออกชื่อฝรั่งหลายชาติ ซึ่งที่จริงไม่ว่าชาติใดยังไม่เข้ามาในประเทศนี้
เมื่อครั้งนครสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นแน่... (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ,
2513, หน้า ข-ค)

การกล่าวถึงชนชาติต่างๆ ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพได้ทรงกล่าวถึงนั้นปรากฏเมื่อเริ่มต้นเรื่องนางนพมาศ หรือ คำรับ
ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

...แต่นี้ข้าน้อยผู้ชื่อศรีจุฬาลักษณ์ จะพึงจำแนกชาติภาษาต่างๆ
ต่อออกไป คือ ภาษาไทย 1 ลาวภาษา 1 ลาวน้ำหมึกภาษา 1 ลาวลื้อ
ภาษา 1 ลาวเงี้ยวภาษา 1 ลาวทรงดำภาษา 1 ลาวทรงขาวภาษา 1
เขมรกำมพูขภาษา 1 เขมรดงภาษา 1 เขมรละมดภาษา 1 เขมรชวย
ภาษา 1 พม่าภาษา 1 รามัญภาษา 1 ทวายภาษา 1 กระแซภาษา 1
ยะไข่ภาษา 1 ไทยใหญ่ภาษา 1 ตองซู่ภาษา 1 พรหมณ์วัยอีกภาษา 1
พรหมณ์เวร่ามะเศครภาษา 1 พรหมณ์อะวะดาร์ภาษา 1 พรหมณ์
บรมเทลันตรีภาษา 1 พรหมณ์พญาริภาษา 1 พรหมณ์พฤติภาค
ภาษา 1 พรหมณ์พาราณสีภาษา 1 พรหมณ์อรรคิณเวศภาษา 1
แขกอาหรับภาษา 1 แขกมหน่ภาษา 1 แขกสุทรีภาษา 1 แขกมั่งกะลี
ภาษา 1 แขกมะเลลาภาษา 1 แขกขุร่าภาษา 1 แขกฮุยหุยภาษา 1
แขกมาลายูภาษา 1 แขกมูหิจิดภาษา 1 แขกชวาภาษา 1 แขกจาม
ภาษา 1 แขกพฤษภาษา 1 ฝรั่งเศสภาษา 1 ฝรั่งวิลันดาภาษา 1

ฝรั่งอังกฤษภาษา 1 ฝรั่งพุกะเกตภาษา 1 ฝรั่งมะริกันภาษา 1
ฝรั่งอิคบันหยอดภาษา 1 ฝรั่งกระหนี่ภาษา 1 ฝรั่งลี้ล่อนภาษา 1
हरुตภาษา 1 ลิงหลภาษา 1 ลิซิวภาษา 1 เกาหลีภาษา 1 คิชะสำนัก
ภาษา 1 จีนฮ่อภาษา 1 จีนตาดภาษา 1 แกวญวนภาษา 1 ม้อยภาษา 1
ยางแดงภาษา 1 กะเหรี่ยงภาษา 1 ละว้าภาษา 1 ช่าบภาษา 1
ช่าน้ำภาษา 1 และมนุษย์ภาษาเล็กน้อยมีบ้านเมืองบ้าง อยู่ป่า อยู่เขา
อยู่เกาะบ้าง ยังมีมากกว่านี้มากเป็นแต่สมมติเรียกกันว่าชาติภาษา
นอกจากคัมภีร์ไตรเพท หาฟังจะกล่าวพิสดารไว้ในที่นี้ไม่...
(กรมศิลปากร ข, 2513, หน้า 3-5)

จากการกล่าวถึงชนชาติต่างๆ ในนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พบว่าหลายชนชาติไม่ได้มีความเก่าแก่ถึงสมัยสุโขทัย ดังนั้นจึงอาจสันนิษฐานตามสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ว่าแต่งระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หากจะสันนิษฐานให้ชัดขึ้นไปอีกว่าแต่งในยุคใด นิธิ เอียวศรีวงศ์กล่าวไว้ว่า นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์นี้น่าจะแต่งขึ้นระหว่างปีพุทธศักราช 2360 ถึง 2378 หรือคริสต์ศักราช 1817 ถึง 1835 โดยประมาณ โดยใช้ในการกำหนดอายุจากพระราชพิธีวิสาขบูชาที่เริ่มมีบันทึกครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2360 และหลักฐานการคัดลอกจากปีพุทธศักราช 2378 (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2539, หน้า 123-124) ที่สำคัญไปกว่านั้นคือหลายชาติมีการกล่าวถึงในโคลงภาพคนต่างภาษาด้วย (สุพจน์ แจ้งเร็ว, 2539, หน้า 191) แม้จะไม่ครบทุกชาติก็ตาม ทั้งนี้ พบว่าชาวรัสเซียและชาวตาตาร์ต่างก็ได้รับการกล่าวถึงในโคลงภาพคนต่างภาษา และในนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ แต่กึ่งในสมัยใกล้เคียงกัน ก็ได้มีเพียงเอกสารแค่สองฉบับนี้ที่ระบุถึงชาวรัสเซียและชาวตาตาร์

หลักฐานที่ตีพิมพ์ใกล้เคียงกับโคลงภาพคนต่างภาษาและนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชาวรัสเซียและชาวตาตาร์ อันเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชาวตาตาร์และเขตการปกครองของรัสเซียที่ขยาย

ตัวออกไปจนกระทั่งครอบคลุมพื้นที่แต่เดิมของชาวตาดาร์นั้นพบได้อีกฉบับในหนังสือแสดงกิจจานุกิจของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี 2410 หรือคริสต์ศักราช 1867 หนังสือแสดงกิจจานุกิจเล่มนี้เป็นเอกสารที่บรรยายความรู้สมัยใหม่ของตะวันตกที่จัดทำโดยคนไทยเป็นครั้งแรก ในขณะที่เป็นหนังสือที่เผยแพร่ความรู้ตะวันตกที่ไม่เคยเป็นที่รับรู้ในวงกว้างมาก่อนในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการกำเนิดโลก ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ ก็เป็นหนังสือที่ต่อต้านการสอนของมิชชันนารีตะวันตกที่ตั้งใจเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทยด้วย โดยได้ประยุกต์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักความเป็นเหตุผลสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกเพื่อหักล้างกับคำสอนของมิชชันนารีตะวันตกที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ และแสดงความรู้ทางพระพุทธศาสนาแบบเป็นเหตุเป็นผลตามรูปแบบเหตุผลสมัยใหม่ของตะวันตก (สุกิจ นิมมานเหมินท์, 2545, หน้า ข-จ) หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนั้นได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษโดยสำนักพิมพ์ Trbner & Co. ในชื่อว่า *The Modern Buddhist; Being the Views of Siamese Minister of State on His Own and Other Religions* มีผู้แปลและอธิบายเพิ่มเติมคือ Henry Alabaster ผู้ซึ่งรับราชการในราชสำนักไทยและเป็นต้นตระกูล “เศวตศิลา” ในปีคริสต์ศักราช 1870 (Chao Phya Thipakon, 1870, p. 4) ที่สำคัญคือหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์สี่ปีหลังจากชาวรัสเซียคณะแรกนำโดยอเล็กซานดร์ เปชูรอฟได้เข้ามาเยี่ยมเยือนเมืองไทย หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวตาดาร์และชาวรัสเซียไว้ว่า

...แผ่นดินตาดดาเรีย ซึ่งโอบหลังจีนอยู่นั้น ถือศาสนาต่างๆ คือไหว้ เทวดาบ้าง ไหว้ผีบ้าง ถือศาสนาพระสมณโคดมบ้าง ถือศาสนาพระเยซู คฤคบ้าง ถือศาสนานาบีมหะมัดบ้าง แต่ถือนศาสนาอื่นๆ และไหว้รูปต่างๆ ที่แผ่นดินตาดามีคนถือนศาสนาหลายอย่าง แผ่นดินรูเซียซึ่งโอบหลัง แผ่นดินตาดอยู่หัวพิภพทิศเหนือนั้น สืบถามได้ว่าถือนศาสนาพระเยซู คฤคอย่างเดียว... (ทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี, 2545, หน้า 104-105)

สังเกตได้ว่าในที่นี่ได้ถึงรายละเอียดการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชาวรัสเซีย ที่กว้างขวางขึ้น ได้แก่ การรับรู้ว่ารัสเซียเป็นอาณาจักรใหญ่และมีถิ่นที่ตั้งเหนือ ที่อยู่อาศัยเดิมของชาวตาตาร์ไปจนจรดติดกับขั้วโลกเหนือ (“แผ่นดินรัสเซียซึ่ง โอบหลังแผ่นดินตาตอยู่หัวพิภพทางเหนือ”) และรับรู้ว่ที่รัสเซียมีการนับถือ พระเยซูคริสต์ ความรู้เหล่านี้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์กล่าวว่าเกิดจากการ “สืบถามได้” เจ้าพระยาทิพากรวงศ์เองเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ตำแหน่งของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดีเองเป็นผู้ว่าการกรมทำซึ่งทำหน้าที่ติดต่อกับต่างประเทศโดยตรง การสืบถามของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีเองอาจเป็นไปได้ว่าเกิดจากการสืบถามผู้รัสเซียคนอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นคนต่างชาติหรือคนไทย หรืออาจเป็นไปได้เช่นกันว่าเกิดจากการสืบถามคนรัสเซียโดยตรงซึ่งขึ้นฝั่งเจ้าพระยาครั้งแรก เมื่อสี่ปีก่อนที่จะมีการตีพิมพ์หนังสือแสดงกิจจานุกิจเช่นกัน แต่ในขณะที่ชาวตาตาร์ แม้จะมีความชัดเจนว่าอาศัยอยู่ทางทิศใต้จากดินแดนของคนรัสเซีย แต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงชัดเจนว่าหมายถึงชาวตาตาร์ หรือว่าชาวจีนทางตอนเหนือ หรือว่า ชาวแมนจู การระบุศาสนาที่เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ได้ช่วยทำให้ระบุตัวตนของชาว “ตาตตารี” หรือชาว “ตาต” ได้ง่ายขึ้นมากนัก

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าชาวรัสเซียและชาวตาตาร์ต่างก็ได้รับการกล่าวถึงในโคลงภาพคนต่างภาษา ในนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และใน หนังสือแสดงกิจจานุกิจ หากแต่การกล่าวถึงชาวตาตาร์นั้นไม่เหมือนกัน กล่าวคือ อัตลักษณ์ของชาวตาตาร์ในหมู่คนไทยผู้ที่มีการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเองจึงค่อนข้างลึบสน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3
ชาวตาดาร์ในเอกสารต่างๆ สมัยต้นรัตนโกสินทร์

ชื่อเอกสาร	การกล่าวถึงชาว ตาดาร์	ชนชาติที่สามารถสันนิษฐานได้
๑. นามนพมาศ หรือตำรับ ทำวศรีจุฬาลักษณ์	จินตาดภาษา	ชาวตาดาร์ หรือ ชาวแมนจู หรือ ชาวจินทางตอนเหนือ
๒. โคลงภาพคนต่างภาษา ภาพหรรษปิยะสวก	-	-
๓. โคลงภาพคนต่างภาษา ภาพหรรษ (ตาดา)	หรรษ (ตาดา)	ชาวตาดาร์ที่อยู่ใต้การปกครอง ของรัสเซีย
๔. โคลงภาพคนต่างภาษา ภาพจีน	ตาดเจ้า	ชาวแมนจู
๕. หนังสือแสดงกิจจานุกิจ	ตาดตาเรีย	ชาวตาดาร์ หรือ ชาวแมนจู หรือ ชาวจินทางตอนเหนือ

ภาพชาวตาดาร์ที่ปรากฏในเอกสารต่างๆ ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังแลดูสับสนว่าชาวตาดาร์หมายถึงบุคคลกลุ่มใดบ้าง แม้ว่าจะระบุได้อย่างกว้างๆ ว่าชาวตาดาร์อาศัยอยู่ทางตอนเหนือบริเวณประเทศจีนและบริเวณใกล้เคียง และมีเอกสารที่กล่าวถึงอิทธิพลของรัสเซียที่มีอยู่ใกล้เคียงและเหนือกว่าชาวตาดาร์ก็ตาม ต่างจากชาวรัสเซียซึ่งในเอกสารทั้งสามฉบับกล่าวตรงกันว่ามีคุณสมบัติตรงกับคนรัสเซียในปัจจุบัน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4
ชาวรัสเซียในเอกสารต่างๆ สมัยต้นรัตนโกสินทร์

ชื่อเอกสาร	การกล่าวถึงชาวรัสเซีย	ชนชาติที่สามารถถล่มนินฐานได้
๑. นางนพมาศ หรือตำรับ ท้าวศรีจุฬาลักษณ์	หฺรูดภาษา	ชาวรัสเซีย
๒. โคลงภาพคนต่าง ภาษา ภาพหฺรุษปีตะสปาก	หฺรุษปีตะสปาก	ชาวรัสเซียที่มีศูนย์กลาง ที่เมืองเซนต์ปีเตอรส์เบิร์ก
๓. โคลงภาพคนต่างภาษา ภาพหฺรุษ (ตาตา)	หฺรุษ (ตาตา)	ชาวตาตาร์ที่อยู่ใต้การปกครองของรัสเซีย
๔. โคลงภาพคนต่างภาษา ภาพจีน	-	-
๕. หนังสือแสดง กิจจานุกิจ	รูเซีย	ชาวรัสเซีย

ในโคลงภาพคนต่างภาษามีการกล่าวถึงชาวตาตาร์ว่าเป็นชาว “หฺรุษ” ซึ่งชัดเจนว่าเป็นชาวตาตาร์ที่อยู่ใต้การปกครองของรัสเซีย แต่ทว่าในโคลงภาพคนต่างภาษาในหมวดภาพคนจีนก็มีระบุว่าผู้ที่ปกครองจีนก็คือชาว “ตาตเจ้า” ซึ่งในโคลงภาพคนต่างภาษา ภาพคนจีนนี้ หากตีความว่าเป็นชนชาติใด ก็ลั่นนินฐานได้ว่าเป็นชนชาติแมนจูเนื่องจากมีการเปลี่ยนทรงผมเกิดขึ้นดังที่อธิบายไปแล้วในข้างต้น ขณะที่ในนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์นั้นกล่าวถึงชาว “ตาต” ว่าเป็นชาว “จีน” แต่ชาวจีนที่ปรากฏในนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์นั้นก็ได้มีจีนเดียว แต่มีถึงสองจีนได้แก่ “จีนตาต” และ “จีนฮ่อ” ในพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวถึงจีนฮ่อไว้ว่าเป็น “จีนพวกหนึ่งที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน มีมณฑลยูนนาน เป็นต้น, ฮ่อ ก็เรียก.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 327) ด้วยความที่ชาว “ตาด” ซึ่งไม่ว่าจะในความหมายที่เป็นชาวตาดาร์หรือว่าชาวแมนจูต่างก็อาศัยทางตอนเหนือของจีนอยู่แล้ว ดังนั้น “จีนตาด” จึงอาจหมายถึงได้ทั้งชาวตาดาร์ หรืออาจจะหมายถึงชาวแมนจูตามโคลงภาพคนต่างภาษา ภาพชาวจีน หรือว่าหากกล่าวด้วยความหมายกลางๆ ก็คงจะหมายถึงชาวจีนตอนเหนือ ส่วนในหนังสือแสดงกิจจานุกิจเองระบุได้แต่เพียงว่าชาว “ตาดดาเรีย” หรือชาว “ตาด” นั้นอาศัยอยู่ใต้จากรัสเซีย นับถือหลายศาสนาโดยไม่ระบุชัดเจนว่าเป็นชาวจีนทางตอนเหนือทั้งหมด ชาวแมนจู หรือว่าชาวตาดาร์

แต่แม้ว่าจะจะมีความเข้าใจในผิดของผู้รจนาร้อยกรองและผู้ประพันธ์เอกสารต่างๆ เกิดขึ้นในส่วนของภาพชาวตาดาร์ในโคลงภาพคนต่างภาษา แต่ก็ยังอาจกล่าวสรุปได้ว่า คนไทยผู้มีการศึกษาในสมัยที่มีการแต่งวรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้ น่าจะทราบแล้วว่าชาวตาดาร์อยู่ภายใต้การปกครองของชาวรัสเซีย (กาญจนาภรณ์, 2517, หน้า 426) และชาวตาดาร์อยู่อาศัยกระจายไปทั้งในทวีปยุโรปและเอเชียจนถึงเขตประเทศจีนในปัจจุบัน (จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, 2550, หน้า 86-87) คนไทยผู้มีการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมีความรู้ที่ชาวตาดาร์เองอาศัยกระจายไปทั่วทั้งยุโรปและเอเชีย โดยมีชาวตาดาร์จำนวนมากอยู่ภายใต้การปกครองของรัสเซียและอยู่อาศัยบริเวณประเทศจีนด้วย ดังที่โคลงภาพคนต่างภาษากล่าวไว้ว่า “หฺรุชนี้เนาต่อแคว้น แหวงจีน” (กรมศิลปากร ก, 2510, หน้า 779) ในขณะที่ความรู้เรื่องชาวรัสเซียในต้นสมัยรัตนโกสินทร์นั้น แม้จะยังมีหลักฐานน้อย แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับรัสเซียของเหล่าคนไทยผู้มีการศึกษามัยต้นรัตนโกสินทร์ (อย่างน้อยที่สุดคือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) นั้นก็มีความกว้างขวางมากทีเดียว รู้ว่ารัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศทางตะวันตกซึ่งแผ่ขยายอาณาบริเวณมายังทวีปเอเชีย มายังดินแดนที่ชาวตาดาร์อาศัยอยู่เป็นประเทศที่อยู่เหนือจากจีนขึ้นไปแผ่ขยายไปจรดขั้วโลกเหนือ นับถือศาสนาคริสต์

เป็นศาสนาหลักประจำชาติ และมีภูมิอากาศที่หนาวเย็นจนผู้คนในประเทศต้องรักษาความอบอุ่นให้กับร่างกายทั้งโดยการห่มห่มร่างกายด้วยหนังสัตว์ และการก่อกองไฟใกล้กับบริเวณที่นอนเพื่อเพิ่มความอบอุ่น

บทส่งท้าย

คนไทยรู้จักประเทศรัสเซียมายาวนานก่อนหน้าการมาเยือนของชาวรัสเซียเป็นครั้งแรกในสยามในปีคริสต์ศักราช 1863 เมื่อเรือโกตามักภายใต้การนำของอเล็กซานดร อเล็กเซวิช เปทรอฟเข้าสู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา หลักฐานที่สำคัญที่สุดคือโคลงภาพคนต่างภาษาซึ่งประพันธ์ขึ้นในครั้งบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน-วิมลมังคลารามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่บรรยายภาพชาวรัสเซีย สภาพความเป็นอยู่ สภาพอากาศ และยังอธิบายเขตอำนาจที่ไพศาลของรัสเซียที่แผ่ขยายมายังทวีปเอเชียแม้จะเป็นการบรรยายในรูปแบบโคลงขนาดไม่ยาวนานก็ตาม การกล่าวถึงคนรัสเซียยังปรากฏในโคลงภาพคนต่างภาษาที่บรรยายถึงคนชนชาติ (ภาษา) อื่นๆ อีกด้วย นอกจากนี้แล้ว ชนชาติรัสเซียยังปรากฏในเอกสารร่วมสมัยเดียวกันอย่างเรื่องนางนพมาศ หรือ ตำรับตำราศรีจุฬาลักษณ์ และหนังสือแสดงกิจจานุกิจ การกล่าวถึงชาวรัสเซียในหลักฐานร่วมสมัยเหล่านี้ได้กล่าวถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อหลักในประเทศ สถานที่ตั้งและพลาณภาพของชนชาติรัสเซียที่เป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ทางตอนเหนือของโลกที่มีอาณาเขตแผ่ไพศาลเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้คนไทยผู้มีการศึกษามัยนั้นอาจจะยังไม่เคยได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรัสเซียมากมายถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ของสองประเทศดังจะเกิดต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หากแต่ความเข้าใจเกี่ยวกับรัสเซียของคนไทยสมัยนั้นก็ถือว่าลึกซึ้งและรอบด้าน

ก่อนหน้าบทความนี้ กาญจนาคพันธุ์ระบุว่าคนไทยเริ่มรู้จักชาวรัสเซียดีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อจักรพรรดินิคาไลที่สอง ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นมกุฎราชกุมารแห่งจักรวรรดิรัสเซียได้เสด็จเยือนราชอาณาจักรสยามอย่างเป็นทางการในปีคริสต์ศักราช 1891 (กาญจนาคพันธุ์,

2517, หน้า 411) ส.พลายน้อยเองก็ระบุว่าคนไทยคงจะได้รู้จักชาวรัสเซียมาก่อนบ้างจากที่ปรากฏในโคลงภาพคนต่างภาษา (ส.พลายน้อย, 2516, หน้า 194) จนกระทั่งเมื่อรับเสด็จอนาคตซาร์จึงได้รับทราบการมีอยู่ของชาวรัสเซีย ทางราชวงศ์ของไทยเองก็ได้มีการจัดต้อนรับอนาคตซาร์อย่างเอิกเกริกอลังการ จนกระทั่งมีสำนวนกล่าวเปรียบถึงความเอิกเกริกใหญ่โตจากการต้อนรับซาร์ในคริสต์ศักราช 1891 อย่างสืบทอดยาวนานหลังจากนั้นว่าอลังการยิ่งใหญ่ว่า “ราวกับเสด็จเจ้าซาร์วิช” (ส.พลายน้อย, 2516, หน้า 198) แต่อันที่จริงจากการไล่เรียงหลักฐานในบทความนี้แล้ว อาจพบว่าอันที่จริงชาวไทยก่อนหน้ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นสมัยที่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซียอย่างเป็นทางการอย่างน้อยก็ในหมู่ผู้มีการศึกษานั้นต่างก็รู้จักชาวรัสเซียรวมถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแดนไกลอย่างฝังตะวันตกในประเทศที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักกันก็อย่างรัสเซียค่อนข้างดีทีเดียว แม้จะปรากฏให้เห็นในหลักฐานจำนวนไม่มากนักก็อย่างในโคลงภาพคนต่างภาษาและหลักฐานร่วมสมัยอื่นๆ ก็ตาม

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

Chao Phya Thipakon. (1870). *The Modern Buddhist; Being the Views of Siamese Minister of State on His Own and Other Religions*. (H. Alabaster, Trans.) London: Trbner & Co.

Godley, M. R. (2011, September). *The End of the Queue: Hair as Symbol in Chinese History*. Retrieved July 14, 2016, from Chinese Heritage Quarterly: http://www.chinaheritagequarterly.org/features.php?searchterm=027_queue.inc&issue=027

Kamalakaran, A. (2016, June 10). *Chao Phraya diplomacy: When Thais learned that Russia was not colonialist*. Retrieved July 1, 2016, from Russia beyond the Headlines: http://rbth.com/multimedia/history/2016/06/10/chao-phraya-diplomacy-when-thais-learned-that-russia-was-not-colonialist_601245

Whaley, L. J. (1998, November 20). *The Names and Locations of Tungusic Languages*. Retrieved July 14, 2016, from The Tungusic Research Group at Dartmouth College: <http://www.dartmouth.edu/~trg/languages/section1.html>

ภาษารัสเซีย

(1898). Персидские войны России. В К. К. Арсеньев, & Ф. Ф. Петрушевский, *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона* (стр. 367-368). СПб: Брокгауз—Ефрон.

Информационное агентство «ФедералПресс». (16 декабря 2010 г.). *Россия и Таиланд: летопись дружбы*. Получено 1 июля 2016 г., из РИА ФедералПресс: http://fedpress.ru/03/thailand/thai_daily/id_211586.html

Мизь, Н. (14 Апреля 2000 г.). *Бросил клипер якорь на остановке “Гайдамак”*. Получено 1 Июля 2016 г., из Vladnews.ru: <http://vladnews.ru/770/megapolis/brosil-kliper-yakor-na-ostanovke-gajdamak>

Платонов, С. (1917). *Полный курс лекций по русской истории - Второй период смуты: разрушение государственного порядка*. Получено 12 Июля 2016

г., из Библиотека Гумер: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Plat/_11.php

Соловьев, А. (1957). Византийское имя России. *Византийский вестник*, 134-155.

ภาษารัสเซีย

กรมศิลปากร ก. (2510). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน ฉบับสมบูรณ์*. พระนคร: ผ่านฟ้าพิทยา.

กรมศิลปากร ข. (2513). *นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์*. พระนคร: ศิลปบรรณาการ.

กาญจนาศพนันท์. (2517). *ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.

จุฑิตพงศ์ จุฬารัตน์. (2550). “แขก” ในโคลงภาพคนต่างภาษาที่วัดโพธิ์: ภาพสะท้อนมุสลิมศึกษาในหมู่ปัญญาชนสยามสมัยต้นรัตนโกสินทร์. *วารสารอักษรศาสตร์*, 36(1), 36-108.

เจ้าพระยา ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2545). *หนังสือแสดงกิจจานุกิจ*. กรุงเทพฯ: ศุภสภา.

ฉลอง สุนทรวาณิชย์. (2516). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียกับประเทศไทย ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). โลกของนางนพมาศ. ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ, *ไม่มีนางนพมาศ ไม่มีลอยกระทง สมัยสุโขทัย* (หน้า 121-178). กรุงเทพฯ: มติชน.

รมย์ ภิรมนตรี. (2558). การเมืองการปกครองของอาณาจักรรัสเซียโบราณ. *วารสารรัสเซียศึกษา*, 6(1), 1-30.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

วัดเทพธิดารามวรวิหาร. (11 สิงหาคม 2554). ลำดับเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม จากอดีตถึงปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2559 จาก วัดเทพธิดารามวรวิหาร: <https://theptthidaramtemple.wordpress.com/2011/08/16/ลำดับเจ้าอาวาส-จากอดีตถึง/>

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร. (2555). จารึกวัดโพธิ์. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2559 จาก วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม: http://www.watpho.com/stone_inscription.php

ส.พลายน้อย. (2516). *เกร็ดโบราณคดีประเพณีไทย ชุดที่ 2*. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: รวมสาส์น.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). คำนำ. ใน *กรมศิลปากร, นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์* (หน้า ก-ฅ). พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.

สุกิจ นิมมานเหมินท์. (2545). คำนำ. ใน *เจ้าพระยา ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี, หนังสือแสดงกิจจานุกิจ* (หน้า ข-ซ). กรุงเทพฯ: ครูสภา.

สุพจน์ แจ้งเร็ว. (2539). *นางนพมาศ เรื่องจริงหรืออิงนิยาย? ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ, ไม่มีนางนพมาศ ไม่มีลอยกระทง สมัยสุโขทัย* (หน้า 179-248). กรุงเทพฯ: มติชน.

อรรวรรณ ทรัพย์พลอย ก. (2554). โอ้วัดโพธิ์เป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไม่โรยร้าง รุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์. ใน *วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, จารึกวัดโพธิ์ มรดกความทรงจำแห่งโลก* (หน้า 2-8). กรุงเทพฯ: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม.

อรรวรรณ ทรัพย์พลอย ข. (2555). โคลงภาพคนต่างภาษา. ใน *วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, จารึกวัดโพธิ์ มรดกความทรงจำแห่งโลก* (หน้า 72-80). กรุงเทพฯ: วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม.